

T.C .
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

146197

Yüksek Lisans Tezi

BİLGİ TOPLUMUNDA GİRİŞİMCİLİK PROFİLİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ ve GENÇ İŞADAMLARINA YÖNELİK BİR
UYGULAMA

Danışman

PROF.DR. HÜSEYİN ERGİN

Hazırlayan

Emel SAÇKESEN

0191013179

Kütahya-2004

146197

Kabul ve Onay

Emel SAÇKESEN'in hazırladığı "Bilgi Toplumunda Girişimcilik Profiline Değerlendirilmesi ve Genç İşadamlarına Yönelik Bir Uygulama" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğin ilgili maddelerine göre değerlendirilip kabul edilmiştir.

22.1.1/2004

Tez Jürisi

Prof. Dr. Hüseyin ERGİN (Danışman)

Yard. Doç. Dr. N. Derya ERGUN

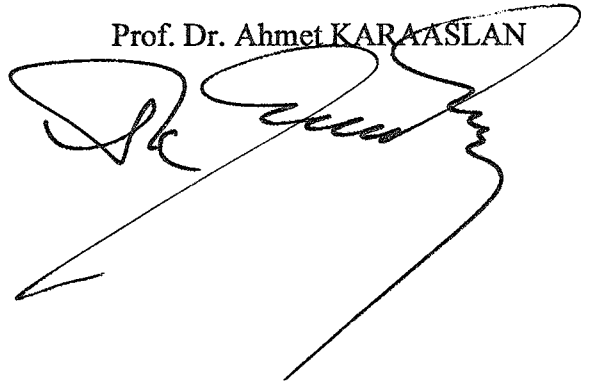
Yard. Doç. Dr. M. Kemal DEMİRCİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Müdürü

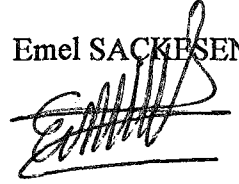
Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Bilgi Toplumunda Girişimcilik Profiline Değerlendirilmesi ve Genç İşadamlarına Yönelik Bir Uygulama” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22.11./2004

Emel SACKESEN

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Ankara'da doğdu. İlkokul eğitimini Etimesgut İlkokulunda, ortaokul eğitimini Zekiye Güdüllüoğlu İlköğretim Okulunda, lise eğitimini Anıttepe Lisesinde tamamladı. 1997 yılında Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünü kazandı ve 2001 yılında mezun oldu. Aynı yıl Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı.

ÖZET

Bilgi toplumu niteliği kazanmak günümüz toplumlarının karşı karşıya buldukları en önemli zorunluluklardan biri haline gelmiştir. Bilgi toplumu, bilginin temel üretim faktörü olarak değerlendirildiği, bilgi sektöründe etkinlik gösteren çalışanların çoğunlukta olduğu ve yaşam boyu öğrenmenin kaçınılmaz hale geldiği, bilgi ve teknoloji tabanlı bir toplumsal ve ekonomik aşamadır.

Bilgi toplumu bireyi, teknolojik değişikliklere uyum sağlayan, müşteri için değer yaratan, yenilikçi fikirler sağlayan, risk alabilen, ürün ve süreçleri sürekli geliştiren ve stratejik rekabet politikaları oluşturan kişilerdir. Bilgi toplumunun gerektirdiği insan modeli, eğitim düzeyi, mesleği, statüsü ne olursa olsun , yaşam boyu öğrenme alışkanlığını kazanmış, kendini sürekli geliştiren bilgi insanıdır. Bu nedenle bilgi toplumunda insanın fiziki gücünün ekonomik değeri hızla azalmaya, fikri gücün ekonomik değeri ise hızla artmaya başlamıştır.

Bilgi toplumunda fikri emeğin ekonomik değerinin artmasıyla girişimcilik konusu da toplumda daha büyük bir öneme sahip olmuştur. Üretilen bilginin üretim sürecine sokulup ülkelerin refah artışına dönüşebilmesi için ticarileştirilmesi önem taşımaya başlamıştır. Bu kapsamda bu işlevi yerine getirecek girişimcilerin varlığı da büyük önem kazanmıştır. Bilginin önem ve değerini kavrayan, bilgi teknolojilerinden en geniş şekilde yararlanabilen, işletmeler ve ülkeler arasında bilgi paylaşımını ve bilgiyi etkin kullanmayı amaçlayan girişimciler bilgi toplumunun en önemli faktörlerinden biri haline gelmiştir. Bu nedenle de bilgi toplumunda girişimcilik profilinin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

ABSTRACT

Embracing the quality of information society is one of the most important challenges that today's societies facing. Information society is a knowledge- and technology-based social and economic phase where information is considered as basic production factor, majority of the workers are in the information sector, and lifelong learning is inevitable.

Individual of the information society adapts himself/herself to technological developments, creates values for customers, provides innovative ideas, takes risks, continuously develops products and processes, and establishes strategic competition policies. Whatever type, education level, profession or status of a human being required by the information society, member of the information society is an individual having lifelong learning habit and paying attention to self-development. Therefore, economic value of physical manpower is decreasing in the information society, whereas economic value of intellectual power is increasing significantly.

Along with the increase of intellectual labour in the information society, entrepreneurship has also gained much importance in the society. In parallel, commercialization of the information produced is of importance through putting it into the production process and have its impact on welfare of the countries. This emphasizes the existence of entrepreneurs who will realize this function. One of the most important elements of the information society is entrepreneurs who embrace the importance and value of information, benefit from information technologies, aim at sharing and effective utilization of information among enterprises and countries. Consequently, it is vital to determine the profile of entrepreneurship in the information society.

İÇİNDEKİLER

sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRATCT.....	vi
TABLolar.....	xiii
KISALTMALAR.....	xv
TEZ HAKKINDA.....	xvi

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLGİ TOPLUMUNUN UNSURLARI ve TÜRKİYE BOYUTU

1.1. TOPLUMSAL DEĞİŞİM ALANLARI.....	3
1.1.1. Tarım Toplumu.....	3
1.1.2. Sanayi Toplumu.....	4
1.1.3. Bilgi Toplumu.....	9
1.2. BİLGİ TOPLUMUNUN KAVRAMSAL ANALİZİ	11
1.2.1. Bilgi ve Bağlantılı Kavramlar.....	11
1.2.2. Bilgi Toplumu Tanımı ve Kapsamı.....	14
1.2.3. Bilgi Toplumu ile Sanayi Toplumu Karşılaştırılması.....	17

1.2.4.	Bilgi Toplumunun Temel Özellikleri.....	23
1.2.4.1.	Bilginin Önem Kazanması.....	24
1.2.4.2.	Globalleşme.....	24
1.2.4.3.	Bilgi Sektörünün ve Bilgi İşçilerinin Doğuşu.....	25
1.2.4.4.	Bilgisayarlaşma.....	26
1.2.4.5.	Çevre Koruma Şuurunun Gelişmesi.....	26
1.2.4.6.	Kişinin Merkezi Konuma Gelmesi.....	27
1.2.4.7.	Örgütlü toplumun Güçlenmesi.....	27
1.3.	BİLGİ TOPLUMU TEKNOLOJİLERİ.....	27
1.3.1.	Bilgisayarlar ve İnternet.....	30
1.3.2.	Mikro Elektronik ve Tümlşik Devreler.....	31
1.3.3.	İletişim Teknolojileri.....	33
1.3.4.	Muti-Medya.....	34
1.4.	BİLGİ TOPLUMU ve TÜRKİYE.....	35
1.4.1.	Bilgi Toplumuna Olma Yolunda Türkiye’de Teknolojik Gelişmeler.....	35
1.4.2.	Bilgi Toplumuna Olma Yolunda Türkiye’de Kültürel Gelişmeler.....	37
1.4.3.	Bilgi Toplumuna Olma Yolunda Türkiye’de Ekonomik Yapı.....	39
1.4.4.	Bilgi Toplumuna Olma Yolunda Türkiye’de Politik Sistem.....	42
1.4.5.	Türkiye’nin Bilgi Toplumuna Geçiş Stratejileri.....	43
1.4.5.1.	Politik Alandaki Stratejileri.....	43
1.4.5.2.	Ekonomik Alandaki Stratejileri.....	44

1.4.5.3. Sosyo-Kültürel Alandaki Stratejileri.....	44
1.4.5.4. Teknolojik Alandaki Stratejileri.....	45

İKİNCİ BÖLÜM

BİLGİ TOPLUMUNDA GİRİŞİMCİLİK PROFİLİ

2.1. TEMEL KAVRAMLAR.....	47
2.1.1. Yönetici.....	47
2.1.2. Girişim ve Girişimcilik.....	52
2.1.3. Girişimci.....	54
2.1.4. Kültür.....	57
2.1.5. Girişimcilik Kültürü	58
2.1.6.1. Girişimcilik Kültürünün Kavramsal Analizi.....	58
2.1.6.2. Girişimcilik Kültürünün Boyutları.....	59
2.1.6.2.1. Kişilerin Girişimcilik Algısı.....	59
2.1.6.2.2. Girişimcilerin Girişimcilik Algısı.....	59
2.1.6.2.3. Toplumun Girişimcilik Algısı.....	60
2.1.6.3. Girişimciliği Etkileyen Çevresel Faktörler.....	61
2.1.6.3.1. Yerel Çevre.....	61
2.1.6.3.2. Ulusal Çevre.....	62
2.1.6.3.3. Uluslararası Çevre.....	62

2.2.	TOPLUMDA GİRİŞİMCİLİK KÜLTÜRÜNÜN OLUŞMASINI ETKİLEYEN TEMEL FAKTÖRLER.....	64
2.2.1.	Toplumsal Yapı.....	64
2.2.2.	Aile	67
2.2.3.	Eğitim	68
2.3.	TÜRKİYE’DE GİRİŞİMCİLİK ve TARİHSEL GELİŞİMİ.....	69
2.3.1.	Türkiye’de Girişimcilik	69
2.3.1.1.	Sosyo-kültürel Açıdan Girişimcilik	70
2.3.1.2.	Ekonomik Açıdan Girişimcilik	72
2.3.1.3.	Politik Açıdan Girişimcilik	73
2.3.1.4.	Teknolojik Açıdan Girişimcilik	75
2.3.1.5.	Eğitim Sistemi Açısından Girişimcilik	76
2.3.2.	Türkiye’de Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi.....	78
2.3.2.1.	Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	78
2.3.2.2.	1923-1930 Arası Dönem.....	79
2.3.2.3.	1930-1950 Arası Dönem.....	80
2.3.2.4.	1950-1970 Arası Dönem.....	81
2.3.2.5.	1970-1980 Arası Dönem.....	82
2.3.2.6.	1980 Sonrası Dönem.....	82
2.3.3.	Türkiye’de Girişimciliği Engelleleyen Faktörler.....	87

2.4.	BİLGİ TOPLUMUNDA GİRİŞİMCİ ÖZELLİKLERİ.....	89
2.4.1.	Vizyon Sahibi ve Hayal Gücü Kuvvetli Olma.....	90
2.4.2.	Özgüveni Yüksek ve Sorumluluk Sahibi Olma.....	90
2.4.3.	Analitik ve Sentezci Düşünme Yeteneğine Sahip Olma.....	91
2.4.4.	Eğitimli Olma.....	91
2.4.5.	İleriyi Görebilme ve Analiz Yapabilme Yeteneğine Sahip Olma.....	92
2.4.6.	Risk Alabilme.....	92
2.4.7.	Problem Çözme ve Hızlı Karar Verme Özelliğine Sahip Olma	93
2.4.8.	Yüksek Başarma Güdüsüne Sahip Olma.....	93
2.4.9.	Esnek ve Sempatik Olma.....	94
2.4.10.	Yenilikçilik ve Yaratıcılık Özelliklerine Sahip Olma.....	94
2.4.11.	Zamanı Etkin Kullanma ve Yönetme Özelliğine Sahip Olma.....	95
2.4.12.	Motivasyon Yeteneğine Sahip Olma.....	96
2.4.13.	Katılımcı Yönetim Anlayışına Sahip Olma.....	97
2.4.14.	Entelektüel Kişiliğe Sahip Olma.....	97
2.4.15.	Entelektüel Liderlik Özelliğine Sahip Olma.....	98
2.4.16.	Takım Çalışmasına Önem Verme.....	99
2.4.17.	Global Ölçekte Düşünme Yeteneğine Sahip Olma.....	99
2.4.18.	Entelektüel Söylem Kültürü ve Dialog Yeteneğine Sahip Olma.....	100
2.5.	GİRİŞİMCİLERİN TOPLUMA SAĞLADIĞI KATKILAR.....	102
2.6.	BİLGİ TOPLUMUNDA GİRİŞİMCİLERİN ve GİRİŞİMCİLİK KÜLTÜRÜNÜN ÖNEMİ.....	103

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**BİLGİ TOPLUMUNDA GİRİŞİMCİLİK PROFİLİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
ve GENÇ İŞADAMLARINA YÖNELİK BİR UYGULAMA**

3.1. UYGULAMANIN AMACI.....	109
3.2. UYGULAMANIN KONUSU VE ÖNEMİ.....	109
3.3. UYGULAMANIN HİPOTEZLERİ.....	110
3.4. UYGULAMANIN YÖNETİMİ.....	110
3.5. UYGULAMADA KULLANILAN ÖRNEKLEM GRUBUNA AİT BETİMSSEL İSTATİSTİKLER.....	112
3.6. ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMLARI.....	119
3.7. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	135
EKLER.....	138
KAYNAKÇA.....	143
DİZİN.....	153

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Tarım ve Sanayi Toplumunun Yapısını Belirleyen Özellikler.....	6
Tablo 1.2: Sanayi Toplumu ve Bilgi Toplumu Karşılaştırılması.....	18
Tablo 1.3: Sosyal, Ekonomik, Siyasal ve Teknolojik Sistem Açısından Sanayi Toplumu ve Bilgi Toplumu Karşılaştırması.....	19
Tablo 1.4: Dört Temel Toplum Yapısının Kilit Özellikleri.....	20
Tablo 2.1: Girişimci ile Profesyonel Yönetici Arasındaki Farklar.....	51
Tablo 2.2: Girişimci ve Çevre İlişkisi.....	63
Tablo 2.3: Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi.....	84
Tablo 2.4: Motivasyon Süreci.....	96
Tablo 2.5: 2000’li Yıllarda Türk Girişimcilerin Nitelikleri.....	101
Tablo 3.1: Uygulama Grubunun Cinsiyet Dağılımı.....	112
Tablo 3.2 : Uygulama Grubunun Yaş Dağılımı.....	113
Tablo 3.3 : Uygulama Grubunun Doğum Yerine Göre Dağılımı.....	113
Tablo 3.4 : Uygulama Grubunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	114
Tablo 3.5 : Uygulama Grubunun Yabancı Dil Bilgisi Durumu.....	114
Tablo 3.6 : Uygulama Grubunun Girişimcilik İle İlgili Ders Alıp Almaması Durumu	115
Tablo 3.7 : Uygulama Grubunun İş Koluna Ait Bilgiler.....	115
Tablo 3.8 : Uygulama Grubunun Bilgisayar Kullanma Durumları.....	115
Tablo 3.9 : Uygulama Grubunun İnternet Kullanma Durumları.....	116
Tablo 3.10 : Uygulama Grubunun e-posta Adreslerinin Olup Olmaması Durumu.....	116
Tablo 3.11 : Uygulama Grubunun Web Adreslerinin Olup Olmaması Durumu.....	116
Tablo 3.12: Uygulama Grubunun İş Kurma Durumları.....	117
Tablo 3.13: Uygulama Grubunun Anket Sorularına Verdikleri Cevaplar.....	119

Tablo 3.14: Uygulama Grubunun Eğitim Durumu İle Ekip Çalışmasına Verdikleri Önem Arasındaki İlişki.....	122
Tablo 3. 15: Uygulama Grubunun Eğitim Durumu İle İnternetin Yeni Pazarlara Ulaşmada Önemli Bir Araç Olduğu Görüşüne Katılma Durumları Arasındaki İlişki.....	123
Tablo 3. 16:Uygulama Grubunun Yabancı Dil Bilgisi İle Bilgi Teknolojilerini Kullanım Oranları Arasındaki İlişki.....	124
Tablo 3.17: Uygulama Grubunun Bilgisayar Kullanım Oranları İle Yeni Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Oranları Arasındaki İlişki.....	124
Tablo 3.18: Uygulama Grubunun Bilgisayar Kullanım Oranları İle İşlerinde Bilgisayar ve İnterneti Kullanma Oranları Arasındaki İlişki.....	125
Tablo 3.19: Uygulama Grubunun Bilgisayar Kullanım Oranları İle Bilgi Teknolojilerini Kullanarak Müşterilere Hızlı Ve Güvenli Hizmet Sunabilme Düşüncesine Katılım Oranları Arasındaki İlişki.....	126
Tablo 3.20: Uygulama Grubunun İnternet Kullanım Oranı İle Bilgi Teknolojilerini Kullanarak Müşterilere Hızlı Ve Güvenli Hizmet Sunabilme Düşüncesine Katılım Oranları Arasındaki İlişki.....	127
Tablo 3.21: Uygulama Grubunun İnternet Kullanım Oranı İle Bilgi Teknolojilerinin Kullanımının Girişimcilere Rekabet Avantajı Sağlaması Düşüncesine Katılım Oranları Arasındaki İlişki.....	128
Tablo 3.22: Uygulama Grubunun Yaş Dağılımı İle Bilgi Teknolojilerinin Kullanımının Girişimcilere Rekabet Avantajı Sağlaması Düşüncesine Katılım Oranları Arasındaki İlişki.....	129

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
ANGİAD	Ankara Genç İş Adamları Derneği
AR-GE	Araştırma Geliştirme
BİT	Bilgi İşlem Teknolojileri
Çev.	Çeviren
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
M.Ö.	Milattan Önce
MPM	Milli Prodüktivite Merkezi
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
p.	page
s.	Sayfa
TES-AR	Türkiye Esnaf Sanatkarlar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TODAİE	Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜGİAD	Türkiye Genç İş Adamları Derneği
TÜSİAD	Türkiye Sanayici İş Adamları Derneği
ÜSAMP	Üniversite-Sanayi Ortak Araştırma Merkezi Programı

TEZ HAKKINDA

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Sanayi toplumu ile bilgi toplumu arasındaki farklar nelerdir?, bilgi toplumunda girişimciliğin önemi nedir?, bilgi toplumuna geçiş girişimcileri ne ölçüde etkilemektedir? ve günümüz girişimcileri bilgi toplumunun girişimci özelliklerine sahip midir?.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın temel amacı, bilgi toplumunda girişimcilerin temel özelliklerinin neler olduğu ve günümüz girişimcilerin bu özelliklere ne ölçüde sahip olduklarının belirlenmesidir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş süreci incelendiğinde, bilgi ve yaratıcı düşüncenin ön plana çıktığı, bu durumun da girişimciliğin önemini arttırdığı görülmektedir. Bilgi toplumunda girişimcilik ekonomik büyümede, endüstriyel yapının ilerlemesinde, istihdamın artırılmasında ve rekabet gücünün gelişmesinde önemli bir paya sahiptir.

Girişimci ve girişimci özellikleri tarih boyunca toplumsal yapıya göre değişiklikler göstermiş olup girişimcinin yüklendiğinde işler de bu değişimlere bağlı olarak, özellikle de kapitalist üretimin geçirdiği evrim doğrultusunda gelişmeler göstermiştir.

Bilgi toplumunda ekonomik gelişme ve kalkınma ekonomik değişimin anahtarı rolündeki girişimcilerin başarısına bağlıdır. Sanayi toplumunun temelini oluşturan “sermayenin” yerini bilgi toplumunda “bilginin”, emek ve sermayenin yerini ise girişimciliğin alması ile birlikte bilimsel gelişmeleri ve teknolojik yenilikleri kullanan girişimciler bilgi toplumunun en önemli gücü olmuştur. Bilgi toplumunda paradan çok insanların kafalarındaki fikirler değerli olmaya başlamış, yaratıcı, üretken ve girişimci insanlar toplumların en önemli zenginlikleri haline gelmiştir. Zaman ve mekan ayırt etmeksizin, teknolojik değişimleri yakından takip eden ve ileriye yönelik düşünebilen girişimci bir yapının oluşabilmesi için günümüz girişimcilerinin bilgi toplumunun girişimci özelliklerine sahip olması gerekmektedir.

Bilgi toplumunda ekonomik kalkınma, istihdam yaratma ve sosyal gelişmenin temel faktörü olarak kabul edilen girişimcilerin “girişimcilik profiline” belirlenmesi, girişimciliğin çeşitli yönleri ile ele alınması ve incelenmesi girişimde bulunacak genç girişimci adaylarına yol göstermesi açısından önemlidir.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Bilgi toplumunda girişimcileri etkileyen bilgi teknolojileridir. Bu dönemde girişimcilerin başarılı olabilmesi bu teknolojileri iyi kullanmasına bağlıdır.

Bilgi toplumunda girişimciler yeni yönetim tekniklerini kullanarak başarılı olabilirler.

Bilgi toplumuna geçişle birlikte girişimciler, girişimcilik görevini aileden devralmamakta, kendi işini kendisi kurmaktadır.

Eğitim düzeyi yüksek girişimciler bilgi toplumunun girişimci özelliklerine daha yüksek oranda sahiptirler.

ARAŞTIRMANIN VARSAYIMI

Toplumsal değişimler girişimcileri de etkilemektedir ve bilgi toplumuna geçişle birlikte girişimcilerin, girişimci özellikleri de değişmektedir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bilgi toplumu ve girişimcilik oldukça geniş kapsamlı konulardır. Bu nedenle araştırmanın teorik ve uygulama bölümünde bazı kısıtlamalar getirilmiş ve konunun işlenmesinde bu kısıtlamalar dikkate alınmıştır.

Bilgi toplumunun kavramsal analizi yapılarak, Türkiye boyutu açısından ele alınmış ve incelenmiştir. Girişimcilik konusu ise, bilgi toplumundaki önemi ve özellikleri açısından incelenmiştir.

Çalışmanın uygulama bölümünde ise, anketi yapmak ve anakütle sınırlarını belli bir ölçüde tutabilmek için anket ANGIAD üyelerine uygulanmıştır. Ankettin sadece bir derneğe uygulanması sonuçlarda sınırlılık getirmiştir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yukarıda belirtilen amaçlar çerçevesinde bu araştırma yürütülmüştür. Araştırma üç ayrı bölüme ayrılarak, her bölümde konuların derinlemesine analizi yapılmıştır.

Araştırmada kaynak olarak kütüphanelerden yararlanılmıştır. Teorik bilgilerin aktarılmasında yerli ve yabancı kitap ve dergi incelmesi yapılmış ve internet üzerinden konuyla ilgili geniş çapta araştırma yapılmıştır.

Uygulama alanında ise, anket tekniği kullanılmıştır. Anket formundaki değişkenler 5'li likert ölçeği ile değerlendirilmiştir.

TEZ METNİ

BİRİNCİ BÖLÜM
BİLGİ TOPLUMUNUN UNSURLARI ve TÜRKİYE BOYUTU

1.1. TOPLUMSAL DEĞİŞİM ALANLARI

Uygarlık tarihi incelendiğinde toplumların kendilerini tamamen değiştirdikleri, yeni ve beklenmedik bir biçime girdikleri dönemlere rastlanmaktadır. Bu dönemlerden birincisi; insanları ilkel yaşamdan toprağa ve yerleşik düzene bağlayan tarım toplumuna geçiş, ikincisi; tarım toplumundan kitlesel üretimin, tüketimin ve eğitimin önemli olduğu sanayi toplumuna geçiş, üçüncüsü ise; kitlesel refahın, bilginin ve nitelikli insan sermayesinin önem kazandığı bilgi toplumuna geçiş aşamasıdır.¹ Uygarlık tarihindeki üçüncü köklü değişim sanayi toplumundan tamamen farklı, bilginin giderek hammaddenin, emeğin ve diğer kaynakların yerini alacağı bir toplumsal yapıdır.²

Her dönem kendine özgü özelliklere sahip toplumsal ve ekonomik aşamalar geçirmiştir. Bu aşamalarda da yeni üretim-tüketim ilişkileri, yeni yönetim yapıları, yaşanan çağa özgü teknolojik araçlar toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamına egemen olmuştur.

1.1.1. Tarım Toplumu

Tarım toplumu, insanoğlunun hayatını sürdürebilmesi için geçimini topraktan

¹ Coşkun Can Aktan, Mehtap Tunç, “Bilgi Toplumu ve Türkiye”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Yıl:4, Sayı:9, Ocak-Şubat 1998, s.119.

² Yoneji Masuda, *Managing in the Information Society: Releasing Synergy Japanese Style*, MASS. U.S.A, Basil Blackwall, 1990, p.3.

sağladığı ve enerji kaynaklarının insan, hayvan gücü, rüzgar, güneş, su gibi yenilenebilen kaynaklar olduğu, bu enerji kaynaklarına göre üretim araçlarının şekillendiği dönemdir.³

Alvin Toffler, toplumsal gelişme aşamalarından tarım toplumunu “Birinci Dalga”, sanayi toplumunu “İkinci Dalga”, bilgi toplumunu ise “Üçüncü Dalga” olarak adlandırmaktadır. Tarım dönemi öncesi insanların çoğu küçük, göçebe topluluklar halinde yaşamaktaydılar. Avlanma, meyve toplama ve hayvancılıkla geçinmekteydiler. Tahmini olarak günümüzden on bin yıl önce insanlar tarımla uğraşmaya başlamışlar ve zamanla başka topluluklara yayılarak köyleri, ekili toprakları ve yeni bir yaşama biçimini oluşturmuşlardır.⁴

İnsanlar, ilkel toplum yapısında doğanın verdikleriyle yetinerek yaşamlarını sürdürmekteydiler. Tarım toplumuna geçişle birlikte ellerindeki sınırlı teknolojik imkanlarla toprağı işleyerek, ekip-biçerek daha çok üretmeye başlamışlar ve toplumsal refahı arttırmışlardır. Bu nedenle tarımın icat edilmesi ve tarım toplumuna geçilmesi insanlara, yeryüzü kaynaklarının zenginliğe dönüştürülmesi için yeni bir yöntem sunmuştur. Bu yöntemle kent merkezli ekonomilerin doğması sağlanarak, avcılık ve toplayıcılığın insanın temel geçim kaynakları olmaktan çıkması sağlanmıştır.⁵ Tarım toplumunun M.Ö. 8000 yıllarında başlayıp, 1650-1750 yıllarına kadar yeryüzüne tek başına egemen olduğu kabul edilmektedir.⁶

1.1.2. Sanayi Toplumu

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş 18.yüzyılın sonuna doğru yaşanan sanayi devrimi ve Fransız devriminin sonucunda oluşmuştur. Sanayi devrimi; bir seri teknolojik yeniliğin üretim alanında kullanılmasının ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanlara yansımaları kapsayan bir süreç olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte James Watt'ın 1765'de buhar makinesini bulması ve bunun enerji kaynağı olarak

³ Yusuf Tuna, “Bilgi Toplumu ve Gelişmekte Olan Ülkeler”, *İlim ve Sanat Dergisi*, sayı:41, Nisan 1996, s.42.

⁴ Alvin Toffler, *Üçüncü Dalga*, Altın Kitaplar Basımevi, 3.Basım, İstanbul, Eylül 1996 , s.31.

⁵ “Bilgi Toplumu ve Bilgi Toplumunda Yönetici Nitelikleri”, <http://www.kho.edu.tr/yayinlar/btyim//yayinlistesi//yayinlar//Yayin1999/217-bilgitoplumu.htm>. (26.11.2002).

⁶ Toffler, a.g.e, s.32.

kullanılması teknolojik açıdan; Adam Smith'in 1776'daki "Milletlerin Serveti " adlı eseri, ekonomi bilimi açısından; 1789 Fransız Devrimi, politik gelişmeler açısından belirleyici dönüm noktaları ve tarihleri olmuştur.⁷

Sanayi devrimi, hem teknolojik-ekonomik hem de politik-ideolojik temele dayalı çifte devrim sonucunda tüm sosyal ve kültürel yapıyı sararak ve yeniden şekillendirerek gerçekleşmiştir. Sanayi toplumu; sanayi devrimini yaratan teknolojilerin üretimde yani ekonomik alanlarda artan ölçüde kullanılmasına ve yeni sosyal yapıların doğmasına yol açmış ve oluşan yeni toplumsal yapı, sanayi toplumu olarak adlandırılmıştır.⁸ Başka bir ifade ile; sanayi toplumu, buharlı makinelerin üretim sürecine sokulmasıyla kullanılan enerji kaynaklarının da değiştiği bir süreç olmuş, kömür, petrol ve gaz gibi yenilenemeyen enerji kaynaklarının kullanıldığı, kitle üretiminin arttığı, kara, hava ve demiryollarının gelişmesi sonucu malların zaman ve mekan faydalarının arttığı, bölgelerarası dengesizliklerin gelişmiş ülkeler bazında azaldığı, toplumlar arasında ortak değerlerin oluştuğu dönem olarak da adlandırılabilir.⁹

Sanayi devrimi, insanlık tarihinin en önemli dönüm noktalarından biridir. Bu süreçle birlikte binlerce yıldan beri devam eden üretim biçimi, toplumsal yapılar ve günlük yaşam köklü değişikliğe uğramış, insanoğlunun uygarlaşma yönündeki adımları ivme kazanmıştır.¹⁰ Yeni teknolojilerin üretimde kullanılması ve işbölümü artışıyla üretim ve verimlilik sürekli artmıştır. Tarım toplumunda üretim, evlerde, el tezgahlarında yapılırken, sanayi devrimi sonrasında üretim fabrikalarda yapılmaya başlanmış, toplumun kurumları, yapısı, norm ve davranış kalıpları değişmiş ve geleneksel davranışlar giderek akılcı davranışlara yerini bırakmıştır. Konut ve iş yerleri birbirinden ayrılmış, kırsal alanlarda çözülme başlamıştır. Bu dönemde büyük yerleşim yerleri oluşmaya başlamış, şehir yaşamına geçilmiş ve işçi sınıfı doğmuştur. Geniş aile yapısı yerini çekirdek aile yapısına bırakmıştır.

⁷ Hüsnü Erkan, *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4.Baskı, Eylül 1998, s.3.

⁸ A.g.e, s.4.

⁹ Tuna, a.g.e, s.43.

¹⁰ Ahmet Büke, "Bilgi Toplumu ve İnternet", www.izto.org.tr/rapor/ab/bt/htm, (27.11.2002).

Tablo 1.1: Tarım ve Sanayi Toplumunun Yapısını Belirleyen Özellikler

	Tarım Toplumu	Sanayi Toplumu
Enerji	İnsan, hayvan gücü, su, rüzgar (Yenilebilen)	Kömür, gaz, petrol (Fosile dayalı yenilemeyen)
Teknoloji	Vinç, kaldıraç, pres (Kas gücüne dayalı)	Montaj hattı, fabrikalar (İşiten, duyan, dokunan makineler)
Aile Yapısı	Toprağa bağlı geniş aile	Fabrikalarda çalışan çekirdek aile
Eğitim	Yok denecek kadar az	Çok önemli
Kurumsallaşma	Yok	Tüzel kişilik, sınırlı sorumluluk geliştirilmiş
İletişim	Basit bilgi alış-verişi (Söz-İşaret)	Kitle iletişim araçları

Kaynak: Türksel Kaya Benschir, **Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim**, TODAİE Yayın No:274, 1.Baskı, Ankara, Haziran 1996, s.11.

Elektronik, bilişim ve ekonomi unsurlarının etkileşiminden doğan otomasyon devri ise, ilk olarak sanayi devrimi ile başlamıştır. Bu ilk otomasyon döneminin özelliği emeğin makinelerle yer değiştirmesidir. Bu otomasyon dönemi kömüre dayalı enerji üreten buhar makineleri ile başlamış, fabrikaların yanı sıra deniz, demiryolu ulaşım sistemleri yaygın uygulama alanlarını oluşturmuş ve 19.yüzyılın sonuna doğru elektrik enerjisinin devreye girmesiyle merkezi olarak üretilen enerjinin geniş bir bölgeye iletilebilmesi ve kullanılabilmesi imkanı yaratılmıştır. Petrolün enerji kaynağı olarak ortaya çıkmasıyla yeni teknolojiler oluşmuştur. Karayolu ulaşımının doğurduğu “otomobil” toplumların hem gündelik yaşamını etkilemiş, hem de bu yaşamın maddi olanaklarını sağlayan kitle üretim yöntemlerini ortaya çıkarmıştır. İkinci otomasyon döneminin başlaması ise, elektriğin enformasyon içerebilme ve iletibilme özelliklerinin gelişmesine dayalı olarak ortaya çıkmıştır. İkinci otomasyon döneminin ilk işaretleri; 19.yüzyılda telgraf ve telefonun icadı ve 20.yüzyılın başında elektromanyetik dalgalar ile telsiz haberleşmesinin sağlanmasıdır. Bu dönemin en belirleyici özelliği enerji ile enformasyonun birbirlerini tamamlayıcı bir biçimde ve yaygın olarak kullanılmasıdır. Birinci ve ikinci otomasyon dönemi, sanayi devrimiyle başlayan sanayileşme sürecinde ortaya çıkan aşamalardır. Sanayi toplumunun oluşmasına yol açan teknolojik

gelişmeler, hem fiziki sermayeyi hem de fiziksel ve düşünsel gücü ile üretime katkıda bulunan insan sermayesinin kullanımını gerektirmiştir.¹¹

Tarım toplumundan farklı olarak sanayi toplumunda insanlar, doğadan elde ettikleri hammaddeleri işleyerek yeni ürünler ortaya çıkarmışlardır. Hammaddeler fabrikalarda işlenmeye başlanmıştır. Böylece Japonya gibi doğal kaynakları yetersiz ülkeler, başka ülkelere elde ettikleri hammaddeleri işleyerek ekonomik gelişme sağlamışlardır. Sanayi toplumunda insan ile işin arasına üçüncü bir faktör olarak makineler girmiştir. Sanayi toplumunun temel sermayesi makineler ve hammadde kaynakları olmuştur. Bu dönemde üretim ile tüketim birbirinden ayrılmış, fiziksel gücün hakim olduğu bir işgücü yapısı önem kazanmıştır. Sanayi toplumunda yaşanan sosyo-ekonomik değişikliklerden bazıları şunlardır:¹²

- Geleneksel tarım toplumundan makineleşmiş sanayi toplumuna geçiş dünya tarihine yön veren en önemli, en köklü değişikliktir.
- Bu geçiş dönemi, ortaya çıkan bütün gerilimlere, çelişkilere ve bunların yol açtığı beşeri acılara rağmen ilerlemeci bir harekettir.
- Sınıf çatışmaları bu dönemin en belirgin özelliğidir. Ancak ortaya çıkan sınıf çatışmaları, modern toplumların yapısal zıtlıklarından değil, yeni bir toplumsal düzenin doğuşundan kaynaklanan ve sınıai olgunlaşmanın belirli bir döneminde gerçekleşen, geçici olaylardır.
- Liberal demokrasi bu oluşumla birlikte hızla yaygınlaşmıştır.
- Sanayi toplumu bütün sanayileşmiş ülkeleri ortak bir toplum tipinde buluşturacak temel birliği sağlamaktadır.
- Sanayi toplumu olmak çağdaşlığın simgesi haline gelmiştir. Gelişmemiş, azgelişmiş veya geliştirmekte olan ülkeler çağdaşlaşmak için gelenekçiliklerini aşarak sanayi toplumunun yapı tarzını benimseme yolunda çaba sarf etmektedir.

¹¹ Aktan, Tunç, a.g.e, s.119.

¹² Hasan Çoban, *Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş*, İnkilap Kitapevi, 2.Basım, Mart 1996, s.6,7.

Sanayileşme hareketi, toplumların ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapılarında köklü değişmelere neden olmuş ve sanayileşme gelişmekte olan ülkeler açısından başlıca kalkınma politikası amacı haline gelmiştir. Bu dönemde yaşanan köklü değişiklikler ve gelişmelerle birlikte gündeme yeni problemler gelmiştir. Bu değişim ve gelişmelerden fazlası ile yararlanabilen sosyal kesimler yanında, bundan yeterince yararlanamayan kesimlerde oluşmuştur. Üretim sürecinde yabancılaşma başlamış, usta-çırak ilişkilerinin yerini işçi- işveren ilişkilerine bırakmasıyla bir çok sosyal ve siyasal sorunlar ortaya çıkmış, otomasyon sonucunda “mavi yakalı” işçilere oranla “beyaz yakalı” işçilerin sayısının artması ile işsizlik artması, kentleşme olgusu ile gecekonduların ortaya çıkması, beslenme sorunu, salgın hastalıklar ve çevre kirliliği bu dönemin başta gelen sorunları olmuştur.¹³

Sanayi toplumunun yapısı, durağan olmayıp, kapsadığı teknoloji ve ortaya çıkan yenilenmelerle birlikte kendi içinde sürekli gelişip, değişmiştir. Üretimin ihtiyaç duyduğu hammaddeleri sağlamak ve yeni pazarlar bulmak için sanayi devrimini yaşayan ülkeler dış pazar arayışına girmişlerdir. Bu gelişmeler, güçlü ülkelerde, dışarıda sömürgeler edinmek için bir yarış başlatmıştır.¹⁴

Sanayi toplumu iki ayrı ideoloji ve iki ayrı dünya görüşüne yol açmıştır. Bu görüşler “liberal kapitalizm” ve “marksizm”dir.¹⁵ Marksizm sanayi toplumuna özgü referanslar ile yoğunlaşmış olmasına rağmen, hiçte sanayi toplumu sayılamayacak Rusya’dan yani Doğu’dan alıcı bulmakta ve bir anlamda Doğu-Batı blokları oluşmaktaydı. Fransız devrimi ile birlikte ortaya çıkan liberal düşünce, teknolojik ve sosyal değişimler karşısında kendi özünü koruyarak yenilenmiştir. Sanayileşme olayının ikinci döneminde, sosyal güvenlik ve refaha katılım; özgürlüklerin daha geniş kitlelere yayılmasına neden olmuştur. Yeniden yapılanan devletin özgürlükleri topluma yaymasıyla liberalizm yeni bir özellik kazanmıştır. Yeni anlayışla, klasik liberal düşünce “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” felsefesinden, özgürlükleri hukuki sınırlar içinde koruyan bir liberalizme ve toplum yapısına ulaşmıştır. Sosyal devletin fonksiyonu da bu gelişme ile yeni bir özellik kazanmıştır. Bu sosyal-liberal görüş, ferdi

¹³ Aktan, Tunç, a.g.e, s.120.

¹⁴ Çoban, a.g.e, s.7.

¹⁵ Mithat Baydur, “Bilgi Toplumunun Açılımı Üzerine Notlar”, İlim ve Sanat Dergisi, Sayı:41, Nisan 1996, s.52.

ve toplumu zıt değil, birbirini bütünleyen unsurlar olarak görmüştür. Sonuçta, sosyal dengeleri kurulmuş, sosyal kesimlerin refah artışlarından daha dengeli bir pay alabildiği toplumsal bir yapı gerçekleştirilmiştir. Sanayileşme ile oluşan iki ayrı ideoloji ve dünya görüşü batının sanayileşmiş ülkelerinin “sosyal devlet” ve “refah toplumu” uygulamaları ile önemli ölçüde yumuşatılmıştır.¹⁶

1.1.3. Bilgi Toplumu

Sanayileşme süreci, teknolojik ve ekonomik gelişmelerle yaklaşık iki asır kadar bir süre işlevselliğini sürdürmüştür. Ancak, bu zaman aralığında yaşanan bazı krizler ve sıkıntılarla süreç belirli noktalarda tıkanmış ve yeni bir toplumsal sürecin ihtiyacı hissedilir olmuştur.

Sanayileşme sürecinin son aşaması olan “refah toplumu” ve “tüketim toplumu” 1960’lı yıllarda doruk noktasına ulaşmıştır. Ancak, refah toplumlarının önünde yer alan ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde 1960’lı yılların sonlarına doğru ekonomik durgunluk ve kriz yaşanmaya başlanmıştır. Sanayi toplumundaki bu sancılar hem Batı hem de Doğu blokunda gözlenmiştir. Ancak, Batı ülkelerinde tepki hareketleri yaşanırken, Doğu bloku ülkelerinde, uygulanan sistemde özgürlüklerin sınırlı olması sebebiyle aynı tarihlere görülmemiştir. Bu sancılar ancak 15-20 yıl gecikmeyle ortaya çıkmış ve 1990’lı yılların başında Sovyetler Birliğinin parçalanması ve Doğu blokunun dağılması şeklinde kendini göstermiştir.¹⁷ 1971 yılında yaşanan dolar krizi ile 1973 ve 1979 yıllarında yaşanan petrol krizleri, sanayi toplumunun sona ermesinde etkili olmuştur.¹⁸

OPEC’in 1973 Arap İsrail savaşları nedeniyle petrol fiyatlarını yükseltme kararları ve batı ülkelerine karşı başlatılan petrol ambargosu, batı ülkelerinin ekonomik darboğaza girmelerinin yanında, enerji fiyatlarını çarpıcı bir biçimde değiştirerek, ekonominin bütün kesimlerini teknoloji ve örgütlenme alanında değişim yapıp, enerji tasarrufu arayışına zorlamıştır. Dünyanın hammadde kaynaklarının tükeneceği ve sanayi çevre kirliliğinin insanlığın geleceğini tehdit edeceği tartışmaları sınırlı dünya

¹⁶ Çoban, a.g.e, s.8.

¹⁷ A.g.e, s.9.

¹⁸ İlhan Tekeli, Selim İlkin, “Küreselleşme Ulus-Devlet Etkileşimi Bağlamında AB-Türkiye İlişkilerinin Yorumlanması”, *Doğu Batı Dergisi*, Sayı:10, Ankara, Şubat-Mart 2000, s.119.

kaynaklarının daha dikkatli kullanılması yönünde yeni stratejilerin geliştirilmesine sebep olmuştur.¹⁹ Petrol krizinin yarattığı etkileri aşma çabaları Batı Blokunda yeni teknolojileri uygulamak için fırsat yaratmıştır. Çünkü her köklü ekonomik kriz yeni teknolojileri ve yeni organik bilgiyi kullanmak için uygun bir ortam ve fırsat doğurmaktadır.

Değişim hızı arttığında, ölçeği ve etkilediği sistem ve alt sistemler de artmaktadır.²⁰ Tarım toplumundan sanayi toplumuna dönüşüm uzun bir süreci içermiş, toplumda meydana gelen büyük çatışmalar ve yapısal değişimlerle birlikte 100 yılı aşkın bir dönem içinde sanayi toplumunun yapısı kurumsallaşmış ve yerleşmiştir. Bilgi toplumu olarak ifade edilen yeni sürecin öncesinde özellikle 1970'li yıllarda dünyaya hızla yayılan sanayileşme hareketinin yol açtığı çatışmaların sonucu olarak ortaya çıkan yeni bir kriz dönemine girilmiştir. Krizin atlatılması amacıyla istikrar kavramı gündeme gelmiş, kalkınma ve gelişme ile birlikte ekonomik istikrarın sağlanması önem kazanmıştır. Ancak, yeni gelişmelerin topluma daha ilk 10 yılda önemli ve köklü değişiklikler getirmesi sonucu, uygulanan istikrar paketleri değişimin hızına ayak uyduramamıştır. Bilgi teknolojilerinin gelişimiyle birlikte uluslararası alanda insanın refahına ve insana yatırıma öncelik veren ve daha kaliteli yaşam felsefesine dayanan sürdürülebilir kalkınma ve insani kalkınma stratejileri ön plana çıkmıştır.²¹

Batının gelişmiş ülkeleri sanayi toplumundan farklı yeni bir dönüşümü gerçekleştirirken azgelişmiş ülkeler, bu değişimden uzak kalmaktadırlar. Az gelişmiş ülkeler sanayi toplumuna geçişi bile henüz gerçekleştirememişlerdir. Muhafazakar yapı ve iç dinamiklerinin yetersizliği nedeniyle, yapısal değişim ve dönüşümlerden uzak kalmaktadırlar. Gelişmiş ülkelerdeki mevcut gelişmeler yeni bir çağa girilmekte olduğu izlenimini vermektedir. Bu çağ bilgi bolluğunca damgalanan bir çağdır. Açılan yeni çağ bilgi çağı, oluşan yeni toplum bilgi toplumu olarak adlandırılmaktadır.²² Bilgi toplumuna atfedilen niteliklerden biri fiziki ve kültürel çevredeki değişim hızının daha

¹⁹ Ünal Şentürk , “Bilgi Toplumu Parametreleriyle Türkiye'nin Sorgulanışı”,
www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=195 , s.263, (18.06.2002).

²⁰ Baydur, a.g.e, s.52.

²¹ Aktan, Tunç, a.g.e, s.120.

²² Çoban, a.g.e, s.11.

önceki hiçbir dönemde görülmemiş ölçüde artmış olmasıdır. Bilgi toplumunu diğer toplumsal yapılardan ayıran en önemli özellik, her alanda değişimin hızının katlanarak artmasıdır.

Bilgi toplumuna dönüşüm süreci, sanayi toplumuna geçiş sürecine göre çok daha hızlı olmuştur. Bu hızlı geçişin nedeni, yeni teknolojilerin gelişme hızı ile insanların bu teknolojilere uyum esnekliğinin yüksekliğinden kaynaklanmaktadır. Yeni bir ekonomik gelişme dönemi de, bilgi teknolojisindeki gelişmeleri daha da hızlandırmıştır. Bu dünyada yapısal bir değişim yaratmıştır. Değişimin bu yönü özellikle Batı Avrupa, Kuzey Amerika ülkeleri ile Japonya gibi ülkelerde açıkça görülmektedir.²³

1.2. BİLGİ TOPLUMUNUN KAVRAMSAL ANALİZİ

İnsanlık tarihinin son üç yüz yılına damgasını vuran sanayi toplumu yerini, yeni bir uygarlığa bırakmakta ve bazı yazarların “sanayi sonrası toplum” bazılarının “enformasyon toplumu” bazılarının da “bilgi toplumu” dedikleri yeni bir çağa girilmektedir.

Sanayi toplumunda stratejik kaynağını oluşturan “sermaye” yerini bilgiye bırakmakta ve bilgiyi üreten kurumlar toplumun eksenini oluşturmaktadır.²⁴ Sanayi devriminin sona ermesine neden olan bilgi devrimi, toplumsal dinamizm ve iletişim teknolojisi yönünden sürekli olarak ivme kazanmaktadır.²⁵

1.2.1. Bilgi ve Bağlantılı Kavramlar

Bilgi kelimesinin anlamı “öğrenme, araştırma veya gözlem sonucu tekrar tekrar elde edilebilen, genelde kabul görebilecek gerçek ve ilkelerin bütününe verilen ad” şeklinde tanımlanabilir.²⁶ Bilgi insanlığın 5000 yıl kadar önce dil ile resimleri birleştirerek yazıyı bulmasından, böylece bilginin aktarılmasının ve saklanması

²³ “Bilgi Toplumu ve Bilgi Toplumunda Yönetici Nitelikleri”,
<http://www.kho.edu.tr/yayinlar/btym//yayinlistesi//yayinlar//Yayin1999/217-bilgitoplumu.htm>.
(26.11.2002).

²⁴ Veysel Bozkurt, *Enformasyon Toplumu ve Türkiye*, Sistem Yayıncılık, 2.Basım, İstanbul, Kasım 1997, s.3.

²⁵ Hasan Tekeli, *Bilgi Çağı*, Simavi Yayınları, Nisan 1994, s.51.

²⁶ Murat Dinçmen, “Bilgi Yönetimi”, *Mercek Dergisi*, Sayı:21, yıl:6, Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Yayınları, Ocak 2001, s.92.

mümkün hale gelmesinden bu yana her zaman bir ilerleme kaynağı olmuştur.²⁷ Bilginin önemsiz olduğu bir çağ yoktur. Yaşam her çağ ve toplumda bilgiye dayalıdır. Son yıllarda bilgi bir anlamda yeniden keşfedilmekte ve anlaşılmaktadır. Bu paralelde bilgi çağı, bilgi yönetimi, bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma vb. kavramların da sıkça kullanılır hale gelmektedir.

Bilgi öğrenilen şey olarak tanımlanmış ise de, karmaşık bir olgudur. Bilgi, öğrenme yeteneği olan ve tarihin ilk yıllarından bu yana çevresi ile sürekli etkileşim içinde olan insanın, yeni “şey”ler öğrenmesi için önemli bir etkidir. Bilgi değeri yok olmayan bir servettir. İnsan bilgisi göz önünde bulundurulursa onun arayışlar içinde bulunduğu, bu arayışlar sonucunda gelişip ilerlediği kolaylıkla görülebilir. Bilginin her şeyden önce insanın zihinsel süreçleri, öğrenmesi ve ürünleriyle ilgili olduğu ve gerek kendisini gerekse çevresini anlamaya yaradığı söylenebilir. Bu nedenle bilgi, insanların gelişmesini sağlayan teknolojik araç gereçleri de kapsamaktadır. Özellikle toplumsal gelişmenin sağlanmasında teknolojik bilginin rolü büyüktür. Bilgi; bilinçli çabalar sonucunda ulaşılan teknolojik alt yapı, bireysel, kurumsal ve toplumsal gelişmeyi sağlayan ve öğrenilen şey anlamındadır.²⁸ Bilgi, insanın etrafında olup bitenleri tam ve doğru olarak kavramasını sağlayan kişiselleştirilmiş enformasyondur. Bilgi, kendini düşünceler, öngörüler, sezgiler, fikirler, alınan dersler, uygulamalar ve yaşanan deneyimler şeklinde gösterir.²⁹ Bilgi, ekonomilerin en temel özelliği olarak sürükleyici ve köklü değişmelere neden olabilecek bir güçtür. Çünkü bilgi her şeyi ikame etmektedir.³⁰ Bilgi toplumunda bilginin sonuçları ve bilginin uzantıları değil, bilginin kendisi yer alacaktır. Bilgi, araştırma-geliştirme faaliyetlerine aktarılan insan gücü, finansal kaynakları ve zaman kullanımı ile elde edilmektedir.

Bilgi çağı; bilginin temel kaynak olduğu, bilgi üretimi ve iletiminin yaygınlaştığı, bilgi çalışanlarının çoğunlukta olduğu, sürekli öğrenme ve bilgilenmenin kaçınılmaz hale geldiği yeni toplumsal ve ekonomik dönemi temsil etmektedir. Bilgi

²⁷ “Bilgi Toplumu”, www.deltur.cec.eu.int/kitap/bilgitop.html. Türkçeleştirilmiş AB Yayınları- Broşürleri, (26.11.2002).

²⁸ İlhami Fındıkçı, **Bilgi Toplumunda Yöneticilerde Kendini Geliştirme**, Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1996, s.38.

²⁹ İsmet Barutçugil, **Bilgi Yönetimi**, Kariyer yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2002, s.10.

³⁰ Ünal Şentürk, “Bilgi Toplumu Parametreleriyle Türkiye’nin Sorgulanışı”, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=195, s.263, (18.06.2002).

çağına geçiş süreci ile birlikte, hız kazanarak baş döndürücü bir nitelik arz eden teknolojik değişim kaynaklı, toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel gelişim gözlenmektedir. Bilgi çağının öngördüğü toplumsal ve ekonomik yapının içinde biçimlenen dijital dünyayı algılayabilmek için öncelikle gerek kurumsal gerekse bireysel düzeyde stratejik öneme sahip bir kaynak olarak kabul edilen bilginin, bilginin değerinin ve niteliklerinin kavranması gerekmektedir.³¹

Bilgi çağı, bilginin bir üretim etmeni olarak diğerlerine göre daha yoğun olarak kullanıldığı üretim teknolojisi dönemi olarak da adlandırılabilir. Bir üretim etmeni olarak bilgi, ekonomik sonuç doğuran ve sonuçta sahibine tüketim hakkı kazandıran yapabileme, edebilme becerisidir. Üretim etmeni olarak bilginin üç türü bulunmaktadır. Bunlar:³²

- Edilgen Bilgi: Her türlü eğitim ve öğretim ile edinilen bilgi. (Tıp, mühendislik vb.)
- Genetik Bilgi: Yetenek, resim yapma, sanatçılık ve sportif yetenekler gibi.
- Girişimcilik: Duygusal enerji, psiko-sosyal motivasyon, çeşitli üretim etmenlerini bir araya getirerek, ekonomik bir değer ortaya çıkarma becerisi.

Bilgi toplumunda bireylerin bu üç tür bilgiye görece olarak değişik ölçü ve niteliklerde sahip olmaları esastır ve sahip oldukları bilginin değeri kadar tüketim hakkı elde ederler. Kurumlar ve toplumlarda kendilerini oluşturan bireylerin toplam bilgisi kadar bilgiye sahiptirler.

Çağımız toplumlarının en temel hedefi, bilgi toplumu düzeyine erişebilmektir. Bilgi toplumlarında, stratejik kaynak olarak kabul edilen bilgi, bilgi teknolojilerinin sağladığı imkanlarla üretilmekte, sınıflandırılmakta, erişilebilir kılınmakta ve toplumsal ve kurumsal sorunlarımızın çözümünde kullanılabilir. Bu nedenle günümüzde bilgi, bireylerin, organizasyonların ve devletlerin sahip olabilecekleri en stratejik

³¹ Adem Ögüt, *Bilgi Çağında Yönetim*, Nobel Yayın, 1.Basım, Kasım, 2001, s.5.

³² TÜSİAD, *Avrupa Birliği Yolunda Bilgi Toplumu ve e-Türkiye*, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri, Haziran 2001, s.26.

kaynak durumuna gelmiştir.³³ Bilgi çağını önceki dönemlerden ayıran özellikleri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:³⁴

- Bilgi çağı bilgiye dayalı toplumun yükselişinden meydana gelmektedir.
- Bilgi çağında işletmeler bilgi teknolojilerine dayalı olarak faaliyet gösterirler.
- Bilgi çağında iş süreçleri verimlilik artışına dönüşmektedir.
- Bilgi çağının başarısı bilgi teknolojilerinin kullanımında etkinlik ile ölçülmektedir
- Bilgi çağında pek çok ürün ve hizmet, bilgi teknolojileri ile iç içe geçmiş durumdadır.

1.2.2. Bilgi Toplumunun Tanımı ve Kapsamı

Bilgi toplumunun başlangıcı 1950'li yılların ortalarına dayanmaktadır. Bilgi toplumuna geçen ilk ülke Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. İlk kez 1956 yılında ABD'de teknik ve yönetim alanlarında çalışan ve beyaz yakalılar diye adlandırılan görevliler, mavi yakalılar diye adlandırılan işçilere göre sayısal üstünlüğe sahip olmuştur. Böylece yeni bir yapılanmaya doğru giden ABD'de endüstri dönemini geride bırakarak, yeni bir toplum ortaya çıkmıştır.³⁵

Enerji dönüşümünün kas gücünden buhar gücüne ve makine gücüne geçişini simgeleyen sanayileşme sürecinde çeşitli olumsuzluklar sonucu büyümenin endişe verici hal almasından sonra ortaya çıkan bilgi toplumu aşaması birçok değişimi de beraberinde getirmiştir. Bilgi toplumunda aktif nüfus içinde tarım ve sanayinin payı azalmakta, hizmetler sektörünün payı artmakta ve bilgili, nitelikli insana gereksinim duyulmaktadır. Günümüzde sosyo-ekonomik gelişme sürecini hızlandırıcı, üretimi, verimliliği şimdiye kadar ki teknolojik gelişmelerden daha hızlı ve daha etkin bir şekilde artırması, aynı zamanda insana yatırımın sürekliliği sayesinde sosyal ve kültürel

³³ Ögüt, a.g.e, s.13.

³⁴ Mahmut Tekin, Ercan Çiçek , "Bilgi Çağında Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi" www.ceterisparibus.net/kongre/kocaeli/, 1Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, s.236, (18.06.2002).

³⁵ Meral Alakuş, **Bilgi Toplumu**, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s.7.

gelişme üzerine olumlu etkilerden dolayı yeni temel teknolojilerin ve bilgi toplumunun tanımlanması ve içeriğinin anlaşılması gerekmektedir.

Bilgi toplumunun nasıl olacağı üzerinde iki farklı varsayım vardır.³⁶ Birincisi bilgi toplumu, şu andaki sanayi toplumundan tamamen farklı yeni bir toplum şekli olacaktır. Bu yüzden bilgi toplumu kavramının sanayi toplumu kavramından ayrılması gerekir. Çünkü bilgi toplumunun oluşturulmasında ve geliştirilmesinde maddi ürünlerin değil bilgiye dayalı ürünlerin üretimi etkili ve yönlendirici olacaktır. Geleceğin bilgi toplumu, esas yapısını bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin belirlediği tamamen yeni bir yapıda olacaktır.³⁷ İkinci varsayım ise sanayi toplumu modelinin geliştirilerek gelecekteki toplum yapısı için model olarak kullanılabileceğidir.

Bilgi toplumunu sanayi toplumunun bir ileri aşaması olarak düşünenlere göre, sanayi toplumu ile bilgi toplumu arasındaki fark bir nitelik farkı değil, bir derece farkıdır. Bu düşüncedeki kişilere göre yeni teknolojik gelişmeler, sanayi devrimi gibi geçmişle bağlantılarını koparan köklü bir dönüşüm olarak değil, mevcut toplumsal ve iktisadi yapıda var olan bazı eğilimlerin ivme kazanması olarak değerlendirilmektedir.

Sanayi toplumunda temel hedef maddi değerlerin standart vasıflarla üretilmesi olmuş ve sürükleyici rolü buhar makineleri oynamıştır. Bilgi toplumunda ise, temel amaç bilginin üretilmesidir ve itici güç de bilgisayar teknolojileridir. Bilgi toplumunu; “bilgisayar teknolojileri sayesinde enformatik değerlerin üretildiği, bilgi kaynaklı beşeri sermayenin kullanıldığı, üretim birimleri veya toplumsal örgütlenmenin hat-kurmay ilişkileri ve hiyerarşik bir şekilde değil, yaygın ve yatay ilişkilerle birbirini tamamlayan ünitelerden oluştuğu, teknolojik alt yapının belirleyici olduğu geleneksel üretim metodlarının terk edilerek yerini elektronik tabanlı faktörlere bıraktığı, herkesin bilgi üretimine katkıda bulunduğu, bireylerin hem üretici hem de tüketici kanallarının farklılık arz ettiği, bunlara bağlı olarak yeni yatırım ve üretim alanlarının ortaya çıktığı ve günümüz insanının her yönüyle etkilediği bir süreçtir”³⁸ şeklinde tanımlanabileceği gibi; “bilgi üretimi ve iletiminin yaygınlaştığı, bilginin temel sermaye, ana güç olduğu ve bilgi işi ile uğraşanların çoğunlukta olduğu, öğrenmenin hayatın bir parçası haline

³⁶ Emin D. Aydın, **Değişen Bilgi Toplumu**, Beta Basım Yayım, 1.Baskı, İstanbul, Ocak 1996, s.30.

³⁷ Masuda, a.g.e, p.3.

³⁸ Aydın, a.g.e, s.30.

geldiği bir toplumsal yaşam biçimi”³⁹ ya da “yeni temel teknolojilerin gelişmesiyle bilgi sektörünün, bilgi üretiminin, bilgi sermayesinin ve nitelikli insan faktörünün önem kazandığı, eğitimin sürekliliğinin ön plana çıktığı, iletişim teknolojileri, bilgi otoyolları, elektronik ticaret gibi yeni gelişmeler ile toplumu ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan sanayi toplumunun ötesine taşıyan bir gelişme aşaması”⁴⁰ olarak da tanımlanabilir. Ayrıca, bilgi toplumu; insanların yaşam kalitesini yükseltme, sosyal ve ekonomik örgütlenmenin verimini artırma potansiyelini taşımaktadır. Yeni teknolojiler sayesinde, dünya rekabet gücünün sürdürülmesi, uzun dönemli işsizliğin azaltılması ve çevre korunması gibi karşı karşı olunan acil görevlere başlamak için gerek duyulan bazı araçlara kavuşmaktır.⁴¹

Bilgi toplumunda en önemli girdilerden insan faktörü ve bilginin niteliğinde değişim ortaya çıkmaktadır. Bilgi toplumunda bilgi anlamlı tek kaynak olarak benimsenmektedir. Geleneksel üretim faktörleri yani doğal kaynaklar, emek ve sermaye ortadan kalkmamakta ancak, ikinci plana düşmektedir. Söz konusu üretim faktörleri bilgi sayesinde elde edilebilir kaynaklardır. Burada bilginin niteliği de önemlidir. İşe yarayan bilgi, sosyal ve ekonomik sonuçlar getirebilecek bilgi önem kazanmaktadır. Bilginin oluşumuna katkı verecek ve bilgiyi kullanacak olan ise insandır. Bilgi toplumunda diğer önemli girdi insan faktörü olmaktadır. Burada, düşüncel olarak emek faktörünün gelişimini insana yapılacak yatırımlar ön plana çıkmaktadır.

Bilgi toplumu ileri teknoloji üretiminin sanayi toplumunun sınırlarını zorlaması ile ortaya çıkmıştır. Çalışma hayatında ihtiyaç duyulan insan tipi, çok boyutlu insan tipidir. Bu toplum yapısında, emek, sermaye, doğa gibi üretim faktörlerine ek olarak girişimciler de bir üretim faktörü niteliği kazanmıştır. Bilgi toplumunda yaşayan insanların daha çok bilgi duyarlı olduğu, bilginin denetimi için gerekli teknolojik ortamın yaratıldığı, bilgi ekonomisinin bir sektör olarak ortaya çıktığı, insanların amaçları ve değer yargılarının bilgiye yönelik geliştiği görülmektedir.⁴² Bundan böyle kişi artık üretim hayatının sınırlı bir bölümünden sorumlu mekanik bir parça değil, bir

³⁹ Fındıkçı, a.g.e, s.26.

⁴⁰ Aktan, Tunç, a.g.e, s.121.

⁴¹ Nusret Ekin, *Küresel Bilgi Çağında Eğitim-Verimlilik, İstihdam*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 1997, s.16.

⁴² Alakuş, a.g.e, s.11.

işi başından sonuna kadar hem düşünüp, hem uygulayan hem yönetip sonuca ulaştıran bir kişidir. Bilgi toplumunda nesnenin üretimi yerine bilginin üretimi ön plana çıkmaktadır. Nesnenin değerinden çok bilginin ve becerinin değeri yüksektir.⁴³

1.2.3. Bilgi Toplumu İle Sanayi Toplumunun Karşılaştırılması

Her toplum kendisinden önceki toplumsal yapıdan farklı üretim ilişkilerine, teknolojiye, değerler bütününe, kurumlara, sosyal ve kültürel özelliklere sahiptir. Bilgi toplumu da sanayi toplumundan tamamen farklı özelliklere sahiptir.

---

⁴³ Sami Çelebi, “ İki Bin Yılında Bilgi Toplumu ve Öğretmen”, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, sayı:236, yıl:22, Ekim 1997, s.47.

Tablo 1.2: Sanayi Toplumu ve Bilgi Toplununun Karşılaştırılması

		Sanayi Toplumu	Bilgi Toplumu
Yenilikçi Teknoloji	- Öz - Temel Fonksiyon - Üretim Gücü	- Buhar Makinesi (Güç) - Fiziksel emeğin ikamesi - Maddi üretim gücü (Kişi başına sermaye artışı)	- Bilgisayar (Bellek, hesaplama, kontrol) - Zihinsel emeğin ikamesi - Bilgi üretme gücü (optimum hareket seçim kapasitesinde artış)
Sosyo-ekonomik Yapı	- Ürünler - Üretim merkezi - Piyasa - Öncü endüstriler - Endüstriyel Yapı - Ekonomik Yapı - Sosyo-ekonomik ilke - Sosyo-ekonomik özne - Sosyo-ekonomik sistem - Toplum biçimi - Ulusal hedef - Hükümet biçimi - Sosyal değişimin itici gücü - Toplumsal Problemler - En ileri aşama	- Faydalı mallar ve hizmetler - Modern fabrika (makine, ekipman) - Yeni dünya, koloniler, tüketici satınalma gücü - İmalat sanayileri (makine sanayi, kimya sanayi) - Tarım, sanayi ve hizmetler - Meta ekonomisi (işbölümü, üretim ve tüketimin ayrılması) - Fiyat ilkesi (arz ve talebin dengesi) - Şirket (Özel şirket, kamu şirketi ve üçüncü sektör) - Sermayenin özel mülkiyeti, serbest rekabet, kar maksimizasyonu - Sınıflı toplum (merkezi güç, sınıfların kontrolü) - Gayri safi ulusal refah - Parlamenter demokrasi - İşçi hareketleri, grevler - İşsizlik, savaş, diktatörlük - Yüksek kitlevi tüketim	- İletişimsel bilgi, teknoloji, bilimsel bilgi - Bilgi kullanımı (bilgi ağları, veri bankaları) - Bilimsel bilgi sınırlarının bilgi alanının genişlemesi - Entellektüel endüstriler (iletişimsel bilgi ve bilimsel bilgi endüstrileri) - Sanayi yapısı matrisi (Tarım, sanayi, hizmetler ve bilgi endüstrileri) - Sinerjik ekonomi (birlikte üretim ve kullanımda paylaşım) - Amaç ilkesi (sinerjik ileri besleme prensibi) - Gönüllü topluluklar (yerel ve bilgi toplulukları) - Altyapı, sinerji prensibi, toplumsal yararın önemi - Fonksiyonel toplum (çok merkez, fonksiyon, otonomi) - Gayri safi ulusal tatmin - Katılımcı demokrasi - Sivil hareketler ve sorunlar - Gelecek şokları, terör, kişisel dokunulmazlığın ihlali - Yüksek kitlevi bilgi yaratılması
Değerler	- Değer standartları - Etik standartlar - Zamanın ruhu	- Maddi değerler (psikolojik ihtiyaçların tatmini) - Temel insan hakları, insancılık - Rönesans (bireyin özgürleşmesi)	- Zaman-değeri (hedefe yönelik başarı ihtiyaçlarının tatmini) - Öz-disiplin, toplumsal katılım - Globalizm (insan ve doğanın ortak yaşayışı)

Kaynak: Hasan Çoban, Bilgi Toplumu Planlı Geçiş, İnkılap Kitapevi, 2. Basım, Mart 1996, s.34.

Tablo 1.3: Sosyal, Ekonomik, Siyasal ve Teknolojik Sistem Açısından Sanayi Toplumu ve Bilgi Toplumu Karşılaştırılması

SANAYİ TOPLUMU		BİLGİ TOPLUMU
EKONOMİK SİSTEM	Ulusal Ekonomi	Küresel Ekonomi
	Fiziksel sermayeye Dayalı Ekonomi	İnsan Kaynaklarına ve Bilgi Sermayesine Dayalı Ekonomi
	Endüstriyel Organizasyonlar	Bilgi Tabanlı Organizasyonlar
	Sembolik Kağıt Para Hakimiyeti	Dijital Para Hakimiyeti
SOSYAL SİSTEM	Çekirdek Aile	Birey Merkezli Farklı Aile Biçimleri
	Güvenlik Sağlayıcı Kurumlaşmalar	Bireysel Yetenekleri Geliştiren Kurumlaşmalar
	Uyumluluk, Seçkinlik, Sosyal sınıf vb. değerler	Bireysel Çeşitlilik, Katılımcılık vb. değerler
	Kitleselleştirilmiş Dönemsel Eğitim	Bireyselleştirilmiş Yaşamboyu Öğrenim
SİYASAL SİSTEM	Uluslar arası çatışma ve Polarizasyon	Uluslararası Uyum ve Küresel Bağlamda Siyasal Entegrasyonlar
	Ulus-Devlet	Küresel ve Bölgesel Organizasyonlar
	Güvenlik Amaçlı Yönetim	Yurttaş Odaklı Yönetim
	Merkeziyetçilik	Adem-i Merkeziyetçilik
TEKNOLOJİK SİSTEM	Mekanik Teknoloji Devrimi	Bilgi Teknolojileri Devrimi
	İşgücünü İkame eden Makinalar	Beyingücünü Geliştiren Bilgisayarlar
	Montaj Hattına Dayalı Üretim Teknikleri	Bilgi ve Yönetim Teknolojilerine Dayalı Üretim Teknikleri
	Görsel Ve Yazılı Basın-Yayım Araçlarına Dayalı İletişim Sistemleri	İnternet ve Dijital Teknolojilere Dayalı İletişim Sistemleri

Kaynak: Adem Ögüt, "Bilim Çağında Yönetim", Nobel Yayın, I. Basım, Kasım, 2001, s.26.

Tablo 1.4: Dört Temel Toplum Yapısının Kilit Özellikleri.

	İLKEL TOPLUM	TARIM TOPLUMU	SANAYİ TOPLUMU	BİLGİ TOPLUMU
TEKNOLOJİ	Enerji: İnsan Enerjisi Malzemeler: Hayvan postu ve taşlar Araçlar: Aşgari düzeyde kesme veya dövme (normal olarak taş yapımı) Üretim Yöntemi : Yok Ulaşım Sistemi : Yürüme Haberleşme Sistemi: Konuşma	Enerji: Doğal Enerji (insan, hayvan, rüzgar) Malzemeler: Yenilenebilir kaynaklar (ağaçlar, pamuk, yün) Araçlar: İnsan kasının kullanımını (kaldıraç ve vinçler) veya doğal güçleri çalışır duruma getirme (yelken, su değirmeni) Üretim Yöntemi: El sanatları Ulaşım Sistemi: At, vagon, yelkenli gemi Haberleşme Sistemi: El yazımı	Enerji: Fosil yakıtlar(petrol, kömür) Malzemeler: Yenilenebilir Kaynaklar (Metal vd.) Araçlar: Emeğin yerine geçen makineler Üretim Yöntemi: Kurmak-Monte etmek ve birbirleriyle değiştirilebilir parçalar Ulaşım Sistemi: Vapur,demiryolu, otomobil ve uçak Haberleşme Sistemi: Basın,T.V.	Enerji: Doğal (güneş, rüzgar) nükleer Malzemeler:Yenilenebilir Kaynaklar (biyoteknoloji) seramik,yeniden kullanım. Araçlar: Akıllı geliştirici makineler (bilgisayarlar ve ilgili elektronik araçlar) Üretim Yöntemi: Robotlar Ulaşım Sistemi: Uzay gemisi Haberleşme Sistemi: Elektronik araçlarla bireysel iletişimin sınırsız genişlemesi.
EKONOMİ	- Toplayıcılık,Avcılık, Balıkçılık	-Kendi kendine yeterli yerel ve ademi merkezîyetçi bir ekonomi-piyasa değeri olmayan temel yiyecek maddelerinin üretimine dayalı ekonomik faaliyet - Köy ekonomisi düzeyinde emekte basit işbölümü: Düzeyleri açıkça belirlenmiş sınırlı sayıda otorite (soylular, rahipler, askerler, köleler veya serfler) - Ekonomide esas kaynak: Toprak	Ulusal düzeyde kitlevi pazar ekonomisi Temel ekonomik faaliyet, standartlaşmış maddi mallar üretimine dayanmaktadır; bunlar da üretim ve tüketim olarak ayrılmaktadır. - İş gücünün karmaşık dağılımı, sınırlı uzmanlık yeteneğine: standart çalışma kalıplarına ve büyük hiyerarşik kurumların değişik düzeydeki otoritelerinin birbiriyle ayarlanmış örgütlenmesine dayalıdır. - Esas kaynak, fiziki sermayedir.	- Bütünleşmiş küresel ekonomi: Temel ekonomik faaliyet üretici ve tüketicileri daha çok birleştiren bilgi hizmetlerinin tedariki şeklindedir. - Doğrudan çıkarlarını korumaya yönelik üyelerden oluşan, küçük girişimcilik örgütlenmesi şeklinde bir yapılaşma. - Esas kaynak, insan sermayesidir.

Tablo 1.4'ün Devamı

	İLKEKEL TOPLUM	TARIM TOPLUMU	SANAYİ TOPLUMU	BİLGİ TOPLUMU
SOSYAL SİSTEM	Küçük gruplar ve aşiretler	<ul style="list-style-type: none"> - Cinsel rollerin açıkça belirlendiği hareketsiz büyük aile ve ailenin ana güvenlik sistemi (dayanak) olması - Seçkinlerle sınırlı kalan eğitim. 	<ul style="list-style-type: none"> - Cinsel rollerin farklılaştığı çekirdek aile ana güvenlik (destek) sistemi, ölümsüz kurumlardır. - Sosyal Değerler: Uygunluk, seçkinlik ve sınıf unsurlarını ön plana çıkarmaktadır. - Yetişkinlikte tamamlanan kitlevi eğitim. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bireyin merkezi konumunda olduğu, değişik aile tipleri - Cinsel işbölümünün benzeştiği, insani yeteneği geliştirmeye ve insani kurumlaşmaları sağlayıcı roller. - Sosyal değerlerde çeşitlilik, eşitlik, bireycilik. - Eğitim bireyselleştirilmiştir ve strektördür.
POLİTİK SİSTEM	Aşiret yaşlılarının ve şefin kuralları çerçevesinde temel politik birim olarak aşiret	<ul style="list-style-type: none"> - Feodalizm: Hukuk, din, sosyal sınıf ve politika, doğumla kazanılan otoriteyle (aristokratik kurallar) toprağın yönetimini belirlemektedir. - Temel politik birim yerel topluluktur. 	<ul style="list-style-type: none"> -Kapitalizm ve Marksizm: Hukuk, din, sosyal sınıf ve politika sermaye yatırımlarının mülkiyet ve kontrolünü elinde bulunduranlarca şekillendirilmiştir. - Milliyetçilik: Temsili hükümet veya diktatörlük şeklinde güçlü merkezi ulusal hükümet 	<ul style="list-style-type: none"> - Küresel işbirliği: Bilginin kontrolü ve sahipliği için uluslararası örgütlerin kurumlaşması. - Yerel yönetimler asıl yönetim birimi ve katılımcı demokrasi temel norm olmaktadır
PARADİGMA	Dünyanın tamamen doğal şekliyle gözlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> -Bilim Temeli: Matematik (cebir, geometri), Astronomi - Merkezi düşünce: İnsanların üstün güçler (örneğin tanrı) din, mistik görüş (astroloji) tarafından kontrol edildiği şeklindedir. - Değer Sistemi: Doğayla uyuma dayanmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> -Bilim Temeli: Fizik, Kimya - Temel Düşünce: İnsan akıbetinin, rekabetçi bir dünyada, mükafat ve ceza sistemi ile rasyonel sosyal yapıyı uyumlu bir şekilde oluşturulmasına bağlı olduğuna inanılmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> -Bilim Temeli: Kuantum elektronığı, moleküler biyoloji, biyoloji, çevresel bilimler -Merkezi Düşünce: İnsanın kaabiliyet ve gelişiminin sürekli artması (beynin bütünüyle düşünmesi) - Değer Sistemi: Kadına özgü değerlerin öne çıktığı, bağımsız bireylerden oluşan ademi merkeziyetçi bir topluma yönelmektedir.

Kaynak: Hasan Çoban, *Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş*, İnkilap Kitapevi, 2.Basım, Mart 1996, s.35,36.

Yukarıdaki tablolara bakılarak sanayi toplumu ile bilgi toplumu arasında karşılaştırma yapıldığında ortaya çıkan önemli noktaları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.⁴⁴

- Sanayi toplumundaki gelişmenin özünü buhar makinesi temsil ederken, bilgi toplumunda bilgisayar teknolojisi temsil edecektir.
- Sanayi toplumunda fiziksel emeğin ikamesi ile maddi üretim ön planda iken, bilgi toplumunda zihinsel emeğin ikamesi ile bilgi üretme gücünde artış olacaktır.
- Sanayi toplumunda üretim merkezlerini modern fabrikalar temsil ederken, bilgi toplumunda esas üretim merkezleri bilgisayar merkezleri olacaktır.
- Sanayi toplumunda pazarlar yeni yerlerin keşfi ve koloniler edinilmesi ile genişlerken, bilgi toplumunda yenilikçi bilgi, potansiyel bilgi pazarı olacaktır.
- Sanayi toplumunda öncü endüstriler makine, kimya ve inşaat olmasına karşılık, bilgi toplumunda bilgi tabanlı endüstriler esas endüstriler olacaktır.
- Sanayi toplumunda işbölümü, üretim ve tüketim birbirinden ayrılarak ferdiyetçilik ön plana çıkmışken, bilgi toplumunda bilginin birlikte üretimi ve kullanımında paylaşım (sinerjik ekonomi) sağlanacaktır.
- Sanayi toplumunda en önemli sosyo-ekonomik aktiviteler özel, kamu veya özerk devlet kuruluşlarında yürütülürken, bilgi toplumunda gönüllü kuruluşlar en önemli faaliyet yerleri olacaktır.
- Sanayi Toplumunda sosyo-ekonomik sistem özel mülkiyet, serbest rekabet ve karlılıkla karakterize edilmişken bilgi toplumunda birlikte üretim ve toplumun menfaatini gözetmek önemli olacaktır.
- Sanayi toplumunda politik sistem parlamenter demokrasi iken, bilgi toplumunda küçük toplulukların da görüşünün alındığı katılımcı demokrasi politik sistem olacaktır.

---

⁴⁴ Çoban, a.g.e, s.32,33,37.

- Sanayi toplumunda sosyal değişimlerde etkili olan güç işçi kuruluşları olmuşken, bilgi toplumunda sosyal değişikliklerin arkasındaki güç vatandaşlık hareketleri olacaktır.
- Sanayi toplumunda işsizlik, savaşlar ve diktatörlük gibi üç ana sosyal problem varken, bilgi toplumunda kontrollü toplum olma krizi, kişisel mahremiyetin zedelenmesi, kişisel ve toplu terör hareketlerinin artması ve hızlı sosyal değişikliklere karşı çaresiz kalan insanların içine düşeceği gelecek şoku temel sosyal problemler olacaktır.
- Sanayi toplumunun en ileri aşamasının yüksek tüketim toplumu (Ev eşyası ve otomobil tüketimindeki yaygınlaşma) olmasına karşılık, bilgi toplumunun en ileri aşaması - yüksek bilgi üretme toplumu - olacaktır. Bilgisayarlar toplumdaki herkesin bilgi üretmeye katkı sağlamasına yardımcı olacaktır.
- Sanayi toplumunda fiziksel değerlerle fiziksel tatmin sağlanırken, bilgi toplumunda amaçların gerçekleştirilmesi ile başarı ihtiyaçlarının tatmini sağlanacaktır.
- Sanayi toplumunun özü bireyin özgürleşmesi, ferdiyetçilik, insan hakları olmuşken, bilgi toplumunda öz disiplin, toplumsal paylaşım, insan ve tabiatın ortak yaşayışı esas olacaktır.

1.2.4. Bilgi Toplumunun Temel Özellikleri

Kurumları, işleyiş biçimi ve normlarıyla sanayi toplumundan tamamen farklı niteliklere sahip olan bilgi toplumu, yapısını belirleyen bir dizi özellikleri bünyesinde taşımaktadır. Bilgi sistemleri ve teknolojilerine dayalı olarak biçimlenmekte olan bilgi toplumu, sanayi toplumunun yapısal özelliklerinden farklı özelliklere sahiptir. Tüm dünyayı kısa zamanda etkisi altına alan bilgi toplumunun temel özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

1.2.4.1.1. Bilginin Önem Kazanması

Modern dünyayı karakterize edebilecek bir şey varsa; o da hayal edilebileceğin ötesinde muazzam bilgi akışı ve bunun getirdiği değişikliklerdir.⁴⁵ Bilgi toplumunda, bilişim teknolojisi sayesinde bilgi üretimi önem kazanmaktadır. Bilgi toplumunun sürükleyici gücü ve en başta gelen kaynağı bilişim teknolojisinin ürünü olan bilgidir.⁴⁶ Bilgi toplumunda bilginin temel özellikleri, sürekli üretilebilmesi ve artış göstermesi; iletişim ağları içinde taşınabilir, bölünebilir ve paylaşılabilir olması; emek, sermaye ve toprağı ikame edebilmesi şeklinde özetlenebilir. Geleneksel kaynakların, yani emeğin, toprağın ve sermayenin (paranın) getirisi giderek azalmaktadır. Servet kazanan kaynaklar, ancak enformasyon ve bilgi olmaktadır.⁴⁷

Sanayi toplumundaki fabrikaların yerini bilgi toplumunda bilişim teknolojisine dayalı iletişim ağ sistemleri oluşturmakta, toplumsal yapılar incelendiğinde bilgiye önem veren ve bilginin gelişmesine katkıda bulunan toplumların daha ileri bir medeniyet düzeyine, daha güçlü ekonomiye sahip oldukları görülmektedir. Bilgi toplumunda ekonomik güç bilgiye bağlanmakta, savaşlar bilgi ve teknoloji ile kazanılmakta, ülkelerin gücü bilgi düzeyine ve bilgidan yararlanabilme şekillerine bağlı olmaktadır.

Bilgi toplumunda bilgi artık para gücüyle kas gücünün eki olmaktan çıkıp, bunların ruhu ve çekirdeğı haline gelmekte⁴⁸, bilgi ve bilgili birey, bilgi toplumunda ekonominin en temel girdilerini oluşturmaktadır.⁴⁹

1.2.4.2. Globalleşme

Globalleşme, ülkeler arasındaki, sosyal ve siyasal ilişkilerin gelişmesi, farklı toplum ve kültürlerin inanç ve beklentilerinin daha iyi tanınması, uluslararası

⁴⁵ Robbins Anthony, *Sınırsız Güç*, (Çev: Mehmet Değirmenci), İnkilap Kitapevi, İstanbul 1992, s.6.

⁴⁶ Peter F. Drucker, *Kapitalist Ötesi Toplum*, (Çev: Belkıs Çorakçı), İnkilap Kitapevi, İstanbul 1994, s.13

⁴⁷ Çoban, a.g.e, s.38.

⁴⁸ Erol Kutlu, *Bilgi Toplumunda Kalkınma Stratejileri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2000, s.26.

⁴⁹ Raci Kılavuz, "Kamu Hizmetlerinde Etkililik ve Verimlilik Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisine Yönelik Bir Uygulama" *Verimlilik Dergisi*, sayı: 2, yıl 1992, s.155.

ilişkilerinin yoğunlaşması gibi birbiriyle bağlantılı konuları içeren bir kavramdır.⁵⁰ Globalleşme, her alanda mesafenin daha az önemli hale gelerek, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda dünyanın daha çok bütünleşmesidir.⁵¹

Bilgi çağı organizasyonlarının aynı sektördeki rakip organizasyonların önünde olma kriterleri, sahip oldukları yararlı bilgi ve onu kullanma derecesi ile ilişkilendirilmektedir. Bilgi teknolojileri aracılığı ile bilgi yaygın ve herkesin sahip olabileceği bir nitelik kazanmakta ve organizasyonların biçimlendirdiği ekonomik yaşamda, bu niteliksel değişim “globalleşme” olarak algılanmaktadır.⁵² Globalleşme hareketinde, girdilerin temini ve çıktılarının pazarlanması için gündeme gelen piyasalar artık dünya çapında düşünülmektedir. Bilgi çağında dünya ekonomisi global ekonomidir ve uluslararası rekabet etkili olmaktadır. Bilgi toplumunda dünya standartları belirleyici rol oynamaktadır.

1.2.4.3. Bilgi Sektörünün ve Bilgi İşçilerinin Doğuşu

Bilgi toplumunda bilgi giderek hammaddenin, emeğin ve diğer kaynakların yerini almakta, sanayi toplumundaki beden işçiliği yerini bilgi işçiliğine bırakmaktadır. Sanayi toplumunu tarım, sanayi, ve hizmet sektörleri oluştururken bilgi toplumunu da bilgi işçilerinden meydana gelen bilgi sektörü oluşturmaktadır.

Bilgi sektörü, bilgi toplumunda bilginin üretildiği sektördür.⁵³ Dolayısıyla, bilgi toplumunda en önemli toplumsal grubu bilgi sektörü çalışanları oluşturmaktadır. Teknolojideki değişmeler, çalışmanın globalleşmesi işgücünün yapısını da değiştirmiştir. Mavi yakalı işçiler yerlerini özel bilgilere ve profesyonel özelliklere sahip, bilgi işçilerine bırakmışlardır.

“Bilgi işçisi” iş konusunda yoğunlaşan bilgilerle uğraşan, bilgileri depolayan, analiz eden, koordine eden ilgililere ulaşmasını sağlayan, yeni bilgiler üreten kişidir.⁵⁴

⁵⁰ Bahadır Akın, “21. Yüzyılın Eşiğinde Küreselleşme ve Küresel İşletmeler”, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=262, (20.02.2004).

⁵¹ Veysel Bozkurt, *Küreselleşmenin İnsani Yüzü*, Alfa yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Ekim 2000, s.30.

⁵² Öğüt, a.g.e, s.31.

⁵³ A.g.e, s.33.

⁵⁴ Kutlu, a.g.e, s.20.

Bilgi işçileri, zekalarını ve fikirlerini ürüne; mal ve hizmete dönüştüren, sahip oldukları bilgiyi satarak veya ticaretini yaparak herhangi bir şekilde verebilen, sürekli öğrenen, öğrenme isteği olan ve kendini sürekli geliştiren işçilerdir.⁵⁵ Bilgi işçileri, bilginin asıl güç olduğu yeni toplumda gücü de ellerinde bulunduracaklardır. Bilgi toplumunun başta gelen grubu olan bilgi işçileri, bilgiyi verimli kullanma ve tahsis etmeyi bilenler olacaktır.⁵⁶ Bu nedenle bilgi çalışanları bilgi toplumunda merkezi bir rol almakta ve işi bilgi ile uğraşmak olan çalışanlar grubu giderek artmaktadır.

1.2.4.4. Bilgisayarlaşma

Bilgi toplumunun en önemli özelliklerinden biri bilgisayarların yoğun olarak kullanılmasıdır. Günümüzde “zaman” pek çok şeyden daha önemlidir. 21.yüzyıla girerken insanoğlunun zamanla yarışında en büyük desteği bilgisayarlardır.⁵⁷ Bilgi toplumu, yoğun ve yaygın olarak kullanılan bilgisayar teknolojisi tarafından biçimlendirilmektedir. Bir anlamda bilgisayarlar bilgi çağının tüm sorumluluğunu da yüklenmektedir.⁵⁸ Bilgisayarlaşmanın son aşamasında bilgisayarlar kişisel hayatın vazgeçilmez parçası olacak ve bu aşamada bilgi toplumu gerçekleşmiş olacaktır.⁵⁹ Bilgi toplumunda bilgisayarlar insanların bilgi üretme gücünü olağanüstü arttırarak, bilginin kitle halinde üretilmesini, işlenmesini, saklanmasını, dağıtılmasını ve tüketilmesini gerçekleştirmektedirler.

1.2.4.5. Çevre Koruma Şuurunun Gelişmesi

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçerken kirlilik, çevrenin tahribatı ve doğal kaynakların tükenmesi gibi problemler ortadan kalkarak; kirlilikten arınma, doğa ile uyum ve kaynak tasarrufu anlayışı devreye girmektedir. Böylece bilgi toplumunda çevre meselesi önemli ölçüde çözümlenmiş olacak ve tabiatın kendini yenileyebilme şansı olacaktır. Çünkü bilgi bazlı üretimde tabiatın kıt kaynaklarını tüketmek yerine, kaynakların suni malzemelerle ikamesi sağlanacaktır.⁶⁰

⁵⁵ Verda Canbey Özgüler, “Yeni Ekonomide Bilişim İletişim Teknolojileri ve Bilgi İşçileri”, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=224, (01.05.2004).

⁵⁶ Veysel Bozkurt, *Enformasyon Toplumu ve Türkiye*, s.26.

⁵⁷ Aydın, a.g.e, s.93.

⁵⁸ Tekeli, a.g.e, s.54.

⁵⁹ Masuda, a.g.e, p.11.

⁶⁰ Çoban, a.g.e, s:41.

1.2.4.6. Kişinin Merkezi Konuma Gelmesi

Bilgi toplumunda, birey toplumsal yapının ve işleyişin merkezinde yer almaktadır. Bilgi, para gibi kişinin dışında bir şey değildir. Her zaman insanın içindedir, bir insan tarafından öğrenilir, öğretilir ve doğru ya da yanlış kullanılır. Bu nedenle, en önemli kaynağın bilgi olduğu bilgi toplumunda kişi merkezi konumda yer almaktadır.

Bilgi toplumunda bilgi üreten olarak insana yatırım, insan kaynağına uygun organizasyon modelleri ve insan kaynağının geliştirilmesi olağanüstü önem kazanmaktadır. Diğer yandan, insan ve iş ilişkileri önemli dönüşümlere uğramakta ve bilgi işi ile uğraşan insan kaynaklarının sayısı ve önemi sürekli biçimde artmaktadır.⁶¹

1.2.4.7. Örgütlü Toplumun Güçlenmesi

Bilgi toplumunda, ortak özellikler, değerler ve amaçlar ile ortak mekan ve çıkarlara sahip kişilerin oluşturduğu sosyal gruplar teşkilatlanmış gruplar olarak sivil hayatta ağırlıklarını ve etkinliklerini göstermektedirler. Bu gruplar çıkar çatışmasından çok, çıkar uzlaşması ile şu andaki ve gelecekteki ortak amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik dayanışmacı gruplardır.⁶²

Bilgi toplumu, örgütlü bir toplumdur. Böylece sanayi toplumundaki temsili demokrasi bilgi toplumunda yerini, katılımcı demokrasiye bırakmaktadır. Bu katılımın sadece vatandaş katılımı ile oluşan gönüllü kuruluşlar düzeyinde değil, çok boyutlu ve çeşitli düzeyleri içeren bir katılım olduğu dikkate alınmalıdır. Bireyler, bilgi toplumunda üyesi oldukları oluşumların yönetim ve denetim süreçlerine gönüllü ve bilinçli olarak katılmaktadırlar.

1.3. BİLGİ TOPLUMU TEKNOLOJİLERİ

Teknoloji, materyal veya bilgi şeklindeki girdilerin çeşitli çıktılara (mal ya da hizmet) dönüştürülmesinde kullanılan teknik ve süreçler⁶³ ile bilimsel bilginin iş ve

⁶¹ Ögüt, a.g.e, s.33.

⁶² A.g.e, s.36.

⁶³ M. Ceyhan Demir, *Örgütler ve Yönetimi*, Bilgehan Basımevi, İzmir, 1985, s.161.

çalışma ortamına uygulanmasıdır.⁶⁴ Bilimsel bilgi üretiminin sürekli duruma gelmesi, teknoloji üretimini de sürekli duruma getirmiştir.

Teknoloji, ticari bir değer elde etmek için gerçekleştirilen bilimsel uygulamalar veya üretim faaliyetlerinde bulunurken insanların kullandığı yol ve yöntemler yada insanın çevresini değiştirmek için sahip olduğu ve kullandığı tekniklerin tümü şeklinde de tanımlanabilir.⁶⁵ Teknoloji, işgörme sürecinde araçlara, aygıtlara bağımlı olarak girdileri, çıktılara dönüştüren ya da bu oluşumda etkili olan karmaşık mekanizma anlamına gelmektedir. Bilişim teknolojileri ise, bilgi kaynaklarına erişmek, paylaşmak ve kullanmak için elektronik araçlardan yararlanmayı mümkün kılan uygulamaların tümünü içerir.⁶⁶

Teknolojinin çeşitlenmesi ve teknolojinin kaynağı olan bilginin her alanda kullanılması sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişi sağlamıştır. Sanayi toplumunda birey, zorunlu ve kültürel ihtiyaçlarını genellikle maddi ürünlerle karşılamaktadır. Bilgi toplumu aşaması ile bilgi üretimi ve kullanımı yaygınlaşmaktadır. Bu bağlamda, Maslow'dan itibaren dikkate alınan ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında en üst düzeyde bulunan, bireyin kendini kanıtlaması, yeteneklerini geliştirmesi ve kendini gerçekleştirme gereksinimlerinin, bilgi toplumunda optimal biçimde karşılanabileceği ileri sürülmektedir.⁶⁷

Bilgi toplumu, her şeyden önce bilgiye değer veren, kullanmasını bilen ve bilgi üretebilen toplumdur.⁶⁸ Bu nedenle bilgi toplumuna giden yolun başlangıcı "bilgi" ile "teknoloji"nin bütünleşmesinden oluşmaktadır. Bilgi teknolojisinin en önemli etkisi, bilginin anında ve herkesin erişimine açık biçimde yayılmasıdır. Bilgi teknolojilerinin temelinde bilgisayarlar yatmaktadır. Bunlar sayesinde bilginin saklanması, işlenmesi, gerektiğinde kullanılması gerçekleşmektedir.

⁶⁴ Hüsnü Erkan, "Bilgi Toplumu ve Bilgi Toplumuna Geçiş", www.bilgivetoplum.com/erkan1.html. (26.11.2002).

⁶⁵ Halime İnceler Sarıhan, *Rekabette Başarının Yolu Teknoloji Yöntemi*, Desnet Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, Mayıs 1998, s.18.

⁶⁶ Mehmet Y.Yahyagil, *KOBİ'lerde Bilgisayar Teknolojileri Uygulamaları*, Su Matbaacılık, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2001, s.6.

⁶⁷ Öğüt, a.g.e, s.25.

⁶⁸ Türksel Kaya Bensghir, "Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim", TODAİE Yayın No:274, 1.Baskı, Ankara, Haziran 1996, s.11.

Bilginin toplanması, işlenmesi, depolanması, ağlar aracılığıyla iletilerek kullanıcıların hizmetine sunulmasında yararlanan bütün teknolojiler bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) olarak adlandırılmaktadır.⁶⁹ Bilgi teknolojileri, sesli, resimli, metinli ve sayısal verilerin elde edilmesi, işlenmesi, saklanması ve dağıtımını yürüten mikro-elektronığe dayalı hesaplama ve iletişim teknolojilerini içerir. Bu çerçevede, başta bilgisayarlar ve bunlara destek sunan girdi ve çıktı donanımları olmak üzere faks, mikrografik, telekomünikasyon, doküman doldurma ve hazırlama makineleri ve basım makineleri vb. bilgi teknolojileri terimi içinde yer alan donanımlar olmaktadır. Bilgi teknolojileri, lazer, fiber optik, ses tarayıcıları gibi iletişim teknolojilerinin gelişimine paralel olarak hızla gelişmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojisinin işbirliği içinde gelişmesi, bilginin üretilmesi ve akışının daha etkili ve verimli gerçekleştirilmesinde devrimsel bir değişimi sağlamıştır. Bilgi artık daha verimli ve etkili işlenebilmekte, daha hızlı ve arzu edilen biçimlerde iletilebilmektedir.⁷⁰

Bilgi, teknoloji ile birlikte, bilgi toplumunun özünü, çekirdeğini ve dinamosunu oluşturur.⁷¹ Hızla gelişen teknoloji, bilginin ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Geleneksel ekonomide makinelere sahip olmak önemliyken artık bilgiye sahip olmak önem kazanmıştır.⁷² Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi, eskiden ürettiği çelik ve enerji miktarı ile ölçülürken artık, enformasyon teknolojisini oluşturan mikroelektronik, telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerinin imkanları ile elde edilen, işlenen, iletilen, saklanan, bilgi miktarı ile ölçülmeye başlanmıştır. Mikroelektronik bazlı bilgi teknolojileri; iletişim, denetim ve otomasyon ile içi içe olmaları nedeni ile ülke sınırlarını aşarak sanayi yapılarını zorlamak ve onları yeniden şekillendirmek gibi özellikler taşımaktadırlar.⁷³

Bilgi toplumuna dönüşüm ve bilgi çağının kilit teknolojileri olan BİT'e ilişkin dünya çapında en belirgin tespitler;

⁶⁹ Seçkin Gülten, *Bilgi Toplumu Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye*, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi No:19, Ankara, 2003, s.24.

⁷⁰ Bensghir, a.g.e, s.39.

⁷¹ Cihan Dura, Hayriye Atik, *Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye*, Literatür Yayıncılık, 1.Basım, İstanbul, Mart 2002, s.134.

⁷² TÜSİAD, *Avrupa Birliği Yolunda Bilgi Toplumu ve e-Türkiye*, s.23.

⁷³ İsmail Hakkı Yücel, "Bilim –Teknoloji Politikaları ve 21.Yüzyılın Toplumunu", DPT yayınları, Temmuz 1997, www.ekutup.dpt.gov.tr/bilim. (05.08.2003).

- Çok daha geniş kitlelerin kullanımını ve katılımının kolaylaşmış olması,
- Çok daha hızlı biçimde hesaplanan ve iletilen bilgi miktarının artmış olması,
- Düşük maliyetlerin sağlanması,
- Yakınsama sayesinde çok çeşitli biçimlerde (görsel, işitsel, metin vb.) her türlü bilginin varlığı,olarak sıralanabilir.⁷⁴

1.3.1. Bilgisayarlar ve İnternet

Bilgisayarlar, insanların yapabilecekleri işlerin bir bölümünü, nasıl yapılacağı insanlar tarafından tanımlanmak kaydıyla, insanlardan daha çabuk ve güvenilir şekilde çözen otomatik makinelerdir.⁷⁵ Bilgisayar, enformasyonu manüple etme ve dönüştürme ve böylelikle daha önceleri yalnızca insan beyni tarafından gerçekleştirilebilir olan işlevleri insan müdahalesine gerek bırakmaksızın otomatik olarak yerine getirme kapasitesi açısından benzersizdir.⁷⁶ şeklinde de tanımlanabilir.

Makineleşme sanayi toplumu için ne kadar önemli ise bilgisayar teknolojisi de bilgi toplumu için o kadar önemlidir. Tarım ve sanayi toplumlarında mal ve hizmetlerin bir yerden bir yere hızla aktarılması için nasıl gelişmiş kara, hava ve deniz yollarına ihtiyaç varsa, bilgi toplumunda da bilimsel ve teknolojik bilgiler başta olmak üzere her tür bilginin kuruluşlar arasında hızla aktarılması için “bilgi otoyolları”na ihtiyacı vardır.

Bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişme, dev bilgisayarların küçülmesine ve ucuzlamasına yol açarken, sınırlı kullanımından, yaygın kullanıma ve ferdi kullanımlara kadar uzanan imkanlar doğurmuştur. Günümüzde, birçok ulusal bilgisayar ağının yanı sıra, uluslar arası ağlar da hızla yaygınlaşmaktadır. Büyük bilgi ve enformasyon bankalarının paylaşımı bu teknoloji ile mümkün olmaktadır. En yaygın olarak kullanılan ve Türkiye'nin de TÜBİTAK ve ODTÜ gibi araştırma ve eğitim merkezleri aracılığıyla bağlı bulunduğu internet bilgisayar ağı yardımıyla istenilen her bilgisayar kullanıcısı

⁷⁴ Gültan, a.g.e, s.66.

⁷⁵ Çoban, a.g.e, s.19.

⁷⁶ Krishan Kumar, *Sanayi Sonrası Toplumdan Post –Modern Topluma*, (Çev:Mehmet Küçük), Dost Kitap Evi Yayınları, 1.Baskı, Ankara, Eylül 1999, s.21.

dünyanın herhangi bir yerindeki bilgiye ulaşım ondan faydalanabilmekte, isterse kendi bilgisayarına bilgi aktarabilmektedir.

İnternet bir iletişim, bir paylaşma ve dayanışma ortamıdır. Birbirine bağlı milyonlarca bilgisayardan oluşan sınırları, kuralları olmayan ve zaman tanımayan bir iletişim ağıdır.⁷⁷ Artık bir ağa bağlı olmayan bilgisayarların pek fazla önemi kalmamıştır. Bilginin global seviyede ortak kullanımına en iyi örnek internettir. Kısa tanımı “bilgisayar ağlarının ağı” olan internet üzerinde yaklaşık 4.5 milyon kadar bilgisayar mevcuttur. 100 civarında ülkenin içinde bulunduğu bu dev ağ, yine yaklaşık 5 bin civarında irili ufaklı bilgisayar ağından oluşmaktadır.⁷⁸ 1970’li yıllarda araştırma ve akademik amaçlı ortaya çıkan bu yapı 1990’lı yıllarda milyonlarca bilgisayarı birbirine bağlayan bir ağ haline gelişmiştir. İnternet kullanımındaki bu hızlı artışın nedenleri, internet iletişim protokolünün her tür bilgisayarı birbiri ile haberleşir hale getirmesi, son yıllarda iletişim teknolojisindeki gelişmelerle eş zamanlı olması, kullanıcı maliyetinin az olması, yüksek performans, global iletişim olanağı ve seçilen standartların uygunluğu şeklinde sıralanabilir.

İnternet, bilgiye kolay, ucuz, hızlı ve güvenli ulaşmanın en geçerli yoludur ve bilgi toplumuna geçişin en önemli öğelerinden birisidir. Dünya üzerindeki ülkelerin globalleşmeleri ve bilgi toplumuna geçişlerinde bir basamaktır. Bilgi toplumunun bir ürünü olan internet sadece teknolojik bir yenilik değildir. İnternet bilgi toplumunun ayrıcalığını ve yayılımını arttıran bir iletişim teknolojisidir.

İnternet teknolojisinin ve internet tabanlı uygulamaların, başta bilim, eğitim, ticaret, güvenlik ve iletişim alanları olmak üzere toplumsal yaşamın her düzeyindeki üretim ve işleyiş mekanizmalarını yeniden oluşturduğu gözleniyor. Bu yeniden oluşum süreci, bilgi toplumunu daha ileri noktalara taşımaktadır.⁷⁹

1.3.2. Mikro Elektronik ve Tümlleşik Devreler

Bilgisayar ve iletişimin gelişmesinin temelinde mikro elektronik teknolojisi

⁷⁷ İbrahim Kırçova, *İşletmeler Arası Elektronik Ticaret*, Mega Ajans, Reklamcılık, Matbaacılık, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, Eylül 2001, s.1.

⁷⁸ “Bilgi Toplumuna Doğru Ulusal Enformasyon Altyapısı”, *Bilim ve Teknik Dergisi*, sayı:334, Eylül 1995, s.28.

⁷⁹ Ahmet Bütke, “Bilgi Toplumu ve İnternet”, www.izto.org.tr/rapor/ab/bt/htm, (27.11.2002).

yatmaktadır. Mikro elektronik teknolojisindeki gelişme, yeni ürün ve teknolojiler yaratırken, iletişim donanımındaki gelişmeler; sanayi üretiminin altyapısını oluşturarak getirdiği hızlı değişimle, ekonomide girdi temini ve verimliliği hızla artırmaktadır.⁸⁰

Birkaç yıl öncesine kadar kullanılan elektronik cihazlardaki tümleşik devrelere bir milyona yakın birim bilgi yerleştirilmekteydi. Günümüzde ise, tümleşik devreler bir milyar birim kapasiteyi geçmiştir. Bilgisayarların hafıza kapasitesi ve hızı, tümleşik devre teknolojisindeki gelişmelere bağlıdır. ABD ve Japonya dünyanın önde gelen tümleşik devre üreticileridir.⁸¹ Bu ülkeler sürekli yeni tümleşik devrelerin üretimi ve geliştirilmesi için çalışmalar yapmaktadırlar. Süper iletken maddelerin bulunması, bilgisayar ve tümleşik devre teknolojisinde yeni bir dönem açmıştır ve daha bir çok alanda da etkiler yaratacaktır.

21.yüzyılda ya da yaygın adıyla bilgi çağında en çok petrol rezervi olan, en çok otomobil üreten, altın fiyatlarına hükmeden, tahıl ambarı olmakla övünen değil en hızlı ve en güçlü tümleşik devreyi en ucuz fiyatla üreten ülkeler etkin olacaktır.⁸² Mikro elektroniğin kullanıldığı en önemli gelişmelerden biri de robotlardır. Bilgi toplumunda robotlardan üç temel nitelik beklenmektedir. Bunlar,⁸³

- Hafıza ve öğrenmede yapay zeka,
- Sıcaklık,ses, renk,ve tat özelliklerini algılama elemanı,
- El, parmak, kol ve ayaklar benzeri mekanik bir elemandan oluşması.

Günümüzün mekanik robotları, bir yandan algılama yapabilen otonom robotlara doğru dönüşürken, diğer yandan basit faaliyetleri yürüten “otomatik robotlar”ın gelişmesi beklenmektedir. Tehlikeli deneyler, nükleer reaktörler, kirli ortamlar ve yüksek ısıda robotlardan yararlanma kaçınılmaz olacaktır.⁸⁴

⁸⁰ Gültaş, a.g.e, s.92.

⁸¹ Çoban, a.g.e, s.21.

⁸² Erkan, a.g.e, s.52.

⁸³ Baydur, a.g.e, s.52.

⁸⁴ Erkan, a.g.e, s.80.

1.3.3. İletişim Teknolojileri

Mikro elektronik ve bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerle birlikte iletişim teknolojisinde de gelişmeler ve yenilikler meydana gelmiştir. Böylece, iletişim dünyayı şekillendiren ve değiştiren gerçek bir olgu haline gelmiştir.

İletişim teknolojileri bilgisayar teknolojisinden çok daha uzun bir geçmişe sahiptir. Matbaanın icadından başlayarak düzenli posta sistemlerinden telgraf ve telefona kadar, iletişim teknolojileri toplumda önemli etkiler yaratmıştır.

Bilgisayar ve iletişim teknolojisindeki hızlı gelişme, üretim için her türlü bilgi akışını hızlandırıp kolaylaştırdığı gibi, zaman ve mekan kullanımında sağladığı avantajlarla, üretimde etkinliği ve verimliliği arttırmıştır.⁸⁵

İletişim alanındaki dijital teknoloji, fiber optik ve laser teknolojileri sayesinde ortaya çıkan yeniliklerle, büro araçlarına yenilikler getiren akıllı terminal, telefon ve faks gibi haberleşme cihazlarındaki gelişmeler birlikte oluşmuştur. Bilgisayarların ve uydu sistemlerinin iletişim alanında kullanılması ile bilgi-iletişim çağı başlatılarak 1980-1990'larda bilgi toplumunun temelleri atılmıştır. İletişim teknolojisindeki gelişmeler, ulaştırma, meteoroloji, jeoloji ve tıp başta olmak üzere birçok alandaki yenilik ve gelişmelere önemli katkılar sağlamıştır. Ekonomik faaliyetlerde de üretimden savunma sanayiine kadar yoğun olarak iletişim teknolojisi kullanıma girmiştir. Sayısal olarak saklanmış kayıtlara doğrudan erişim imkanı veren bilgisayarlı video sistemi olan etkileşimli video; coğrafi olarak birbirinden uzakta bulunan kişilerin aynı mekanı paylaşıyor gibi bilgi alış verişini sağlayan telekonferans sistemi; belirli bir merkezde hazırlanmış ve belirli bir düzende güncelleştirilen büyük veri tabanlarına erişilerek istenilen bilgiyi almayı sağlayan videotex uygulamaları hayatımızın birer parçası haline gelmişlerdir.⁸⁶ İletişim alanındaki diğer bir gelişmede uydu teknolojisidir. Uydular aracılığı ile yapılan milletlerarası haber iletişimi çok yaygın olarak kullanılmaktadır.

⁸⁵ Erkan, a.g.e, s.81.

⁸⁶ Çoban, a.g.e, s.25.

TV, radyo, görüntülü telefon, telsiz telefon gibi süper iletişim cihazlarındaki gelişmeler sayesinde, yöneticiler istedikleri mekandan elemanlarıyla ya da müşterileriyle iletişim kurabilmekte , evde oturup tele-çalışan olarak çalışma hayatını sürdürebilmektedir. Bu sayede, iletişim ve bilgisayar, zaman ve uzaklık kaybını önleyerek verimliliği arttırmaktadır. İletişim dünyayı şekillendiren ve değiştiren gerçek bir olgudur. Bilgisayar teknolojisi ise çalışma hayatını değiştirip çalışanların serbest zamanlarının arttırarak toplum hayatı üzerinde etkiler yaratmaktadır.

1.3.2. Multi-Medya

Multi-medya, 21.yüzyılın bilgi hizmetlerinin ortak niteliği olarak tanımlanabilir. Multi-medya terimi, metin, grafik, durgun resim, ses ve video olmak üzere farklı bilgi türlerinden en az ikisini içeren teknoloji ve hizmetleri nitelemektedir. Videofon, mesaj iletişimi, elektronik posta, dosya aktarımı, bilgi depolama, veri tabanı erişimi ve video-metin uygulamaları multi-medya uygulamalarıdır.⁸⁷ Multi-medya; yazılı metin, çizgi grafikler, fotoğraf, film ve ses gibi bilgilerin bir araya getirilerek numaralanması ve hacminin küçültülerek kullanıma sunulması işlemidir.⁸⁸ Bilgi toplumunda kağıtsız iletişim sağlanacak, insanlar evde çalışarak, çalışmalarını multi-medya teknolojisi ile istedikleri yere ulaştırabileceklerdir.

Multi-Medya sonucu hizmete giren elektronik yayıncılıkla metin, ses, görüntü gibi unsurların bir araya geldiği, okurla okunan metin arasında etkileşimli alışverişin mümkün olduğu yeni elektro-kitaplar, eğitim sistemini, okuma alışkanlıklarını, eğlenceyi ve yazı kültürünü tamamen değiştirecek ve kağıda basılı kitap çağının kapanmasına neden olacaktır.

CD-ROM ve CD-I optik disklerine ses, görüntü ve çizgiler kaydedilerek her türlü bilgi, en hızlı, en etkili ve en ucuz biçimde istenilen yere gönderilmektedir.İstenildiğinde bilgisayar ve televizyona bağlanarak okunabilmektedir. Bilgi toplumunda, internet gibi işlemlerle, bir tuşa basılarak sınırsız sayıda ve miktarda eseri kişilerin bilgisine sunacak elektronik kütüphanelerin altyapısı oluşturulmaktadır.

⁸⁷ İrfan Yazman, *KOBİ'ler için Bilgi İşlem Ağının Uygulanması, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Türkiye Esnaf Sanatkarlar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü Yayınları, TES-AR Tartışma Notları No:5, Ankara, 1996, s.14.

⁸⁸ Çoban, a.g.e, s.26.

1.4. BİLGİ TOPLUMU ve TÜRKİYE

Bilgi toplumunda bilgi, onu elde edene büyük bir güç, statü ve prestij kazandırmaktadır. Bu gerçeği gören her toplum, bilgiden daha fazla yararlanmak için eğitimden ekonomiye her alandaki oluşumu bilgi ile desteklemektedir. Türkiye'nin de bilgi toplumunun gerisinde kalmaması için, yaşanan değişimlere ayak uydurması ve yeniliklere önderlik etmesi gerekmektedir.

1.4.1. Bilgi Toplumu Olma Yolunda Türkiye'de Teknolojik Gelişmeler

Teknoloji yeni ölçü ve kriterler getirerek, insanın doğa üzerindeki denetimini arttırarak, onun dünyaya bakışını, düşünce, duygu ve davranışlarını, sosyal ilişkilerini değiştirmiştir. Dolayısıyla örfünü, edebiyatını, sanatını, dilini, müziğini, ahlakını, estetik değerlerini de etkilemektedir. Teknoloji, bu değişimleri beş farklı yoldan gerçekleştirmektedir.⁸⁹

- Teknoloji daha düşük maliyetle daha fazla ürün üretme imkanlarını sağlar. Bu nedenle toplumların hayat standardını yükseltmenin başlıca aracıdır. Ayrıca iktisadi gelişmenin ileri aşamalarından itibaren, sosyal eşitsizliği azaltmanın temel aracı yine o olmuştur.
- Teknoloji toplumda, o zaman kadar bilinmeyen mühendis ve teknisyenler dediğimiz yeni bir sınıf yaratmıştır. Bu sınıf çalışma sürecinin "planlayıcı kadrosu"nu oluşturmaktadır.
- Teknoloji, fonksiyonel ilişkileri ve nicel olanı ön plana çıkararak yeni bir rasyonellik tanımı, yeni bir düşünce biçimi yaratmıştır. Bu yeni anlayışta başarıyı gösteren kriterler, sadece etkinlik (efficiency) ve optimal hale getirme, yani kaynakları en az maliyetle ve en az gayretle kullanmaktır.
- Ulaştırma ve haberleşmede teknoloji sayesinde gerçekleşen devrimler, yeni ekonomik bağlantılar, yeni sosyal etkileşimler yaratmıştır. En dar ilişkilerden başlayarak mesleki ve teknik bağlara doğru, yeni sosyal ilişki ağları ortaya çıkmıştır.

⁸⁹ Dura, Atik, a.g.e, s.166.

- Başta zaman ve mekanla ilgili olmak üzere, estetik algılamalar kökünden değişmiştir. Sözelimi, bugünkü “hız” ve “hareket” kavramları geçmiştekenden çok farklıdır.

Türkiye sanayileşme sürecine oldukça geç başlamıştır. Bu sürece katılımı Cumhuriyet döneminde başlamış ve çeşitli kalkınma gayretleri ile ancak yarı sanayileşmiş bir ülke durumuna gelebilmiştir. Türkiye kalkınma ve sanayileşme çabalarını sürdürürken sanayileşmiş ülkeler boş durmayarak ekonomik gelişmelerini hızlandırmış ve sanayi sonrası yeni bir toplum yapısının oluşumunu gerçekleştirmiştir. Bu yapı bilgi toplumdur. Atatürk devrimleri ve Cumhuriyet, Batı uygarlığını bir amaç ve yaşam biçimi olarak almıştır. Fakat bunların tam olarak uygulanmaması sonucu Türkiye az gelişmiş ülkeler arasında yer almaktadır.

Sanayi toplumunda teknoloji üretmek, doğaya yani fiziksel çevreye egemen olmaktır. Teknoloji üretmek yenilik getirmek demektir. Oysa Türk toplumunda, yenilik peşinde, yaratıcılık peşinde koşma ve başarı rekabetine yönelme olmadığı görülmektedir.⁹⁰ Türk toplumu teknoloji üretimine yönelmeyerek, gelişmiş ülkelerden hazır bulduğu teknolojiyi ithal edip, bilgi teknolojilerinin kullanıcısı durumundadır. Bilgi ve teknolojinin büyük önem taşıdığı bilgi toplumunda; kendi bilim ve teknolojisini üretemeyen ülkelerin bağımsızlıklarını korumaları mümkün değildir. Bilimsel ve teknolojik gelişmeyi tekeline almış ülkeler bilim ve teknolojisini üretemeyen, geri kalmış ülkeleri bu güçlerin baskısı ile her zaman kontrollü şekilde idare edip, yönlendireceklerdir. Ülkelerin gelişmişlikleri ile bilim ve teknolojideki yerleri arasında çok sıkı bir bağ bulunmaktadır.

Bilgi ve teknoloji çağında Türkiye bir seçimle karşı karşıyadır. Bir yandan, yüksek teknolojiye ve nitelikli işgücüne dayalı yeni ekonomik yapıyı kurmak, öte yandan yoğun rekabet koşullarının yaşandığı, katma değeri düşük ürünlerin üretildiği geleneksel ekonomik yapıyı sürdürmek. Bu nedenle, seçilecek büyüme politikasının, ülkenin refahını yükseltmek açısından çok farklı etkileri olacaktır. Teknolojiye ve yeniliklere yatırım yapmak bilgi toplumuna geçişle birlikte bir zorunluluk olmaktadır. Teknoloji konusunda geri kalmak bilgi toplumu özelliklerini yakalamakta gecikmelere

---

⁹⁰ Erkan, a.g.e, s.214.

neden olacak ve bir çok olumsuzluk yaratacaktır. Türkiye bu olumsuzlukları yaşamamak, bilgi toplumu olabilmek için yüksek teknolojiye yatırım yapmak zorundadır. Türkiye kendi işgücü, bilgi ve becerilerine uygun olan belirli alanlarda yoğunlaşmalı ve bu alanlarda kendini geliştirmelidir.

Dünyanın yeniden bir yapılanmaya girdiği bu dönemde, Türkiye'nin etkin bir konuma sahip olabilmesi için teknolojik altyapısını bilgi toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yapılandırması gerekmektedir. Sanayileşmenin özü olan enerji kullanımını ile, bilgi toplumunun özü olan bilginin kullanımı yerli bir sentez içinde gerçekleşmelidir. Enerji + Bilgi sentezi, toplumda ve dünyada yeni yapılaşmalar, yeni kurumlaşmalara ve yeni dinamiklere yol açacaktır.⁹¹

Türkiye'nin tek vizyonu ve hedefi Atatürk tarafından “dünyada en ileri toplum olmak” ve “muasır medeniyetler” düzeyine çıkmak olarak belirlenmiştir. Türkiye bu hedefini gerçekleştirmek için çağın gerisinde kalmamalı, bilgi teknolojilerini yaratacak ve üretecek mekan, ortam ve koşulları oluşturup, uzun dönemli planlama ve alt yapı çalışmalarını geliştirmelidir.

1.4.2. Bilgi Toplumu Olma Yolunda Türkiye’de Kültürel Gelişmeler

Toplumda kültür bir gaye ve bir gücü simgelemektedir. Kültür, bir uygarlığın kendisini nasıl yorumladığı konusuna da eğilmektedir. Bilgi çağı, günümüze kadar örneği görülmeyen düzeyde yoğun bir ifadeyi de oluşturabilmiştir. Bilgi gereçleri, telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojisi ile elektronik dalındaki gelişmeler, bu tür bir kültürel ifadeye önemli düzeyde katkıda bulunmuştur.⁹²

Kültürel değerler insanlara geçmiş kuşaklardan miras kalan değer, norm, düşünce biçimleri, dünya görüşü ve davranış kalıplarını kapsar.⁹³ Teknolojik değişmeden kültürel değişmeye uzanan yolda, ekonomik, sosyal ve politik unsurlar daha hızlı değişirken, insanoğlu sahip olduğu kültür normlarından kolay kolay vazgeçmemektedir. Bu durum, kültürel gecikmeye neden olmaktadır. Ancak toplumsal gelişmede insan, tüm kültür değerlerini aniden değiştirmek zorunda değildir. Bunların

⁹¹ Erkan, a.g.e., s:204.

⁹² Tekeli, a.g.e, s.52.

⁹³ Çoban , a.g.e, s.66.

içinden, teknolojik değişimin girdisi olarak gündeme gelen “düşünce kalıpları ve dünya görüşünün” bir boyutuyla değişimi yeterlidir; bu unsur ayrıca, stratejik bir öneme sahiptir.⁹⁴ Hangi toplumda olursa olsun teknolojinin ilk etkilerinden biri kültürel yapıdaki değişimdir.

Türkiye en az yetmiş yıldır kalkınma çabası içinde olan, sanayi öncesi toplum yapısına sahipken sanayi toplumu olmaya çalışan bir ülkedir. Bunu gerçekleştirebilmesi için sanayi öncesi topluma özgü olan gelenekçilikten uzaklaşması, insanların bir düşünüş ve hayat tarzı olarak geçmişi bırakıp bugüne yönelmesi, sanayi toplumuna özgü olan hedef, metot ve teknikleri benimsemesi, yeni topluma özgü sektör, meslek ve grupların yaratılması gereklidir.⁹⁵

Avrupa’da Rönesans’tan günümüze kadar bir inceleme yapıldığında her şeyin akıl süzgecinden geçirilerek yani bilimsel düşünceli nedenselliğin doğada aranmasıyla bilimsel devrimin yaratıldığı görülmektedir. Türk toplumunda temel dünya görüşleri, olayların bilimsel açıklanmasından çok duygusal değerlere dayalıdır. Kalıplar, anne babadan çocuklara aktarılır, eğitim ezberlemeye yöneliktir, tek kitap, tek düşünce sistemi ön plandadır. İyinin kötünün nedeni açıklanmamakta ve düşünülmemektedir. Bu tür toplumların bağımsız, kendi başına karar vermesi zordur. “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” diyen Atatürk’ü her fırsatta anan ve izleyicisi olarak geçinen aydınlar, onun yaşadığı çağın bile gerisinde kalmışlar ve şu anda yüzeysel çözümlerin peşinde koşmaktadırlar.⁹⁶

Türkiye’de tarıma dayalı geleneksel toplum yapısının birçok değer, norm ve davranış kalıpları zaman içinde çözülürken, sanayi ve bilgi toplumunun değer, norm ve davranış kalıpları henüz yeterince oluşmamış ve olgunlaşmamıştır. Bu durumun aşılması için bireylerin dünya görüşü, düşünce ve karar yapısında bir yenilemeye gitmesi gerekmektedir. Bunun için bireyler inanç ve duyguya dayalı düşünce yapısının yanı sıra, yenilikçi ve yaratıcı düşünce yapısını da benimsemelidir. Türkiye’de yaratıcılığı sınırlayan unsurların ortadan kaldırılması ve yenilikçi stratejilerin uygulanması gerekmektedir.

⁹⁴ Erkan, a.g.e,s,216.

⁹⁵ Dura, Atik, a.g.e, s.168.

⁹⁶ Uğur Yozgat, Yönetim Bilişim Sistemleri, Beta Basım, 1.Baskı, İstanbul, Eylül 1998, s38.

Günümüzün insanı artık her verilen emri sorgusuz kabul eden, otoriteye boyun eğen, hiçbir yaratıcılık ve inisiyatif göstermeyen, az eğitim görmüş bilgisiz insanlar olmamalıdır. Bu nedenle eğitim sisteminde yenide yapılanmaya gidilmeli ve gençleri geleceğin toplumuna uygun çağdaş insanlar olarak yetiştirmeye özen göstermeliyiz.⁹⁷

Batı uygarlığı, teknoloji ile doğaya hakim olma uğraşı verirken , Türk toplumu ise üretmeyi değil doğanın sunduğu fırsatlardan yararlanmayı tercih etmiştir. Buldukları yerde ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma geldiklerinde başka yerlere göç etmişlerdir. Bu nedenle, Türk insanı varolanı gözlemekle yetinen iyi bir gözlemcidir. Görmediğini düşünmeyen bir yapısı olduğu içinde yenilik ve yaratıcılık konusunda kendisini geliştirememiştir. Bilgi toplumunda, insanların yaratıcılığı ve yenilikçiliği ön planda olacaktır. Türk toplumunun yapısı, bilgi toplumu için uygun olmaktan uzak ancak değiştirilebilir bir yapıya sahiptir. Kültürel alandaki durgunluk, düşüncede yenilenme ile kırılabilir. Böylece ülkemizde topluma bilimsel düşünce, üretme, çalışma, rekabet ve başarı motivasyonların kazandırılmasıyla teknoloji üretmenin yolları açılacaktır.⁹⁸

Türkiye'nin gelişmiş ülkelerdeki kültürel ve teknolojik yapıyı oluşturabilmesi için bilgi toplumuna uyum programları geliştirmesi, yeni stratejiler oluşturması ve bunları zaman kaybetmeden uygulamalı gerekmektedir.

1.4.3. Bilgi Toplumu Olma Yolunda Türkiye'de Ekonomik Yapı

Tarih boyunca bilgi ile ekonomi arasında sürekli ve etkili bir ilişki olmuştur. Kişilerin ve toplumların sahip oldukları potansiyelin fark edilmesi ve bunun etkin bir şekilde kullanımında bilgi önemli bir faktör olmuştur. Bu bağlamda potansiyel gayri safi yurt içi hasılayı oluşturan temel üretim faktörleri olarak ilgili ülkenin emek, sermaye, toprak, teknoloji ve girişimci gibi kaynakların etkin kullanımı ülkeler arasındaki ekonomik farklılıkların temelini oluşturmuştur. Tarihin her döneminde her üretim faktörü aynı düzeyde üretimde etkin rol oynamamıştır. Tarım toplumunda emek üretim faktörü olarak en önemli role sahip iken, sanayi toplumunda sermaye üretim faktörü olarak emekten daha önemli rol oynamıştır. Bilgi toplumunda ise tarım

⁹⁷ Alakuş, a.g.e, s.124.

⁹⁸ Erkan, a.g.e, s,69.

toplumundaki emekten çok farklı niteliklere sahip bir emekten –üretim için gerekli bilgi ve yetenekle donanmış emekten- söz edilmektedir.⁹⁹

Bilgi toplumu ekonomik olarak endüstri toplumundan belirgin bir biçimde ayrılmaktadır. Endüstri toplumundaki piyasalardan farklı olarak, bilgi toplumunda bilginin sınırları potansiyel pazar olarak düşünülmektedir. Bilgi toplumunda ekonomik gelişmeyi bilgiye dayalı endüstrilerin geliştireceği, böylece tarım, sanayi ve hizmet sektörüne ek dördüncü bir sektör olarak katılacağı ileri sürülmektedir.¹⁰⁰

Endüstri sonrası toplum olarak da tanımlanan bilgi toplumunun ilk özelliği malların üretiminden hizmetlere yönelişidir. Aslında hizmet sektörü bütün ekonomilerde mevcuttur; ancak sanayi öncesi toplumlarda öncelikle domestik hizmetler söz konusu iken, sanayi toplumlarında ise taşımacılık, finansal hizmetler gibi alanlarda malların üretimine yardımcı niteliktedir. Oysa sanayi sonrası toplumlarda esas önemli nokta eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi insani hizmetler ile bilgisayar, sistem analizi ile bilimsel araştırma ve geliştirme gibi mesleki hizmetler alanında yoğunlaşmaktadır.¹⁰¹

Bilgi teknolojisinin artan önemi, gelişmekte olan ülkelerdeki emek yoğun yabancı sermaye yatırımlarının sona ermesine yol açmakta ve artık nitelikli işgücü, kalite, zaman, vaktinde teslimat ve pazar potansiyeli daha önemli hale gelmektedir.¹⁰² Bilgi toplumu; yeni meslek yapıları, yeni üretim ilişkileri ve yeni sosyal yapıları ile yoğun olarak bilginin üretildiği bir ekonomik sistem olarak ortaya çıkmıştır. Bilgi toplumunda birey ve girişimciyi, bilgi üretmeye yönelten temel motif, kendini kanıtlama ve gerçekleştirmeye yönelik başarı olacaktır. Söz konusu başarı yarışı, başarı rekabeti şeklinde olacaktır. Başarı rekabeti, yalnız yerel düzeyde değil, küresel düzeyde de gerçekleşecektir.¹⁰³

⁹⁹ Mehmet Bulut, “Tarım Toplumundan Bilgi Toplumuna Ekonomide İç ve Dış Dinamiklerin Etkin Kullanımında Belli Başlı Ülkeler”, www.ceterisparibus.net/kongre/kocaeli_1.htm, 1.Ulusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi Tebliğleri, (16.03.2003).

¹⁰⁰ İsmail Hira, “Bilgi Toplumu Bağlamında Topluların Yapısal Dönüşümü ve Türkiye Gerçeği”, www.ceterisparibus.net/kongre/kocaeli_1.htm, 1.Ulusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi Tebliğleri, (16.03.2003).

¹⁰¹ Veysel Bozkurt, *Enformasyon Toplumu ve Türkiye*, s.23.

¹⁰² Kutlu, a.g.e, s.89.

¹⁰³ Erkan, a.g.e, s.174.

Türkiye’ de 1980’li yılların başında serbest piyasa ekonomisi uygulanmaya başlanmıştır. Ancak piyasa sisteminin etkinliğini sağlayacak rekabetçi düşünce, mantık ve uygulama yeterli olmaktan çok uzaktır. Rekabetçi, bağımsız, yenilikçi ve yaratıcı kişiliğin olmayışı Türkiye açısından bilgi toplumu olma yolunda önemli bir engeldir.

Türkiye’de bağımlı insan ilişkileri içinde, yeteneğin engellenmesi yanında; kişi egemenliği nedeniyle insanı ve yetenekleri harcayan bir mekanizma işlemektedir. Bu yapı bilgi toplumu ile taban tabana zıt bir yapıdır. Bu nedenle, bilgi toplumu olma yolundaki gelişme bu uygun olmayan yapıdan olumsuz olarak etkilenecektir. Her ne kadar bilişim devriminin karşı etkisi bu yapıyı sarsıyorsa da bilgi toplumuna hızla geçebilmek için önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu nedenle, yenilikçi ve rekabetçi piyasa ekonomisini olgunlaştırma yönünde, uygun eğitim ve kültür politikaları yanında etkin bir rekabet politikasının hızla uygulanmaya aktarılması gereklidir.¹⁰⁴

Bilgi toplumunda girişimcilik, ekonomik büyüme ve istihdamın artmasında çok önemli bir role sahiptir. Türkiye’de girişimcilik desteklenerek, küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi yoluyla üretim ve istihdamın artırılması amaçlanmalıdır. Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkeler yeni ekonomide yer almak istiyorlarsa ve gelişmiş ülkeler ile olan ekonomik uçurumun daha da açılmasını istemiyorlarsa girişimci bir ekonomi oluşturmak zorundadırlar. Bunun bir yolu küçük veya büyük, yeni veya eski firmalar ayrımı olmaksızın yenilikler yapan, teknolojik gelişmeleri gerçekleştiren ya da teknoloji uygulamalarını başarıyla yerine getiren girişimci firmalar oluşturmaktır. Bu yenilikler sayesinde hem düşük katma değer üreten yeni sektörlerin doğması gerçekleşebilecektir. Girişimciliğin ve yeniliklerin sonucunda endüstriyel yapının iyileştirilmesi ve rekabet gücünün artışı sağlanacak, bu ise ekonomik büyümeyi hızlandırarak istihdam ve gelir düzeyinin artmasına yol açacaktır.¹⁰⁵

Ekonomik büyümeyi başaran ülkeler incelendiğinde görüldüğü gibi, endüstriyel yapının iyileştirilmesi, rekabet gücünün artırılması, ekonomik büyümenin hızlandırılması, istihdamın artması ve gelir düzeyinin iyileştirilmesi için ekonomik yapının girişimci ve yenilikçi olması gerekir. Bu yüzden, ekonomik canlanmayı

¹⁰⁴ Erkan, a.g.e, s.225.

¹⁰⁵ Dilek Çetindamar, Risk Sermayesi, Girişimcilik ve Türkiye’nin Geleceği, [http://www.tugiad.org.tr/bultendosya/DILEKCETINDAMAR2\[1\].pdf](http://www.tugiad.org.tr/bultendosya/DILEKCETINDAMAR2[1].pdf), s.14.

sağlamak ve sık sık sürüklendiği krizlerden kurtulmak için Türkiye'nin günü kurtaran geçici çözümler değil, uzun vadeli bir çıkış yolu bulması gerekir ve bu yol girişimcilikten geçmektedir.¹⁰⁶

1.4.4. Bilgi Toplumu Olma Yolunda Türkiye'de Politik Sistem

Türkiye'nin bilgi toplumu olabilmesi için öncelikle , bilgi teknolojileri, yenilikçi insan ve yenilikçi eğitim için kamusal politikalar üretmesi gerekiyor. Türkiye'de politik istikrarsızlık nedeniyle iktidarların ömrü bir yılın altına indiği gibi, kişisel didişmeler, günü birlik sorunlarla ilgilenmek ve günlük çıkarları azamileştirmek yönündeki davranışlar belirleyici durumdadır. Bilgi toplumu ise, bilgi teknolojilerini yaratacak ve üretecek mekan, ortam ve koşullar yanında, uzun dönemli planlama ve altyapı çalışmalarını gerektirmektedir. Türkiye'de ise bu yöndeki çalışmalar oldukça yetersizdir.

Türk toplum yapısında kişi egemenliği hakimdir. Eskiden padişah, aşiret reisi, bey gibi kişi egemenliğine dayalı sosyal yapı günümüzde de parti başkanlıkları şeklinde politik hayatta etkinliğini sürdürmektedir. Türkiye'nin bilgi toplumuna girebilmesi için, politik sistemde kişi egemenliğinden kurtulup, kurallara, ilkelere ve sistemlere uyan bir kurumlaşma politikasının takip edilmesi gereklidir. Türk toplum yapısı dayanışmacı bir kimliği yansıtmaması bakımından Batı'nın liberal ve ferdiyetçi toplum yapısından tamamen ayrılır. Bilgi toplumunun; toplumun menfaatlerini gözeten, ortak amaçları gerçekleştirmeye yönelik dayanışmacı bir toplumu temsil edecek olması Türk toplumunun dayanışmacı kimliğine benzemektedir. Bu bakımdan, Türk toplumu bilgi toplumu olma yarışında diğer toplumlara göre daha şanslıdır.¹⁰⁷

Türkiye bilgi toplumunda etkin, saygın ve girişimci bir ülke olma hedefi doğrultusunda, bilgi ve yönetim teknolojilerinin sağladığı imkanlardan yararlanmak, yenilikçi ve girişimci bireyler yetiştirmek ve bu doğrultuda sosyal, ekonomik, siyasal, hukuksal ve kültürel alanlarda kaynağını bilgi ve teknolojiye alan bilimsel politikalar oluşturmak zorundadır. Toplumsal gelişmenin süreklilik kazanabilmesi için, toplumda

¹⁰⁶ Dilek Çetindamar, Melih Pınarcıoğlu, *Türkiye'de Girişimcilik*, Lebib Yalkın Yayınları Ve Basım, TÜSİAD, Aralık 2002, s.33.

¹⁰⁷ Çoban ,a.g.e, s.72.

araştırma geliştirme faaliyetleri özendirilmeli, yenilik yapma, teknoloji üretme ve izleme gibi konularda var olan hukuksal sınırlamalar kaldırılmalı, bilgi ve teknoloji üretici bilimsel araştırmalar desteklenmelidir.

1.4.5. Türkiye'nin Bilgi Toplumuna Geçiş Stratejileri

Günümüzde bilgi, kimsenin kontrolünde olmayan, uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Ülkeler, dünyadaki değişimin yönünü önceden kestirebildikleri ve değişime zamanında uyum sağlayabildikleri sürece uygar dünyada yer alabileceklerdir. Türkiye'de gelişmekte olan bir ülke olarak bilgi toplumuna kalkan treni yakalamak zorundadır.

Bugün Türkiye mevcut dönüşümün belirleyicisi olarak içinde olmasa bile, bilgi çağının sonuçlarından çok büyük ölçüde etkilenen bir ülke konumundadır. Bilgi toplumu bilgi ve insan odaklı bir toplumdur. Bu toplum yapısında bilgi üretebilecek ve bilgiyi kullanabilecek insan gücüne ihtiyaç vardır.

Türkiye'nin, toplumun refahını sağlamış, bölgesinde güçlü, dünyada söz sahibi bir ülke olabilmesi ve bilgi toplumuna geçişi sağlayabilmesi için uygulaması gereken stratejiler aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

1.4.5.1. Politik Alandaki Stratejileri

Ülkemizi bilgi toplumuna taşıyacak yenilikçi özelliğe sahip bir kalkınma stratejisi henüz geliştirilmemiştir. Eğer Türkiye'nin bilgi toplumu olması isteniyorsa, kalıplaşmış yapılar bırakılarak değişimi ve bilgi toplumuna uyumu sağlayacak bir "Yenilenme Stratejisi" oluşturulmalı ve bu stratejinin uygulanması için gerekli programlar gün geçirmeden uygulamaya konulmalıdır.

Devlet hantal ve eski teknolojiye dayalı işletme ve kurumlarını rehabilite etmek için boşuna zaman ve kaynak ayırmamalı, onun yerine bilgi toplumuna zemin hazırlayan gerekli altyapı yatırımlarına öncelik vermelidir. Günümüzde istihdam tarım, sanayi ve hizmetler olarak sınıflandırılırken; bilgi toplumunda bu sınıflamaya bilgi sektörü de eklenecektir. Bilgi toplumunda iş gücü istihdamın ağırlığını bilgi ve hizmet sektöründe çalışanlar oluşturacağından belirlenecek politikalarda iş gücünün dağılımı

tarımında yüzde 5, sanayide yüzde 25, hizmetlerde yüzde 30 ve bilgi sektöründe yüzde 40 olması hedeflenmelidir.¹⁰⁸

Türkiye'nin bilgi toplumuna geçebilmesi için en önemli adım sadece kamunun değil, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının, basın ve medya kuruluşlarının ve üniversitelerinde katkı ve katılımına açık olabilecek şekilde yapılandırılacak ve temel görevi bilgi toplumu alanında ülke stratejilerini oluşturup kurumlar arasında eşgüdümü sağlayıp, çalışmalarını yönlendirecek olan bir bilgi toplumu bakanlığının kurulmasıdır.¹⁰⁹

1.4.5.2. Ekonomik Alandaki Stratejileri

Globalleşen dünyada piyasalar dünya çapında düşünüleceğinden Türkiye ekonomik yapısını güçlendirip üretimde verimliliği arttırarak, sübvansiyonsuz, dış rekabet piyasalarına girebilecek bir yapıya sahip olabilmelidir. Ayrıca gelecekteki dünya düzeni bölgesel gelişmeler ve birleşmelerle karakterize edileceğinden, ülkemiz mevcut ekonomik ve siyasal güç odakları ile işbirliğine gitmeli ya da bölgesinde yeni ekonomik ve siyasal güç birliği oluşturacak birleşmelere önderlik etmeli en azından içinde olmalıdır.¹¹⁰

Gelecekte, insanlar maddi kazanç elde etmek yerine amaçlarını gerçekleştirmek için sürekli bilgi üretirken, ekonomik sistemin temel özelliği yenilikler olacaktır. Bu amaçla ekonomik sistem rekabete ve yeniliğe açık olan "Yenilikçi Piyasa Ekonomisi" olmalıdır.

1.4.5.3. Sosyo-Kültürel Alandaki Stratejileri

Bilişim teknolojisinin imkanlarından yararlanarak, yenilikçi ve girişimci insan tipi yetiştirme yönünde; okul eğitim ve öğretimi kadar, toplumun bir bütün olarak yeniliklere uyum sağlamasına yardımcı olacak sosyo-kültürel politikalara ağırlık verilmelidir. Üretimin temelini oluşturacak olan bilginin kaynağı insan olacağından bilgili insan toplumun temelini teşkil edecektir. Bu amaçla ilk, orta ve lise eğitimi

¹⁰⁸ Çoban, a.g.e, s:75.

¹⁰⁹ Ziya Aktaş, *Türkiye'de Bilgi Toplumuna Nasıl Erişiriz?*, 1.Basım, TÜBİTAK Matbaası, Türkiye Bilimler Akademisi Forumu Sıra No:15, Ankara, Şubat 2003, s.27,28.

¹¹⁰ Çoban, a.g.e, s:75.

tamamen halledilmiş olmalı ve üniversite eğitiminde okullaşma oranı yüzde 60'ın üzerine çıkarılmalıdır.

Yapılacak işlerin çoğu makineler tarafından yapılacağından insanların daha çok boş vakitleri olacaktır. İnsanların boş vakitlerini kültürel faaliyetlere ve zamanı değerlendirmeye harcayacaktır. Bunun için kültürümüzü yabancı etkilerden koruyacak ve geliştirecek kurumların, sağlık, turizm ve eğlence merkezlerinin kurulması yönlendirilip teşvik edilmelidir.

Bilgi üretimi çoğunlukla araştırma merkezlerinde yapılacağından nüfusun bu merkezlerde toplanması doğaldır. Bu amaçla araştırma kentlerinin optimal büyüklükte yerleşim yerleri olması için gerekli altyapılar hazırlanmalıdır.¹¹¹

1.4.5.4. Teknolojik Alandaki Stratejileri

Üretimde bilgi esaslı ve ileri teknoloji gerektiren endüstriler en büyük üretim endüstrisi haline geleceğinden; en çok petrol rezervi olan, en çok tahıl, demir-çelik, otomobil üreten değil, en güçlü bilgisayar parçalarını en ucuza üreten ülkeler etkin olacaktır. Bu amaçla, savunma için gerekli stratejik öneme haiz sanayi dışında yatırımlar bilgi ve yüksek teknolojiye dayalı sanayi dallarına kaydırılmalıdır.

Maddi ürünlerin üretimi yerine bilgi üretimi önem kazanacağından ülke içindeki ve diğer ülkelerle aramızda oluşacak bilgi alışverişini sağlayacak altyapının kurulması gerekir. Bu amaçla ülke genelinde fiber-optik iletişim hatlarının ve uydu haberleşme sisteminin kurulması gereklidir.¹¹²

¹¹¹ Çoban, a.g.e, s.76,77.

¹¹² A.g.e, s:76.

İKİNCİ BÖLÜM
BİLGİ TOPLUMUNDA GİRİŞİMCİLİK PROFİLİ

2.1. TEMEL KAVRAMLAR

Girişimcilik ve girişimcilik kültürünün daha iyi anlaşılması, girişimci ile yönetici kavramlarının birbirinden farklı kavramlar olduğunun belirlenmesi açısından aşağıda konuyla ilgili temel kavramların tanımları verilmiştir.

2.1.1. Yönetici

Yönetici, bir zaman dilimi içinde bir takım amaçlara ulaşmak için insan, para, hammadde, malzeme, makine, demirbaş v.b. üretim araçlarını bir araya getiren onlar arasında uygun bir bileşim, uyumlaşma ve ahenkleşmeyi sağlayan kimsedir.¹¹³ Başka bir deyişle yönetici, kar ve riski başkalarına ait olmak üzere, üretim faktörlerini tedarik ederek, mal ve hizmet üretimi için yönetim görevini üstlenen kişidir.¹¹⁴

İşletmeler canlı bir organizma gibidir; doğar, büyür ve yok olur. Bu organizma içinde insan unsuru işletmenin sinir sistemi, para damarda dolaşan kan, yöneticide bu organizmanın beynidir. İşletmenin geleceğini ilgilendiren en önemli kararları yöneticiler alır, planlar, düzenler, çalışma düzenini ve iş akışını sağlar, iş görenleri denetler, uyum içinde çalışmalarına ve gerekirse onların yetişmesine yardımcı olur. Bu nedenle yöneticilerin birçok nitelik ve yeteneklere sahip olması gerekmektedir. İyi bir yöneticide bulunması gereken temel özellikler şunlardır:¹¹⁵

¹¹³ Erol Eren, *Yönetim ve Organizasyon*, Beta Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, Ocak 2001, s.7.

¹¹⁴ İsmet Mucuk, *Modern İşletmecilik*, Der Yayınları, 4.Basım, İstanbul, 1989, s.18.

¹¹⁵ Zeyyat Sabuncuoğlu, Tuncer Tokol, *İşletme I-II*, Furkan Ofset Yayıncılık, Bursa, 1997, s.4.

- İşi ve işgörenleri yakından tanıma,
- Zamanında ve doğru kararlar verme,
- Yansız ve insancıl davranma,
- Kişiliği ve davranışlarıyla örnek olma,
- Sorumluluk taşıma,
- Hataları hoş görme,
- Takım çalışmasına özendirme ,
- Demokratik olma,
- Duygusal tutarlılık,
- İyi bir eğitimci olma,
- Sabırlı, kararlı ,iradeli,sağduyulu ve cesur olma.

Yönetici ile girişimci kavramları bazen birbirine karıştırılarak tanımlanır. Oysa farklı anlam taşırlar. Girişimci üretim eylemlerine katılırken sermayenin tamamını ya da bir kısmını kendisi koyar, kar elde etme amacı güder ve her türlü riske katlanır. Oysa yönetici genellikle sermaye ve elde edilen karla ilgisi olmayan ve riske katlanmayan kişidir. Yönetici girişimciye karşı sorumludur ve işletme amaçlarını en iyi biçimde gerçekleştirmek zorundadır.¹¹⁶ Yöneticiyi girişimciden ayıran fark, çalışmalar sonucu ortaya çıkan riske katlanmaması, başka bir ifadeyle kar ve zararın sahibi olmamasıdır. Yönetici emeği karşılığı ücret, prim ve/veya kardan pay alarak işletmeyi saptanan amaçlara ulaştırmaya çalışmaktadır.¹¹⁷ Bu nedenle bazıları risk almanın işletme yöneticisi ile girişimci arasındaki en temel fark olduğuna inanmaktadır.¹¹⁸

¹¹⁶ Sabuncuoğlu, Tokol, a.g.e, s.4.

¹¹⁷ İlter Akat, Gönül Budak, Gülay Budak, **İşletme Yönetimi**, Barış Yayınları, 4.Baskı, İzmir, Nisan 2002, s.14.

¹¹⁸ Fred L. Fry, **Entrepreneurship: A Planning Approach**, West Publishing Company, Mineapolis, 1993, p.31.

Yönetici, girişimcinin ileri sürdüğü fikirleri uygulamak ve gösterdiği hedeflere ulaşabilmek için yolları saptayan ve bunu yaparken içinde bulunduğu durumun muhasebesini yapan, bu yollardan geçişin zamansal ve parasal programını düzenleyen kişidir.¹¹⁹ Bir işletme de girişimci ve yönetici aynı kişi olabilir. Bu durumda girişimci hem işletmenin sahibi hem de yöneticisidir.

Bilgi toplumunda, kar ve zarar etme riski başkalarına ait olmak üzere mal veya hizmet ortaya koymak için üretim faktörlerini araştırıp bulmak ve bunları belirli bir ihtiyacı karşılama amacına yöneltecek kişilerin eksikliği, aynı zaman da ekonomik ve teknolojik gelişmeler ile sosyal, siyasal ve hukuki çevre koşullarındaki değişimler karşısında, işletmeleri başarılı bir şekilde amaçlarına ulaştıracak tarzda eğitilmiş kişilere ihtiyaç artması sonucu yönetim işi meslekleşerek profesyonel yöneticilik kavramı ortaya çıkmıştır.¹²⁰ Bilgi toplumuna geçişle birlikte işletmeler de yönetim profesyonel yöneticilere bırakılmıştır. Profesyonel yönetici, işletmenin risk dışındaki tüm yetki ve sorumluluklarını taşıyan kişidir. Profesyonel yöneticiler, yönetim işini kendilerine meslek edinerek işletmenin sahibi haline gelmeden girişimcinin yaptığı her işi yapan ve bu hizmetleri karşılığında aylık alan kimselerdir.¹²¹ Yönetici bir ölçüde yönetilen konumundadır fakat girişimci her açıdan yöneten konumundadır.

Girişimci ile yönetici arasındaki farkları ise aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:¹²²

- Girişimci gelecekte yaşıyorsa, yönetici geçmişte yaşamaktadır.
- Girişimci daha çok kontrol odaklıyken, yönetici düzen odaklıdır.
- Girişimci değişikliklerle başarı sağlarken, yönetici tam anlamıyla statükoya bağlı kalır.
- Girişimci olaylardaki fırsatları hemen yakalarken, yönetici hep problemleri görür.

¹¹⁹ Adnan Çelik, Tahir Demirci, **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,1998, s.10.

¹²⁰ Abdullah Karaman, **Profesyonel Yöneticilerde Güç Yönetimi**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 1999, s.26.

¹²¹ Tamer Koçel, **İşletme Yöneticiliği**, Beta Basım, 5.Baskı, İstanbul, Ekim1995, s.12.

¹²² Michael E.Gerber, **Girişimcilik Tutkusu**, (Çev:Tayfur Keskin), Sistem Yayıncılık, Şubat 1997, s.26.

- Yönetici bir ev yapar ve sonuna kadar orada yaşar.Girişimci evi inşa eder ve anında bir sonrakini planlamaya başlar.
- Bir girişimcinin bitip tükenmek bilmeyen tutkusu, “daima başkalarının görmediği fırsatları görmek” iken, bir yöneticinin amacı “yöneteceği işin gereklerini yerine getirmek” tir. Bir yönetici, riskleri en aza indirmeye çalışırken, girişimci bu konuda çok daha gözü karadır.¹²³
- Yönetici olmazsa işler ve toplum yürümez, girişimci olmazsa yenilik olmaz.¹²⁴

---

¹²³ Tınaz Titiz, **Girişimcilik**, İnkilap Kitapevi, Ankara 1994, s.26.

¹²⁴ Tamer Müftüoğlu, Tülin Durukan, **Girişimcilik ve KOBİ'ler**, Gazi Kitapevi, Ankara, Şubat 2004, s.13.

Tablo 2.1: Girişimci İle Profesyonel Yönetici Arasındaki Farklar

	GİRİŞİMCİ	PROFESYONEL YÖNETİCİ
İŞGÜCÜ VE DUYGUSAL YÖNELİM	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yaratıcı ve yapıcı ▪ Başarılı olmak isteyen ▪ Kişisel imajını çıkarını ön planda tutan ▪ Kendi yeteneklerini geliştirmeye önem veren ▪ Şirketine sadık, yerel ▪ Belirli oranlarda ve durumlarda risk üstlenmeye hazır 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Birleştirici, yetiştirici ▪ Güç elde etmek ve etkin olmak isteyen ▪ Örgütün imajını, çıkarını ön planda tutan ▪ Örgütün ve personelin gelişmesine önem veren ▪ Yöneticiliğe saygılı, kozmopolit ▪ Ancak destek sağladığı durumlarda risk üstlenmeye açık
ANALATİK YÖNELİM	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kendi sezgilerine güvenen ▪ Uzun vadeli düşünen ▪ Modelleri bir bütün olarak görme yeteneği olan 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analitik, tedbirli davranan ▪ İşini gereği daha çok kısa vadeli düşünen ▪ Detayları ve sonuçları görebilme yeteneği olan
KİŞİSEL YÖNELİM	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kişisel, politik, insanlara yakın davranan ▪ Merkezîyetçi, kendini sorgulayan ▪ Aile bağlarına önem veren ▪ Duygusal, sabırsız 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kendi olmayan, gerçekçi, insanlardan uzak duran ▪ Merkezkaç, kendi işlerini delege eden ▪ Aile bağları iş yaşamında önemli olmayan ▪ Mantıklı, sabırlı
YAPISAL VE KONUMSAL FARKLAR	<ul style="list-style-type: none"> ▪ İşletme sahibi olmanın önceliklerini ve risklerini taşıyan ▪ Şirketin sahibi olduğu için konumundan emin olan ▪ Konumu nedeniyle dikkat çeken ▪ Aile çıkarlarıyla şirket çıkarları arasında bir seçim yapmak zorunda olan 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ İşletmeye bağımlı olmayan, daha az önceliklerle ve risklerle karşılaşan ▪ Konumundan yeterince emin olmadığı için sürekli kendini kanıtlamak zorunda olan ▪ Dikkati çekmeyen ▪ Konumu nedeniyle aile ve şirket çıkarlarını ayrı tutabilen ▪ Yönetilen

Kaynak: M. Tamer MÜFTÜOĞLU, *Girişimcilik*, Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Ders Kitapları Yayın No:18, 5. Baskı, Eskişehir, Kasım 2000, s.13.

2.1.2. Girişim ve Girişimcilik

Girişim, bazı bilim adamlarına göre, doğa, sermaye ve emeğin bir araya getirilmesinden oluşan bir bütündür. Bazılarına göre de, başkalarının gereksinmelerini sürekli kılarak karşılamak üzere, pazarı olan ve pazarda bir fiyatı oluşan ekonomik mal ve hizmetleri ortaya koymak ve sahibine, yani girişimciye kar sağlamak amacı güden bir işletme¹²⁵, bazılarına göre de, girişimcilerin ticari faaliyetlerini gerçekleştirmek için kurdukları ekonomik birimdir.¹²⁶

Girişim ile işletme kavramları, genellikle karıştırılmaktadır. Bu iki kavram bazen birbirinden farklı anlamlarda kullanılmakla birlikte, bazen de birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. İşletme, teknik bir birim olup fabrika, atölye, mağaza v.b. gibi küçük birimleri ifade ederken; girişim (teşebbüs) ise hukuki, iktisadi ve mali bir birim olup bir veya birden çok işletmeyi çatısı altında toplamaktadır.¹²⁷ Örneğin Çaykur bir girişim, çeşitli bölgelerdeki alım merkezleri ve fabrikaları ise birer işletmedir.

Yukarıdaki tanıma göre her girişim bir işletmedir, fakat her işletme bir girişim değildir. Girişim işletmeye göre daha geniş bir kavramdır. Girişim bir işletmeyi kurmak için çaba sarf etmektir. Her başarılı girişim sonucunda bir işletme oluşmaktadır. Bir birimin işletme olabilmesi için, insan gereksinimlerini karşılayıcı mal ve hizmet üretmek amacıyla, üretim faktörlerinin bir araya getirilip faaliyette bulunulması yeterli olmaktadır. Oysa, bir işletmeye girişim denebilmesi için bu iki özellik yanında sürekli faaliyette bulunması, ürettiği ekonomik mal ve hizmetlerin başkalarının gereksinimini karşılaması, bu mal ve hizmetlerin bir fiyatının olması gerekmektedir.¹²⁸

Girişimci, mal veya hizmet üretmek/pazarlamak üzere kar/zarar riskini göze alarak, sahip olduğu sermayeyi yatırıma dönüştüren kişidir. Mal veya hizmet üretmek amacıyla yapılan yatırım etkinliklerine “girişim”, söz konusu işin sürekli bir meslek olarak sürdürülmesine ise “girişimcilik” denir.¹²⁹ Girişimcilik hakkında yapılan tanımlamalar girişimciliği farklı boyutlarıyla ele almakta ve her bir tanımlama risk

¹²⁵ Akat, Budak, a.g.e, s.4.

¹²⁶ Uğur Dolgun, *Girişimcilik*, Alfa Basım, 1.Baskı, İstanbul, Ağustos 2003, s.4.

¹²⁷ Ömer Dinçer, Yahya Fidan, *İşletme Yönetimine Giriş*, İz Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul, 1995, s.16.

¹²⁸ Bülent Tokat, Derya Şerbetçi, *İşletmecilik Bilgisi*, 3.Baskı, İstanbul, 1998, s.10.

¹²⁹ Hasan Tutar, Orhan Küçük, *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara, Ağustos 2003, s.23.

alma, yenilik, örgütlenme- yönetme, yaratıcılık, güç ve başarı arzusu gibi benzer kavramları içermektedir.¹³⁰

Girişimcilik, yeni bir işin başlatılması, gerekli kaynakların sağlanması ve bu işle ilgili risk ve kazançların kabul edilmesi süreci,¹³¹ya da yeterli çaba ve zaman tahsis edilerek, finansal, fiziksel ve sosyal risklere katlanarak parasal ödüller, kişisel tatmin ve bağımsızlık elde edilerek yeni bir değer yaratma sürecidir.¹³² Başka bir deyişle, yeni ya da mevcut bir organizasyon içinde, risk alma, yaratıcılık ve/veya yenilikleri sağlam bir yönetim sistemiyle bütünleştirerek ekonomik faaliyet yaratma ya da geliştirme zihniyeti ve süreci ¹³³ olarak tanımlanabilir.

Girişimcilik, yaşanan çevre içerisinde ortaya çıkan fırsatları sezme, o sezgilerden yola çıkarak projeler oluşturma, projeleri yaşama taşıma ve zenginlik üreterek insan yaşamını kolaylaştırma becerisine sahip olmak¹³⁴ ve parasal yada kişisel tatmine bir ödül sonucuyla ulaşmak amacıyla, zaman ve çaba harcayarak, finansal, psikolojik ve toplumsal riski üstlenerek farklı değerde mal ya da hizmet yaratma sürecidir.¹³⁵ Davranışsal olarak girişimcilik kavramı ise, bir fırsatı değerlendirmek, bir iş fikrini tanımlamak, gerekli kaynakları bulmak, daha sonra bir girişimi faaliyete geçirmek ve sonuçlarını almak için gerekli olan faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır.¹³⁶

Girişimcilik, uygulamada hiç olan bir şeyden değeri olan bir şey yaratan insana özgü, yaratıcı bir çaba, elde bulunan kaynaklar veya onların yetersizliğini göz önüne almadan fırsatların arkasından gidilmesidir. Girişimcilik, bir vizyon ve diğerlerini bu

¹³⁰ R. Hirsch, P. Peters Michael, *Entrepreneurship: Starting, Developing and Managing a New Enterprise*, Third Ed, Richard D. Irvin Inc, 1985, p.9.

¹³¹ Richard L.Daft, *Management*, 4.B., Forth Worth: Dryden Pres, 1997, p.160.

¹³² Selahattin Atik, "Kültürün Girişimciliğe Etkisi", www.kho.edu.tr/yayinlar/bilimdergisi/bilimler/doc/2002-3/4_bilder.doc , (23.07.2003).

¹³³ *Avrupa'da Girişimcilik*, TUSİAD Yayını, www.tusiad.org/turkish/rapor/yesilkitap/yesilkitap.pdf, s.6.

¹³⁴ Saffet Erdoğan, Mustafa Kurt, "Girişimcilik Profilinin Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Analizi", www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mklgos.php?nt=208 ,(18.07.2003).

¹³⁵ Rıdvan Yurtseven, *Yaratıcı Yönetim*, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, Çanakkale, Temmuz 2001, s.14.

¹³⁶ Mehmet Başar, B.Tuğberk Tosunoğlu, Emre Demirci, *Girişimcilik ve Girişimciliğin Yol Haritası İş Planı*, Eskişehir Ticaret Odası Yayını, Eskişehir, 2001, s.6.

vizyonun peşinden sürükleyecek yürek gücü ve azme aynı zamanda öngörülen riskleri üstlenmenin göze alınmasına gerek gösterir.¹³⁷

2.1.3. Girişimci

Girişimci kavramı günümüze değin farklı biçimlerde tanımlanmış olmasına karşın, genel olarak doğan fırsatlardan yararlanma, yeni fırsatlar yaratabilme ve risk alma özellikleriyle bağdaştırılmıştır. Girişimci, müteşebbis olarak da anılmaktadır.

İlk kez 18.yüzyılın başında Fransız ekonomist Richard Cantillon tarafından; “henüz belirginleşmemiş bir bedelle satmak üzere üretim girdilerini ve hizmetlerini bugünden satın alan ve üreten kişi”¹³⁸ olarak tanımlanan girişimcinin günümüzde çok çeşitli tanımlamaları yapılmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

İşletmelerin faaliyette bulunabilmeleri için, üretim faktörlerinin temin edilerek, belirli bir düzen içinde yönlendirilmesi gerekmektedir. Neyin, nasıl, ne zaman ve niçin üretileceğine karar veren, bu konuyla ilgili çalışmalar yapan kişilere gereksinim duyulmaktadır. Bu kişilere kısaca, girişimci adı verilir. İşletmeyi kuran ve işletmenin başarısından ve başarısızlığından ötürü ortaya çıkacak tüm sorumlulukları ve riskleri üstlenen kişi girişimcidir.¹³⁹ Girişimci, başta kendi enerjisi olmak üzere toplumsal kaynakları kullanarak mal ve hizmet üretimini yönlendiren kişidir.¹⁴⁰

20.yüzyılda ortaya çıkan girişimcilik teorisine göre, girişimci risk alarak yenilik yapan kişidir. Diğer bir deyişle, girişimci, fırsatları gözleyen ve onları bulduğunda her türlü riski alarak gerçekleştirmeye çalışandır.¹⁴¹ Girişimci, giriştiği ekonomik etkinliğin bitiminde doğabilecek sonuçları önceden hesaplar ve sonuçta doğacak riski üstlenmekten çekinmez.¹⁴²

¹³⁷ Mehmet Ali Gürol, *Türkiye’de Kadın Girişimci Ve Küçük İşletmesi*, Atılım Üniversitesi Yayını-2, Ankara, Ekim 2000, s.25.

¹³⁸ Çelik, Demirci, a.g.e, s.17.

¹³⁹ Tokat, Şerbetçi, a.g.e, s.7.

¹⁴⁰ TÜSİAD, *Türkiye’de Girişimcilik İle İlgili Sorunlar ve Çözümler*, TÜSİAD Yayınları, Ekim 1987, İstanbul, s.43.

¹⁴¹ Dilek Çetindamar, Melih Pınarcıoğlu, *Türkiye’de Girişimcilik*, s.33.

¹⁴² Dilek Eyüboğlu, *Anadolu Sanayinde Girişimci Özellikleri*, Milli Prodüktivite Merkezi, Yayınlanmamış Araştırma, Ankara, 2000, s.6.

Girişimci üretim faktörlerini bir araya getiren, kuran ve kendi yeteneklerini ortaya koyan kişidir.¹⁴³ Başka bir deyişle girişimci, bir mal veya hizmeti üretmek, pazarlamak için kendine ait ya da başka kişi ve kurumlardan sağladığı kaynaklarla üretim faktörlerini bir araya getiren, bu faaliyeti yaparken ortaya çıkabilecek zararları da göze alan kişi¹⁴⁴ ya da emek, sermaye ve doğal kaynaklar olarak belirtilen üretim faktörlerini, başkalarının ihtiyacını karşılayacak mal ve hizmetler üretmek üzere tedarik eden ve uygun şekilde birleştiren kimse olarak tanımlanabilir.¹⁴⁵ Günümüzde girişimci, ekonomistlerin geleneksel üretim öğeleri olan toprak, sermaye ve iş gücü gibi üç temel üretim öğesinin yanında yer almaktadır. Bu durumda girişimci, mal ya da hizmet üretiminin yapılabilmesi için üretim öğelerini en iyi koşullar altında bir araya getiren kişidir.¹⁴⁶ Ekonomik gelişme sürecine bağlı olarak girişimci tanımına yeni nitelikler eklenmiştir.

Girişimci, kaynaklar konusunda öngörüle bulunarak işi planlayan, insan kaynaklarını örgütleyerek girdilerin işlenmesini sağlayan ve elde edilen çıktıyı da karlılık yaratacak biçimde tüketicilerin kullanımına sunma becerisini gösteren kişidir. TÜSİAD girişimciyi, bilinenleri en iyi yapan ve hünelerine aklını da katan, olağan ve olağan dışı koşullarda işgücü ve sermaye kaynaklarını verimli bir biçimde kullanacak önlemleri düşünen, analiz eden, planlayan, yürürlüğe koyan, uygulayan ve sonuçlarını denetleyebilen kişi yaratıcı girişimcidir diye tanımlamaktadır.¹⁴⁷

Girişimci kişiliğe sahip kişiler çok önemsiz durumları bile çok önemli fırsatlara dönüştürebilirler. Girişimci, herkesten farklı olanı algılayan, onları düşlere, düşleri projelere dönüştürebilen insandır. Girişimci geleceğe yönelmiş bir kişidir. Toplum içinde giderilmeyi bekleyen ihtiyaçları düşünür, bunun sahasını ve hesaplarını yapar, sonuçlarını kestirir. Mevcut durumun bir değerlendirmesini yapar, gerçekleşmiş sonuçlara ve bulgulara, kendi sezgi ve tecrübelerini de katarak geleceğe dönük kararlar alır.¹⁴⁸ Girişimci bizim yaratma kişiliğimizdir. Her zaman bilinmeyenle ilgilenen,

¹⁴³ Abdurrahman Okur, *Girişimcilik*, YA-PA Yayın, 1.Baskı, İstanbul, 2003,s.11.

¹⁴⁴ Dinçer, Fidan, a.g.e , s.17.

¹⁴⁵ İsmet Mucuk, a.g.e,s.18.

¹⁴⁶ Akat, Budak, a.g.e , s.14.

¹⁴⁷ Barış Yıldız, "Girişimcilik Bir Hedef mi ? Yoksa Bir Tutku mu ? " www.ytukvk.org.tr/arsiv/barisyildiz1.htm, (01.07.2003).

¹⁴⁸ Hakan Karalar, *Ülkemizde Girişimcilik ve Risk Sermayesi*, ANGIAD Yayınları, Ankara 1992, s.2.

geleceği kurcalayan, olasılıklardan olanaklar yaratan, kaosları uyuma çeviren¹⁴⁹ ve yeni kombinasyonlar geliştirip yenilikler ortaya koyan kişidir.¹⁵⁰

Girişimci halk arasında işadamı, yönetici, patron, kendi işini yapan kişi olarak da tanımlanmaktadır. Bu kavramlar birbirleriyle çok yakın ilişki içinde olmasına rağmen birbirinden farklı kavramlardır.

Girişimciler, statik ve dinamik girişimciler olmak üzere iki grupta incelenir:¹⁵¹ Dinamik girişimciler; yeni buluşlar ile üretim faktörlerini yeni bileşimler içinde üretim sürecine sokup, maliyetleri düşürerek kazançlarına büyük boyutlar kazandıranlar girişimcilerdir. Statik girişimciler ise; dinamik girişimcilerin yörüngesinde faaliyette bulunan ve ancak onların gerçekleştirdiği buluşu uygulamakla yetinenler girişimcilerdir.

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişi sağlayan dinamik girişimcilerdir. Yeni finans kaynakları, yeni satış piyasaları, yeni ürünler, yeni üretim teknikleri ve yeni organizasyon şekillerini uygulayarak eskiyi yeni ile ikame eden dinamik girişimciler bilgi toplumunda ekonomik büyümenin en önemli aktörü durumundadır.

Çeşitli yazarlar girişimciyi kendi anlayışlarınınca tanımlamışlarsa da bunların hemen hepsinde ortak olan noktalar vardır. O da, girişimcinin daima başkalarının baktığı ama göremediği fırsatları görüp, bunları birer iş fikrine dönüştürebilmesi ve bir de risk almaya yatkınlığıdır. Bu iki özellik dünya girişimcilerinin hiç değişmeyen özellikleridir.¹⁵²

En kapsamlı ve günün koşullarına uygun tanım da ise: “Bilgiyi temel alarak genel eğilimlere ve kendisine uygun bir alanı seçerek ve/veya bilgisini girişimciliğe konu ederek, herhangi bir finansman yöntemi kullanıp (öz kaynaklarıyla, tasarrufuyla, krediyle, borçla, parasız) dünyalı tüm insanların yararı için mal ve hizmet üretmek amacıyla işletme açıp ekonomik gereksinimini, ekonomik zenginliğini, bağımsızlığını, sosyal prestijini, kendini kabul ettirmeyi ve kendisini aşmayı, açtığı işletmesinde

¹⁴⁹ Gerber, a.g.e, s.24.

¹⁵⁰ Gürol, a.g.e, s.73.

¹⁵¹ Ruhi Açıkgoz, *Müteşebbisliğin Oluşumunda Sosyo-Kültürel Faktörler*, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Haziran 1990, s.10.

¹⁵² Titiz, a.g.e, s.3.

sürdüren sürdürme arzusunda ve didinmesinde olan herkes” girişimci olarak ifade edilmektedir.¹⁵³

2.1.4. Kültür

Kültür belirli bir ortamda insanların edinmiş oldukları ve nesilden nesile aktardıkları tüm değer yargıları ve alışkanlıklar olarak tanımlanabilmektedir. Diğer bir deyişle, kültür belirli bir topluluğun gelenek ve kurallar haline gelmiş davranışlarıdır.¹⁵⁴ Kültür kavramı bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek görenekler, her türlü alışkanlık ve yetenekleri içine alır¹⁵⁵ ve toplumda yaşayan insanların bütün öğrendiklerini ve paylaştıklarını kapsayan bir kavramdır.¹⁵⁶ Kültür, cemiyette ortak olan davranış kalıplarını veya alışkanlıkları içerir.¹⁵⁷ Kültür, kişiden kişiye aktarılan bir yaşam biçimidir. Toplumda, kişiler üzerindeki en büyük etki kültürdür.

Kültür, insan ve çevresiyle ilgili her şeyi kapsamına alır. İnsanların tüm yaratıcı etkinlikleri ve bu etkinlikler sırasında ortaya çıkan değer yargıları kültürün parçalarıdır ve insan topluluklarının tarihsel geçmişi, gelişme özellikleri, üretim biçimleri ve toplumsal ilişkileri ile ilgilidir. Yani, toplumların tarihsel süreç çerçevesinde ortaya koydukları irade ve yaşama biçimidir.¹⁵⁸

Kültür, bireylerin yaşantılarını değerlendirmelerine yardım eden ve davranışlarına yol gösteren değerlerin tümüdür.¹⁵⁹ Kültür, insan davranışına ve davranış yolu ile meydana getirilen yapıtlara şekil veren değer, fikir ve diğer sembolleşmiş anlam sistemlerinin, devredilen ve meydana getirilen içerik ve örnekleridir.¹⁶⁰

¹⁵³ Ali Akdemir, *Girişimcilik Kültürü*, Kütahya 1996, s.20.

¹⁵⁴ TÜSİAD, *Türkiye’de Girişimcilik İle İlgili Sorunlar ve Çözümler*, s.43.

¹⁵⁵ Korkmaz Alemdar, İrfan Erdoğan, *Popüler Kültür ve İletişim*, Ümit Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara, Kasım 1994 , s.169.

¹⁵⁶ Ali Akdemir, *İşletme Bilimine Giriş*, 1.Baskı, Birlik Ofset Yayıncılık, Kütahya , 1996, s.36.

¹⁵⁷ İlhan Erdoğan, *İşletmelerde Davranış*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1983, s.113.

¹⁵⁸ İrfan Çağlar, “Yönetim-Kültür Bağlamında Türk Yönetim Modelinin Saptanmasına Yönelik Kavramsal Bir Çalışma”, <http://dergi.iibf.gazi.edu.tr/pdf/3308.pdf> , (27.07.2003).

¹⁵⁹ Selahattin Atik, “Kültürün Girişimciliğe Etkisi”, www.kho.edu.tr/yayinlar/bilimdergisi/bilimder/doc/2002-3/4_bilder.doc , (23.07.2003).

¹⁶⁰ Açıköz, a.g.e , s.1.

2.1.5. Girişimcilik Kültürü

Bilgi toplumunda girişimciliğin büyük önem kazanması toplumda girişimcilik kültürüne verilen önemin artmasına neden olmuştur. Girişimciliğin kazandığı bu öneme paralel olarak tüm toplumlar insanlarını girişimci olarak yetiştirmenin ve girişimciliği yaygınlaştırmanın yollarını aramaktadır.

2.1.5.1. Girişimcilik Kültürünün Kavramsal Analizi

Toplumda insan üzerindeki en büyük etkinin kaynağı kültürdür. Kültür, gruptaki bireylerin ortak nitelikleri olup, kişiden kişiye aktarılan öğrenilmiş bir yaşam biçimidir. Bu nedenle, sosyal bir olgu olan girişimcilik üzerinde toplumun kültürel yapısı da etkilidir. Girişimci davranış biçimini yaşadığı çevre ve gördüğü eğitimden almaktadır. Toplumun en dinamik kesimi olan girişimciler kültürel değişmelerden en çabuk etkilenmekte ve ayakta kalabilmeleri için olayları çok yakından ve güncel olarak izlemeleri gerekmektedir.¹⁶¹

Kişilerin kendilerini kanıtlama, ekonomik geçimini sağlama, ekonomik zenginliklere ulaşma, sosyal statü kazanma hedefleriyle girişimciliği ilişkilendirme yaklaşımlarını; girişimcilerin devlete, topluma, tüketicilere, çevreye, mal ve hizmet sunma, faydalı ya da zararlı olma konusundaki değer yargılarını; bireylerin, grupların, kurumların, devletin ve toplumun girişimcilere, girişimciliğe ilişkin algıları ve değerlendirmeleri girişimcilik kültürü olarak tanımlanabilir.¹⁶²

Bu ifadeler yeni bir kültür oluşturma odaklıdır. Bu bağlamda, girişimcilik kültürü; girişimciye yeni bir statü veren, yaptıklarının karşılığını ödemeyi garanti eden, başkalarının kendisine iş imkanı yaratmasını beklemek yerine başkaları için iş imkanı yaratan yepyeni bir kadın ve erkek neslinin yetişmesini sağlayacak kültür¹⁶³ şeklinde tanımlanabilir.

¹⁶¹ Selahattin Atik, "Kültürün Girişimciliğe Etkisi", www.kho.edu.tr/yayınlar/bilimdergisi/bilimder/doc/2002-3/4_bilder.doc, (23.07.2003).

¹⁶² Akdemir, *Girişimcilik Kültürü*, s.26.

¹⁶³ Yahya Daban, "Girişimcilik Kültürü", www.daban.8m.com/kobi26.htm, (01.07.2003).

2.1.5.2. Girişimcilik Kültürünün Boyutları

Girişimcilik kültürü üç boyutlu olarak incelenir.¹⁶⁴ Bu boyutlardan birincisi; kişilerin girişimcilik algısı, ikincisi; girişimcilerin girişimcilik algıları, üçüncüsü ise toplumun girişimcilik algısıdır.

2.1.5.2.1. Kişilerin Girişimcilik Algısı

Kişilerin, kendini kabul ettirme, kendini aşma, takdir alma yönelimi olarak işletme açma uğraşısında olmaları, her hangi bir ölçekte işletme açıp patron olma güdüsünde olmaları ve bunu olağan bir davranış haline getirmeleri girişimcilik kültürüne sahip olduklarını gösterir.

Kişiler, zor amaçlara ulaşmak, karmaşık bir problemi çözmek veya herhangi bir işi en iyi şekilde yapmak için kendi başlarına bir iş kurmak ve işlerinde sorumlu olmak isterler. Kişilerin kendi işletmelerini kurmalarında girişimcilik kültürüne sahip olmaları önemli bir faktördür.

Girişimcilik yaratıcılığı, yeniliği zorlayan, insanı sürekli düşündüren aynı zamanda da zevk ve heyecan veren bir uğraştır. Girişimci sürekli daha iyiyi arayan kişidir. Bu nedenle işinde her zaman yeniliğe açık, değişimleri takip eden kişiler girişimcilik kültürünü benimsemiş kişilerdir.

Risk ve sorumluluk üstlenmekten korkmayan, önemsiz durumları bile önemli duruma dönüştürebilen, geçmişte değil gelecekte yaşayan, vizyon sahibi kişiler, girişimcilik özelliklerine sahip ve girişimcilik kültürünü kazanmış kişilerdir.

2.1.5.2.2. Girişimcilerin Girişimcilik Algısı

Her hangi bir işletme girişimcisi ya da girişimcilerinin tüketicilere yaklaşımı, çalışanlara yaklaşımı, devlete yaklaşımı, toplumsal sorumluluğa ilişkin yaklaşımları girişimcilik kültürünü gösterir. Tüketicilere daha kaliteliyi, daha ucuza sunmak gayreti içerisinde olma bir girişimcilik kültürüdür. Bunun yanı sıra kalitesiz ürünleri pahalıya satmak, sürekli devlete vergi vermek ya da sürekli devleti soymaya çalışmak, devletten

¹⁶⁴ Akdemir, *Girişimcilik Kültürü*, s.24,25.

teşvik ve teşvik kredisi olarak bunları türlü numaralarla ödememeyi adet haline getirmek, çalışanlara sürekli ücret verme gayreti içerisinde olmak ya da sürekli daha çok çalıştırıp az ücret ödeme gayretinde olmak, katılımcı bir yönetim kültürü oluşturmak, ya da sürekli sert görüntü sergileyerek otokratik bir kültürü benimsemek de girişimcilik kültürüdür.

Girişimciliğin gelişebilmesi ve girişimcilerin pozitif girişimcilik kültürüne sahip olabilmeleri için, girişimcide bulunması gereken özelliklerin neler olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü bu özellikler bilinmeden neyin, nasıl yapılacağına bilinmesi mümkün değildir.

Girişimciliğin toplumda saygın bir meslek olabilmesi için girişimcilerin, girişimcilik kültürünü doğru algılamaları gereklidir. Bu nedenle girişimcilerin çalışanlarına, devlete ve yaşadıkları topluma karşı sorumlu olduklarının bilincinde olmaları ve buna göre hareket etmeleri gereklidir.

2.1.5.2.3. Toplumun Girişimcilik Algısı

Kişilerin, kurumların, grupların girişimciliğe bakışı, kısacası toplumun girişimciliğe bakışı, girişimcilik kültürü olarak ifade edilebilir. Girişimcilik ve girişimci denince, toplumda hırsızlık, yağmalama, devletten kredi alıp ödememe, vergi vermeme çağrışıyorsa, mafya çağrışıyorsa, bu toplumdaki girişimcilik kültürünü gösterir. Yada tersi durumda girişimci denince toplumda lider kişilik, kahramanlık, dürüstlük, kutsallık çağrışıyorsa bu da girişimcilik kültürünü gösterir. Japonya'daki Samurai (askerlik) düşüncesinin dürüstlük, kutsallık, kahramanlık, çalışkanlık, vatanseverlik, yenilikçilik değerlerinin girişimciliğe taşınması ve Japon halkının girişimci denince Samurai değer yargılarını anımsaması, girişimciliği bu şekilde algılaması girişimcilik kültürünün çok güzel bir örneğidir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi negatif ve pozitif girişimcilik kültüründen bahsedebiliriz. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte pozitif girişimcilik kültürüne sahip ülkeler gelişecek ve ekonomik kalkınmasını sağlayacaktır.

Günümüz işletme örgütleri, bir yandan insan ihtiyaçlarını giderirken, bir yandan da ortaklarına maksimum kar sağlama amacı taşımaktadırlar. Gerek hizmet edilen

toplumun büyümesi ve gelişmesi, gerekse işletme faaliyetleri sonunda elde edilecek karı paylaşan kitlenin sayıca çoğalması, işletmelerin büyüklüğünü arttırmıştır. İşletmeler bu durumda iken girişimciler bir yandan içinde bulunduğu sosyal çevreyi değerlendirmekte, bir yandan da personel davranışlarını bir takım esaslara bağlamak istemektedirler.

Günümüz girişimcisi çabalarını sürdürdüğü ortamda çalışma koşullarını etkileyen faktörleri bilmek, personelin davranışlarını önceden tahmin etmek istemektedir. Personel davranışlarının bilinmesi ise toplumun kültürünün bilinmesini gerektirmektedir. Bu sebeple girişimci çalışma şeklini toplumun kültürüne göre ayarlamak gereğini duymaktadır. Aynı zamanda toplum içinde çalışmayı sürdüren işletmeyi o toplumun teknolojik seviyesi ve kanunları da etkileyecektir. Buradan da anlaşılıyor ki bir girişimci için kültür, işletmenin kuruluş amacını, faaliyetlerini etkileyen, inançlar, değerler ve bireyler arası ilişkilerin tamamıdır.

2.1.5.3. Girişimcililiği Etkileyen Çevresel Faktörler

Girişimcililiği etkileyen çevresel faktörler üç grupta incelenir. Bunlar:¹⁶⁵

- Yerel çevre
- Ulusal çevre
- Uluslararası çevre' dir.

2.1.5.3.1. Yerel Çevre

Girişimcilerin başarılı olabilmesi için yerel çevrenin istek ve beklentilerine cevap verebilmesi gereklidir. Bu nedenle girişimcilerin en başta yerel çevreyi dikkate alması gerekmektedir.

Yerel çevrede iş görenler, yöneticiler, tüketiciler ve ortaklar bulunmaktadır. Girişimci, tüketicilere kaliteli, yeterli, ucuz ve zamanında mal ve hizmet sunmak amacıyla olmalı, yöneticilerine önem vermeli, yeteneklerini

¹⁶⁵ Çelik , Demirci, a.g.e, s.29,30.

sergileyebilmelerine olanak sağlamalı, iş görenlerine güvenli bir çalışma ortamı ve adil bir ücret sunmalı, ortakları ile ilişkilerinde karşılıklı güven sağlamalıdır.

2.1.5.3.2. Ulusal Çevre

Girişimcinin ulusal çevresinde rakipler, finansal çevre, kurumlar, toplum, devlet ve medya vardır. Girişimcilik kültürünün oluşmasında bu çevrenin etkisi önemlidir. Girişimcinin istihdam yaratması, devlete vergi vermesi, haksız rekabeti önlemesi, kurumları iyi tanınması ve toplumun ihtiyaçlarına göre üretim yapması girişimcilik kültürünün gelişmesini sağlar.

Devlet girişimcilere iyi bir çalışma ortamı ve teşvik sağlayarak, girişimcilerin istihdam yaratarak işsizliği azaltmasını, ihracatın artırılmasını, uluslar arası pazarlarda yer edinilmesini ve çeşitli dönemlerde vergilerinin tam ve eksiksiz ödenmesini sağlar.

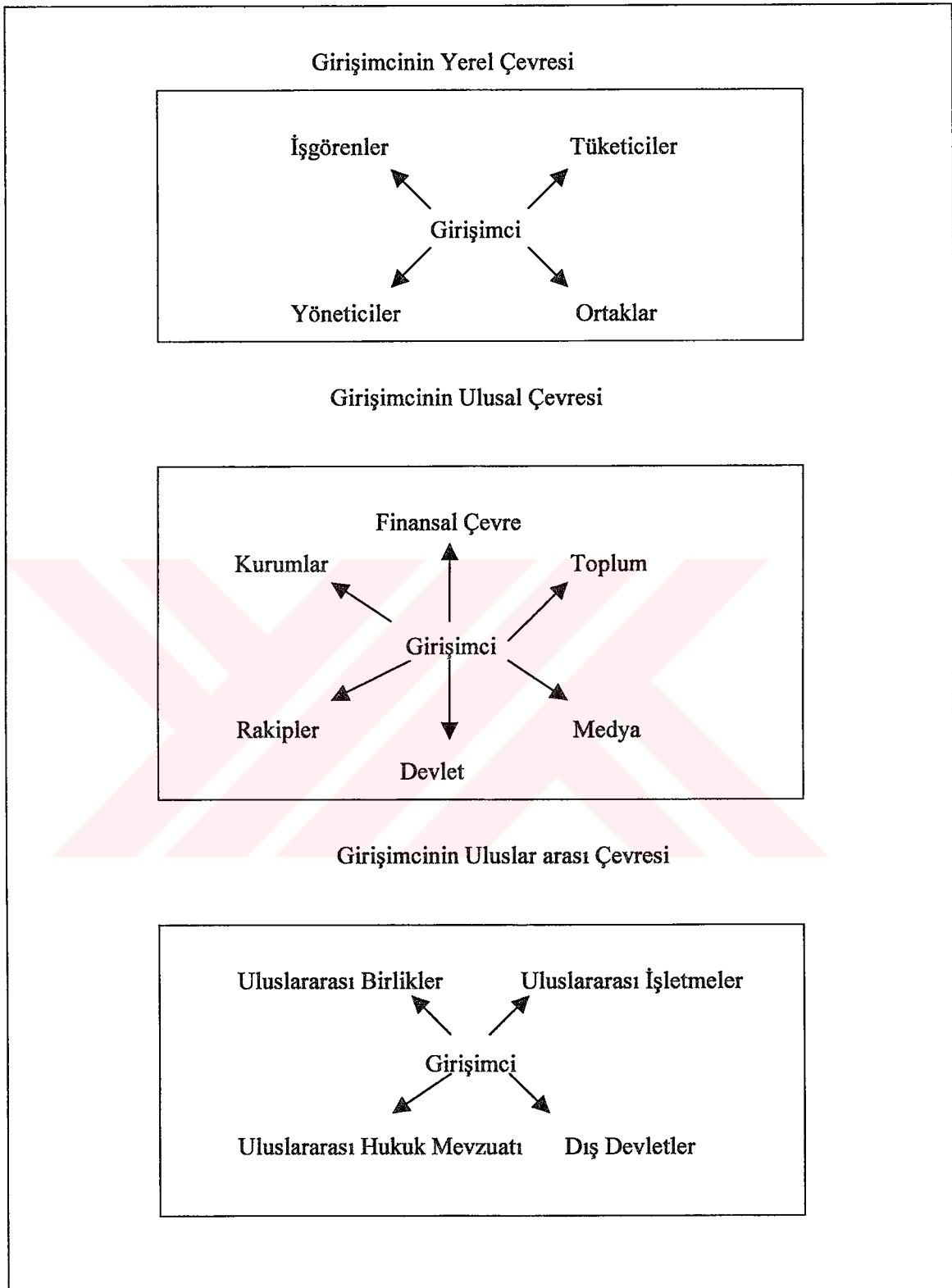
Girişimciler, toplumda istihdam yaratarak işsizlik sorununu bir ölçüde çözmektedir. Kurumlarla iyi ilişkiler kurarak belirli gereksinimlerini karşılayabilmektedirler.

2.1.5.3.3. Uluslararası Çevre

Girişimcinin uluslar arası çevresini, uluslararası birlikler, uluslar arası işletmeler, dış devletler ve uluslar arası hukuk mevzuatı oluşturmaktadır. Bilgi toplumuna geçişle birlikte girişimci için uluslar arası çevre önemli bir faktör haline gelmiştir. Dünya ekonomisinde yer almak, üretim ve tüketim pazarlarında etkili olmak için dış devletler ve işletmelerle ticari ilişkilerin güçlendirilmesi ve hukuk mevzuatlarının bilinmesi girişimcilerin ihracata yönelmelerini sağlayacaktır.

Günümüzde ülkelerin coğrafi sınırları önemini yitirmiş, ekonomik sınırları önem kazanmıştır. Ülkelerin mal ve hizmet satabildiği her yer, her pazar o ülkenin ekonomik vatani sayılmaktadır. Bu nedenle girişimciler için uluslar arası çevre büyük önem taşımaktadır. Girişimciler uluslar arası çevrede dış pazarlara açılabilme için yüksek kalitede ve düşük maliyetli mal ve hizmet üretmenin yollarını bulmalı ve uluslar arası hukuk mevzuatını öğrenmelidir.

Tablo 2.2: Girişimci ve Çevre İlişkisi

Kaynak: Adnan Çelik, Tahir Demirci, *Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler*, Nobel Yayın Dağıtım, 1998
Ankara,s.29,30

2.2. GİRİŞİMCİLİK KÜLTÜRÜNÜN OLUŞMASINI ETKİLEYEN TEMEL FAKTÖRLER

Girişimcilik kültürünü etkileyen önemli faktörler vardır. Bu faktörlerin başında aile, eğitim sistemi ve toplumsal yapı gelmektedir. Girişimcilik kültürünü etkileyen faktörler çocukluktan başlayarak yetişkinlik döneminin sonuna kadar kişinin gelişimi üzerinde etkili olmaktadır.

2.2.1. Toplumsal Yapı

Toplumsal bir olay olan girişimcilik olgusunda girişimcinin içinde yaşadığı toplumun değer yargıları, yaşam felsefesi ve kültürü gibi etmenler de etkilidir. Etkin bir girişimcilik ortamının oluşturulmasında toplum önemli bir faktördür.

Bir toplumda doğal kaynaklar, emek ve sermaye bulunabilir; ancak bunları bir araya toplayıp üretime dönüştürebilecek girişimcilerin sayısı az ise, o ülkede işsizlik vardır, üretim yetersizdir, ekonomik hayat durgun ve sorunludur. Az gelişmiş ülkelerin için kalkınamadıklarını araştıran bazı ekonomistler, bu ülkelerde girişimcilere değer verilmediğini ve girişimci ruhlu insanların az olduğunu saptamışlardır.¹⁶⁶ Girişimcilerin toplumda kabul görmesi, girişimci değerlerin ve davranışların onaylanması ve teşvik edilmesi ile girişimcilik daha kolay yaygınlaşacaktır.

Girişimcilik kültürünün oluşması için toplumun tüm kesiminin çabası gereklidir. Bu konuda ailelere, eğitim kurumlarına, kamu ve özel kesim kurum ve kuruluşlarına büyük görevler düşmektedir. Çünkü girişimcilerin özelliklerini belirleyen en önemli etken toplumdur. Girişimcilik kültürünün oluşması için o toplumun yüksek güvenli bir toplum olması gerekmektedir. Girişimcilerin çevresinde güven duyabilecekleri kişi sayısı ne kadar fazla ise girişimcilik faaliyetleri de aynı oranda artacaktır.

Girişimcilik kültürünün topluma kazandırılması için geleneklerden de yararlanmak gereklidir. Gelenek ve değer yargıları girişimcilik kültürünün oluşmasını sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır.

¹⁶⁶ Tokat, Şerbetçi, a.g.e, s.9.

Yazılı düzenlemeler kadar, yazılı olmayan fakat şirketlerin, örgütlerin ve insanların davranışlarını etkileyen; ülkelere özgü yapılar da (iş ahlakı, güven duyma gibi) girişimciliğin gelişmesinde önem taşır. Girişimciliğin gelişmesi ekonomik ve teknolojik yapıya bağlı olduğu kadar değerlere, algılara, davranışlara, kurumsal yapılara da bağlıdır. Girişimcilik bir tür düşünme, muhakeme ve davranış biçimini ifade eder. Bu yüzden bir ülkede girişimciliğin gelişebilmesi için, girişimciliğin sosyal kabulüne gereksinme vardır. Girişimci özelliklerinin toplumda kabul görmesi, girişimci değerlerin ve davranışların onaylanması, hatta özendirilmesi sayesinde girişimciliğin yaygınlaşması kolaylaşacaktır. Risk almanın ödüllendirilmediği bir toplumda, risk almak isteyenlerin sayısı az olacaktır. Sosyal ve kültürel değer farklılıkları nedeniyle, girişimciliğin fazla kabul görmediği bazı ülkelerde; başarısız olma korkusu yüzünden, girişimcilik faaliyetlerinin düşük olduğu gözlenmektedir. Sosyal ortamın etkilerini inceleyen çalışmalar, çocukluktaki aile ortamının ve moral destek ağlarının varlığının önemine dikkat çekmektedir. Bireylerin aldıkları eğitim, gelişmeleri sırasında örnek aldıkları kişiler, sahip oldukları bireysel değerler ve motivasyonu da girişimciliği etkileyen faktörlerin arasında yer alır.¹⁶⁷

Girişimcilik kültürünün oluşmasında sosyoekonomik ve politik yapıda çok önemlidir. Özel mülkiyetin bulunmadığı toplumlarda girişimcilikten söz edilememektedir. Serbest rekabet koşullarının işlerlik kazandığı, ekonomik ve siyasal istikrarın sağlandığı toplumlar girişimciliğin gelişmesinde destekleyici ve güdüleyici niteliktedir.

Girişimciliğin evrensel başarı ve başarısızlık ölçütleri bulunmaktadır. Aynı zamanda girişimcilik sosyal ve kültürel bir olgudur. Bu nedenle farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip toplumlarda farklı girişimcilik nitelikleri önem kazanmaktadır. Bu nedenle belirli bir toplumda girişimciliğin geliştirilmesine ilişkin politika ve stratejilerin geliştirilmesinde; eğitim, danışmanlık ve bilgilendirme programlarının oluşturulmasında ve yürütülmesinde, kısaca girişimcilik konusuna ilişkin teşvik önlemlerinin belirlenmesinde toplumsal niteliklerle sosyo-kültürel yerel özelliklerin dikkate alınması

¹⁶⁷ Dilek Eyüboğlu, "Başarı Açısından Girişimciliğimizin Tarihsel Gelişimi Konferansı", Milli Prodüktüvite Merkezi Ege Bölge Müdürlüğü, Verimlilik Haftası Etkinlikleri, İzmir, 25 Aralık, 2002.

gerekmektedir. Kısaca başarılı bir uygulama için girişimciliğin evrensel nitelikleri yanında yerel niteliklerinin de belirlenip, ortaya konulması gerekmektedir.¹⁶⁸

Girişimcilik kültürünün oluşması için insanlara hata yapma özgürlüğü verilmelidir. Çünkü, insanları yaptığı hatalar bir yerlere getirmektedir. Kişilere yaptığı hatalardan ders alma imkanı verme, kendi kendine karar vermesi için teşvik etme ve sonuçlarına katlandırma, yetki ve sorumluluk verme, kişilerde hırs, azim, çalışkanlık gibi özelliklerinin oluşmasına imkan sağlamak girişimciliğin oluşmasında önemli faktörlerdendir. Yaratıcılığın ve yeniliğin girişimcilik için önemi çok büyüktür. Kişilerin yaratıcılığını arttırmakta, onların hata yapmaktan korkmamalarını sağlamakla olur. Hata yapmak insana özgüdür; hata gelişmenin temel kaynaklarından biridir.

Özgürlük; yaratıcılık ve girişimcilik için çok temel ön koşuldur. Ama, bu özgürlüğün sorumluluk bilinci içinde kullanılması gerekmektedir. Bu özgürlüğün sorumluluk bilinci içinde kullanılması içinde sistemleştirilmesi, kurumlaştırılması gereklidir. Bilinçli olarak ve bilimsel olarak yaratıcı insanı yetiştirmenin yolları, dolayısıyla eğitimin içeriğini ve niteliğini değiştirerek, ekonomik sistemi, insanları yaratıcılığa teşvik edici biçimde yönlendirici yapı kazandırarak bunların olması gereklidir.¹⁶⁹

Toplumda, bireyleri girişimci olmaya motive etmek için “girişimcilik” kavramından ve bunun yeterince çekici bir seçenek olduğundan haberdar edilmeleri gerekir. Bireyler, hedef ya da amaçlarının başarılı girişimlere dönüşebilmesi için uygun becerilerle donatılmalıdır.¹⁷⁰ Girişimcilik kültürünün oluşmasında girişimcilerin “küçük olsun benim olsun” mantığı da etkilidir. Girişimcilik ruhunun oluşmasında en önemli unsurlardan biriside kişilerin bağımsız çalışmak istemesi ve kendi iş yerini kurma arzusunda olmalarıdır. Girişimcilik ruhuna sahip bireyler emeklerini satmak yerine kendi iş yerlerini kurup, kendi işlerini yapmak istemektedirler. Girişimcilik kültürüne sahip bireyler ülkelerinin ekonomik kalkınmasına da yarar sağlamaktadır. Bu nedenle toplum girişimcilerine destek olmalı ve önlerindeki engelleri kaldırmalıdır.

¹⁶⁸ Müftüoğlu, Durukan, *Girişimcilik ve KOBİ'ler*, s.7.

¹⁶⁹ Tamer Müftüoğlu, Sinan Alp, *Yeni Yüzyılda Girişimci Ruhu ve KOBİLER*, Ortak Konferanslar Dizisi, Kitap-5, TOBB Yayınları, s.44.

¹⁷⁰ *Avrupa'da Girişimcilik*, TUSİAD Yayını, www.tusiad.org/turkish/rapor/yesilkitap/yesilkitap.pdf, s.10.

Hızlı bir kalkınma sürecine geçiş ancak kaynakların etkin bir biçimde bir araya getirilmesi ve verimli kullanılmasıyla sağlanabilir. Geleceğe dönük gereksinimleri saptayan, düşünen, analiz eden, yaratıcı ve yenilikçi girişimcilerin yetişmesi ise bu süreci hızlandıracaktır. Toplumda girişimcilik ruhunun geliştirilmesi ve girişimciliğin desteklenmesi ülkenin refah düzeyinin artırılmasında önemli rol oynayacaktır.¹⁷¹

Girişimcilik faaliyetleri girişimcilerin toplumda kabul görmesini gerektirir. Girişimcilerin başarısına değer verilmeli ve işini yürütemeyen girişimcilere “başarısız” damgası vurulmamalıdır.¹⁷² Toplumda girişimcilik kültürünün oluşturulması için, girişimciliğe ve başarısızlığa karşı daha olumlu tutumlar benimsenmelidir. Başarılı girişimcilere değer verilmeli, başarısızlığa ise hoşgörüyle yaklaşılmalıdır. Okullar, üniversiteler, yatırımcılar, danışmanlar, meslek kuruluşları ve medya ile girişimciliğin teşvik edilmesi ve toplumda girişimcilik kültürünün oluşması sağlanmalıdır.

2.2.2. Aile

Girişimcilik kültürünün oluşmasında aile yapısının büyük etkisi vardır. Ailenin tutum ve davranışları çocuğun girişimcilik istek ve yeteneğini yönlendiren en önemli faktörlerden birisidir. Çocuklara özgürce karar alabilme ve özgürce düşünme özelliğinin kazandırılması, girişimcilik kültürünün gelişmesini sağlamaktadır. Çünkü kişisel bağımsızlık isteği girişimcilerin en önemli özelliklerinden biridir.

Aile, çocuğun geleceğini sağlamaya, yaşamına yön vermeye çalışır. Çocuğun aile içinde almış olduğu eğitim, görgü, ailesinin içinde bulunduğu ekonomik ve toplumsal sınıf, değerler onu yaşamı boyunca doğrudan etkilemektedir. Çocuğun üretken alanlarda faaliyet göstermesi için teşvik edilmesi girişimci olabilmesi açısından olumlu bir etki yaratacaktır. Aile yaşadığı toplumun bir parçası olarak değişimlerden etkilenmektedir. Bu değişimlerde, en önemli etkenlerden birisi teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik gelişim temelde insan gereksinimlerini gidermek, yaşam şartlarını kolaylaştırmak gibi işlevleri yerine getiren yöntemler olmakla birlikte, aile yapısındaki

¹⁷¹ TUGİAD, Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi ve Değişen Girişimcilik Nitelikleri, Simge Ofset Matbaacılık, Şubat 1993, s.9.

¹⁷² Avrupa’da Girişimcilik, TUSİAD Yayını, www.tusiad.org/turkish/rapor/yesilkitap/yesilkitap.pdf, s.10.

değişime ivme kazandıran bir etkisi de vardır. Teknolojik gelişme çalışma koşullarını değiştirirken beraberinde bireylerin içinde çalıştıkları fiziksel ve ekonomik koşulları etkilemekte, iş süreçleri yaratmakta ve bu kaynakları bir araya getirmektedir. Bireyleri doğrudan etkileyen bu süreç, değer yargıları ve düşüncelerde de değişime neden olmaktadır. Doğal olarak bu etki kısmen ya da aynen çocuğa yansımakta ve aile, çevre, teknolojik ortam çocuğun girişimcilik fikrine, kavramına karşı anlayış ve değerlendirmesinde önemli rol oynamaktadır. Eğer aile içinde girişim ve girişimcilik destekleniyorsa yeterli eğitim ve maddi olanaklarla birleştiğinde çocukta “girişimci kültürü” ve “girişimcilik fikri” yerleşmektedir.¹⁷³

Girişimcilikte amaç, mevcut kaynakların en iyi şekilde kullanılmasıdır. Bu gibi amaçlar girişimcilik güdüsü ile birleşince ortaya başarma azmi çıkmaktadır. Bu azmin pekişmesindeki etmenlerden en önemlisi ailedir.¹⁷⁴ Ailenin eğitim düzeyi, meslekleri, ekonomik gücü gibi etmelerde girişimcilik kültürünün oluşmasında destekleyici öğelerdir.

2.2.2. Eğitim

Girişimcilik kültürünün oluşmasında bir diğer etmende eğitimidir. İlkokuldan üniversiteye kadar eğitimin tüm aşamalarında girişimcilik bağlantısı kurulmalı ve girişimcilik kültürü dersleri verilmelidir. Kendi işletmelerini kurmaları konusunda bireyleri cesaretlendirecek kişiler, girişimciliğin bir kariyer olanağı olduğu konusunda etki yapabilecek olan öğretmenlerdir.¹⁷⁵ Girişimcilik ve yenilikçilik derslerine programlarında ağırlık veren okulların girişimciler yetiştirmeye daha eğilimli oldukları ve ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı alanlarda faaliyette buldukları görülmektedir.¹⁷⁶

Bir işletme kurmak şevk ve yaratıcılık ister. Kurulu bir işletmeyi geliştirmek ise zamanlama, etkinlik, yeterlilik ve güvenilirlik gibi daha ileri yönetim becerileri

¹⁷³ Tamer Müftüoğlu, *Girişimcilik*, Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Ders Kitapları Yayın No:18, 5.Baskı, Eskişehir, Kasım 2000, s.22.

¹⁷⁴ Çelik, Demirci, a.g.e, s.32.

¹⁷⁵ Hısriç, Michael, a.g.e, p.11.

¹⁷⁶ Selahattin Atik, “Kültürün Girişimciliğe Etkisi”, www.kho.edu.tr/yayınlar/bilimdergisi/bilimder/doc/2002-3/4_bilder.doc, (23.07.2003).

gerektirir. Kişilik ve yönetim becerilerinin başarısının kilit unsurları olduğu göz önüne alındığında, girişimciliğe uygun kişisel becerilerin erken bir yaştan itibaren kazandırılması ve bunun üniversite seviyesine kadar sürdürülmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkar; üniversite seviyesinde, yönetme kapasitesinin oluşturulması konusuna odaklanılabilir. Üniversitelerde girişimcilik eğitimi sadece idari bilimler öğrencilerine değil, diğer bölümlerin öğrencilerine de verilmelidir. Örneğin, teknik üniversitelerde verilecek girişimcilik dersleri, girişimcilik potansiyeli ile teknik potansiyelin buluşturulmasına katkıda bulunabilir. Girişimcilik eğitimi kamu araştırma programlarıyla birlikte, bilimsel mükemmellik ile sonuçların ticari uygulamalarının bütünleştirilmesi için gerekli malzemeyi sağlayacaktır.¹⁷⁷

Bireyleri girişimci olmaya motive etmek için “girişimcilik” kavramından ve bunun yeterince çekici bir seçenek olduğundan haberdar edilmeleri gerekir. Bireylerin, hedef ya da amaçlarının başarılı girişimlere dönüşebilmesi için uygun becerilerle donatılması gereklidir. Bu beceriler ise eğitim yoluyla kazandırılmalıdır. Toplumda girişimcilik kültürünün oluşmasını sağlamak için, girişimciliği teşvik edici eğitim programları hazırlanmalı, girişimcilik konusunda bilgi veren süreli yayınlar çıkarılmalı, danışmanlık şirketleri kurulmalıdır.

2.3. TÜRKİYE’DE GİRİŞİMCİLİK ve TARİHSEL GELİŞİMİ

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçerken büyük önem kazanan girişimcilik kavramının daha iyi anlaşılması için tarihsel gelişiminin ve ülkemizdeki girişimcilik profilinin ortaya konulması gerekmektedir.

2.3.1. Türkiye’de Girişimcilik

Sürekli değişen bir dünyada ülkemizin istenen yerini alabilmesi ve bu günkü durumundan daha iyi bir konuma gelebilmesi için , atılcı, yaratıcı ve girişimci bireyler yetiştirmesi gerekmektedir. Bunun için toplumda girişimcilik kültürünün oluşturulması ve girişimcilerin yetiştirilmesi çok büyük önem taşımaktadır.

¹⁷⁷ Avrupa’da Girişimcilik, TUSİAD Yayını, www.tusiad.org/turkish/rapor/yesilkitap/yesilkitap.pdf, s.14.

2.3.1.1. Sosyo-kültürel Açıdan Girişimcilik

Girişimciliğin oluşmasında, toplumsal değerler, algılamalar, davranışlar ve kurumsal yapılarda etkilidir. Bir ülkede girişimciliğin gelişebilmesi için girişimciliğin toplumda kabul görmesi gerekmektedir. Sosyo-Kültürel açıdan Türkiye’de girişimciğe hak ettiği değer verilmemektedir. Bu nedenle Türkiye’de girişimciliğin desteklenmesi, girişimciliğin topluma ve kişisel kazançlara olan katkısı ve ekonomik büyüme için öneminin kavranması gerekmektedir.

Girişimciliğe toplumda değer kazandıran, girişimcilerin maddi ve manevi statüsünü yükselten özellik para kazanmak değil, ekonomik değerlerin yaratılmasıdır. Yoksa açık gözlülük yapmak ya da “köşeyi dönmek” gibi ilkel bir değer sisteminin sonucu olarak para kazanmayı tek amaç haline getirmek, bunun için her yolu meşru görmek, girişimciliğe vurulabilecek en büyük darbedir. Ekonomik bir değer yaratmaksızın, çeşitli yollardan, başkaları tarafından yaratılan ekonomik değerleri kendi tarafına aktarmanın adı girişimcilik değildir. Toplumda bu tür faaliyetlerin yaygınlaşması ve gereken şekilde cezalandırılmaması, hatta bu tür kimselere bir iş adamı statüsü kazandırılması, ekonomik değerlerin yaratılmasında en önemli üretim faktör olan girişimciliğin, bozulmasına neden olmaktadır. Bu hoş görü, bu tip insanların cezalandırılma yerine büyük imkanlara sahip olmaları sonucunda takdir duygusuna dönüşmektedir. Bu gelişme, girişimciliğin yanlış değerlendirilmesine ve toplumun değer yargılarının kaybolmasına neden olmaktadır. Girişimciliğinde kuralları olduğu, yazılı olmayan bu kuralların kaynağını toplumdaki girişimcilik kültürünün oluşturduğu unutulmamalıdır. Toplumumuzda sanayi devrimi öncesinde geçerli ahilik kültürünün, sanayileşmiş bir toplum için gerekli olan girişimcilik kültürüne dönüştürülmesi gerekmektedir. Sağlam bir girişimcilik kültürünün mevcut olmadığı toplumlarda, kurnazlık, köşeyi dönmek gibi bozulmuş kültür davranışlarının yaygınlaşması kaçınılmaz bir sonuç olmaktadır.¹⁷⁸

Türkiye’de girişimciliğin gelişimini sağlamak için, insanların daha geniş düşünmesini engelleyen, düşünceden çok, inanca dayanan değer yargılarının ayıklanması; güncel ve geçerli değer yargılarının oluşturulması, değişen kurumsal yapı

¹⁷⁸ Müftüoğlu, *Girişimcilik*, s.4.

içinde, ailenin temel eğitim birimi olarak çağdaş değerlerle donatılması, toplumun gelişmesini engelleyici, çağdışı kalmış değerler sisteminin değişmesi gerekmektedir.¹⁷⁹ Bu değişimle birlikte “çağdaş girişimci” tipi ortaya çıkacak, yaygınlaşacak ve toplumun gelişme dinamiği hızlanacaktır.

Başarısız işletmelerin kaçınılmaz olduğunu anlatılarak toplumdaki başarısızlık korkusu azaltılmalı ve girişimciler sayesinde değişik teknolojilerin ve şirketlerin yarıştığı bir ortam oluşturulmalıdır. Piyasa koşullarında başarılı olan teknolojiler ve şirketler yaşamlarını sürdürürken, başarısız olanlar piyasadan çekilirler. Batan veya başarısız olan şirketlerde karşılaşılan sorunlar, diğer şirketler için örnek oluşturmalıdır. Ayrıca başarısız şirketlerde çalışanlar başka şirketlere geçerek öğrendiklerini yeni ortamlara aktarır ve bu yeni ortamlarda eski bilgilerini ve tecrübelerini daha farklı ürün ve teknolojinin yaratılması için kullanırlar. Dolayısıyla ekonomik işleyişin ve büyümenin kaçınılmaz birer parçası olan başarısızlık durumlarında, girişimcilerin hayat boyu cezalandırılmasına yönelik olan uygulamalar değiştirilmelidir. Eğer girişimci başarısızlıkları yüzünden cezalandırılmayacağını bilirse, bu korkuyu duymadan fırsatları değerlendirmek için harekete geçecektir.

Risk almaktan çekinen Türk toplumunun, eğitim yoluyla, iş kurmada karşılaşacağı riskler ve sorunları çözüme konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Genel eğitim sayesinde bilgili ve kendine güvenen bireyler yaratmanın ötesinde, özellikle işletme ve girişimcilik alanında bilgi ve yeteneklerin öğretilmesi de gereklidir. Girişimci kapasitesinin artırılması için gençler arasında motivasyonun yaratılması gerekmektedir.

Devletçi zihniyetin kırılabilmesi için toplumun ekonomik değişiminde ne gibi bir rolü olacağını göstermek gerekmektedir. Sadece üretim alanında değil, toplumsal yaşamın her alanında girişimci davranış tarzının yerleşmesine ve katılım yoluyla toplumsal sorunların aşılacağına dair güvenin gelişmesine çalışılmalıdır.

İşbirliklerinin artırılmasına yönelik kültürel değişimin sağlanması için üniversite-sanayi işbirliklerine ve firmalar arasındaki işbirliklerine yönelik özel teşvikler uygulanmalıdır. Örneğin, özel sektöre verilen Ar-Ge teşviklerinin, bu şirketlerin çeşitli

¹⁷⁹ Hakan Karalar ,a.g.e, s.7.

araştırma kurumlarıyla ortak proje yapılması koşuluyla verilmesi, işbirliğinin artmasına katkıda bulunacaktır.

Şirketlere Ar-Ge faaliyetlerinin ve yenilik yaratmanın zor olmadığı ve bu çabanın sonucunda elde edilecek olan fikri mülkiyet haklarının getireceği kazançların anlatılması gerekmektedir. Örneğin Konya'nın Çumra ilçesinde Çatalhöyük kazılarında bulunan 9 bin yıllık duvar resimlerinin bilgisayar sistemi ile motiflere aktarıldığı kilimler "Çum-El-San" adı altında patentlenmiştir. Belediyenin önderliğinde alınan bu patent sayesinde Dünya Bankası'ndan alınan kredi ile üretilen kilimlerin dünya çapında satışa sunulması hedeflenmektedir. Bu tür örneklerin girişimcilerin yeniliklere bakış açısını değiştireceğinden, kamuoyunda duyurulmalarına çalışılmalıdır.¹⁸⁰

2.3.1.2. Ekonomik Açıdan Girişimcilik

Türkiye çağın gerektirdiği sanayileşmesini henüz tamamlayamamış, dünya piyasalarına yeni ürün ve hizmetlerle yeterince nüfuz edememiştir. Yanlış ekonomik kararlar nedeniyle yıllardır makro ekonomik dengeleri bozuktur. Türkiye, bu olumsuzluklara rağmen bilgi çağına geçişin gereklerini yerine getirerek genç nüfusuna ve toplumun bütününe daha iyi bir yaşam sağlamak zorunda olan ve bunu gerçekleştirebilecek kaynaklara sahip bir ülke konumundadır. Dünyanın yükselen pazarları arasında gösterilen ülkemiz, konumu itibarıyla Avrupa, Ortadoğu ile Asya arasında bir köprü görevini rahatlıkla yerine getirebilecek maddi ve tarihsel potansiyellere sahiptir. Dünya pazarlarına yeni açılacak birincil enerji kaynakları dağıtım şebekelerinin kalbi olabilecek imkanları bulunmaktadır. Bu imkanların yanı sıra, bir taraftan sanayileşmesini üst düzeylere taşıırken, diğer taraftan bilgi çağını yakalamak zorunda olan Türkiye'nin üreteceği stratejiler ve uygulamaların etkinliği, ülkemizi bölgesinin sosyo ekonomik gelişiminde bir merkez ülke konumuna getirebilecektir.¹⁸¹

Girişimcilik kültürünün benimsenmesi ve yaygınlaştırılması, girişimciliğin gelişmesi ve yaygınlaşmasını, KOBİ'lerin artmasını olumlu etkileyecektir. Ülkemizde

¹⁸⁰ Çetindamar, Pınarcıoğlu, a.g.e, s.189,190.

¹⁸¹ Hüsamettin Kavi, "2000'li Yıllarda Girişimciliğin Önemi", *Mercek Dergisi*, Sayı:17 ,Ocak 2000, s.46.

ve demokratik ülkelerde girişim özgürlüğü , kişi hak ve özgürlüklerinin doğal bir uzantısı ve vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu konuda özellikle girişimcilerin serbest piyasa kurallarına uygun, yasal olan istek ve taleplerinin dikkate alınarak karşılanması girişimciliğin gelişmesine olumlu katkı sağlayacaktır. Ülkemizin mevcut girişimcilik potansiyelinden yararlanabilmek için, rekabete açık, çalışanlara önem ve değer veren, değişime ve yeniliğe açık müşteri öncelikli bir girişimcilik kültürünün oluşturulması zorunludur. Oluşturulacak bu girişimcilik kültürü; girişimciliğin önünün açacak, girişimcilerin sınırsız hayal yeteneği ve bunları iş fırsatına dönüştürmesini sağlayacak değişime bir fırsat olarak bakmayı sağlayacak, pazarı daraltmak amacıyla değil de pazarı genişletmek amacıyla iş kurmayı ve kendini kanıtlamayı sağlayacaktır. Bu gibi önemli avantajlar sunan girişimcilik kültürü, işletmelerin yeniden yapılanmasıyla birlikte işletmelerin performansının artmasını ve önünün açılmasını sağlayarak ülkemizin ekonomik gelişmesine önemli katkı sağlayacaktır.¹⁸²

Ekonomik büyümeyi başaran ülkeler incelendiğinde, endüstriyel yapının iyileştirilmesi, rekabet gücünün artırılması, ekonomik büyümenin hızlandırılması, istihdamın artması ve gelir düzeyinin iyileştirilmesi için ekonomik yapının girişimci ve yenilikçi olması gerekir. Bu yüzden, ekonomik canlanmayı sağlamak ve sık sık sürüklendiği krizlerden kurtulmak için Türkiye'nin günü kurtaran geçici çözümler değil, uzun vadeli bir çıkış yolu bulması gerekir ve bu yol girişimcilikten geçmektedir.¹⁸³

2.3.1.3. Politik Açıdan Girişimcilik

Bilgi toplumunda önemli göstergelerden biride o toplumun girişimcilerini ne kadar desteklediğidir. Türkiye'de duruma bu açıdan bakarsak girişimciliğin yeterince desteklenmediğini görürüz. Bunun sebeplerinden ön önemlisi de girişimci kişilerin eleştirel düşünceye sahip olması, eleştirel düşünceye sahip olan kişilerinde olumsuzlukları ve yanlışları görüp bunları düzeltmek istemesidir.

Türkiye'de yeterli niteliklere sahip girişimci sayısının hızla artırılması ve gençlerimizin girişimci olarak yetişebilmeleri için gerekli eğitim imkanları sağlanmalı

¹⁸² Mahmut Tekin, "Girişimcilik Kültürü", *İş Fikirleri Dergisi*, Dünya Süper Veb Ofset, 1998, yıl:2, sayı:19, s.43.

¹⁸³ Çetindamar, Pınarcıoğlu, a.g.e, s.23.

ve araştırma, yaratıcılık, girişimcilik ve mesleki nitelikler konusunda ki becerilerini geliştirmelerine ve dünya piyasalarında rekabet edebilir duruma gelmelerine olanak sağlanmalıdır. Türkiye'nin politik yapısı, genç ve dinamik nüfus yapısının girişimcilik alanındaki potansiyelini ortaya çıkarmayı hedeflemelidir.

Ülkemizde nüfusun yaklaşık %47'si 18 ve daha küçük yaşlardadır. Bu genç nüfusun büyük bir çoğunluğu girişimci bir ruha sahiptir. David Mc Clelland, "Başaran Toplum" adlı kitabında, çeşitli ulusların girişimcilik yeteneklerini araştırmış ve Türk toplumunun bu sıralamada birinci sırada yer aldığını söylemiştir. Bu başarının nedeni ise, Türk toplumunda kendi işini kurma, bağımsız çalışma ve tek başına bir takım girişimlerde bulunma arzusunun çok fazla olmasıdır. Ülkemizin mevcut potansiyelinin korunabilmesi ise, iyi bir girişimcilik politikasının uygulanması ile mümkün olabilir. Bu politikanın temelinde ise, faaliyette bulunan girişimcilerin önlerindeki engellerin en aza indirilmesi ve girişimcilerin girişimde bulunmalarını özendirici çalışmaların yapılması yatmaktadır.¹⁸⁴

Teknoloji üretimi, yaratıcılık, Ar-Ge, yüksek katma değer yaratan ürünlere ilişkin faaliyetlere destek artırılmalıdır. Girişimcilerin rekabet güçlerini kıran çeşitli vergi yükleri, enerji fiyatları, bürokratik engeller süratle çözüme kavuşturulmalıdır. Günümüzde girişimciliğin tanımı, sadece sermaye temin ederek bir işletme kurma anlamını aşmıştır. Üretim karmaşıklaşması, çalışanların niteliklerinin değişmesini, verimliliğin artırılmasını, esneklik ihtiyacını, işletmelerin organizasyonlarında değişim ve yeniden yapılanmayı zorunlu kılmaktadır.¹⁸⁵

Girişimcilerin iş yeri açarken karşılaştıkları bürokratik engeller kaldırılmalıdır. İş yeri açmak için istenilen belge ve başvuru sayısı azaltılmalıdır. Girişimciliği özendirici bir vergi sistemi oluşturulmalıdır. Başarılı girişimlerin oluşması ekonominin canlanmasında önemli etkenlerdendir. Ekonomik kalkınmanın sağlanması için devletin vergileri arttırıp yeni vergiler düzenlemek yerine girişimcilerin önündeki engelleri kaldırarak daha geniş mükelleflere ulaşmayı hedeflemesi gerekir.

¹⁸⁴ Çelik , Demirci, a.g.e, s.38.

¹⁸⁵ KAVİ ,a.g.e, s.48.

2.3.1.4. Teknolojik Açıdan Girişimcilik

Bilimin olmadığı yerde, ürün geliştirmek oldukça eksik ve çok kısa dönemli olur. Bilgi toplumu olma yolunda ilerleyen Türkiye, güçlü bir bilimsel altyapı oluşturulmak zorundadır. Türkiye teknolojiye ilerleyebilmek ve girişimcilik kültürü oluşturabilmek için aşağıda belirtilen alanlarda çalışmalar yapmalıdır.¹⁸⁶

Üniversitelerde uluslar arası düzeyde bilimsel çalışmalar ve yayınlar özendirilmeli, bu amaçla maddi destek programları oluşturulmalıdır. Uluslararası araştırma projelerine katılım sağlanmalı ve bu projelerden bazılarının Türkiye'ye getirilmesine ve burada yürütülmesine çalışılmalıdır.

Güçlü bir bilim ve araştırma altyapısı kurulmalı ve teknoloji transferinin başarılı biçimde gerçekleşmesini sağlayacak örgütlerin oluşturulmasıdır. Bu köprü görevindeki ara yüz kuruluşları (örneğin İnavasyon Aracı Merkezleri- Innovation Relay Center), gelişmiş ülkelerde çok önemli roller üstlenmektedir.Devlet, araştırma kuruluşları ve/veya şirketlerin kuracağı bu tür transfer organizasyonları teknolojik ve bilimsel gelişmelerin girişimcilere aktarılmasını sağlayacak, girişimciler de bunları ticari uygulamalara dönüştürebileceklerdir. Türkiye' de bilgi merkezlerinin kurulması gereklidir. Bu merkezler, araştırmacıların konularıyla şirketlerin gereksinimleri arasındaki bağı kurulmasını sağlayacaktır. Bu merkezler sayesinde Türkiye bir yandan da uluslar arası bilgi toplama ve bilgi değişim mekanizmalarına katılabilecektir. Sonuçta girişimciler ile bilim insanları arasında bağ kurulmuş olacaktır.

Araştırma kuruluşlarında çalışan araştırmacılar, buluşlarını sanayiye aktarmak için, patent konusunda bilgilendirilmeli ve mali olarak desteklenmelidir. Ayrıca araştırmacıların belirli sürelerle şirketlere giderek çalışmalarına izin verilmelidir. Ar-Ge konusunda işbirliklerinin artmasını ve teknolojik gelişmelerin hızlanarak, daha etkin şekilde yayılmasını sağlamak amacıyla şirketler ve araştırma kuruluşları arasında değişik işbirlikleri yaratmanın yolları aranmalıdır. Özellikle kritik alanlarda konsorsiyum oluşturmak konusunda aracı rol oynanarak, şirketler arasında güven oluşturulması sağlanabilir. Türkiye'de bu amaçla yapılmış birkaç başarılı uygulama vardır. TÜBİTAK tarafından başlatılmış olan ÜSAMP Programı(Üniversite-Sanayi

¹⁸⁶ Çetindamar, Pınarcıoğlu, a.g.e, s.176, 177.

Ortak Araştırma Merkezleri Programı) başarılı bir uygulama ile Eskişehir’de (Anadolu Üniversitesi) kurulu Seramik Araştırma Merkezi aracılığıyla bölgesel işbirliklerini başlatarak hayata geçirmiştir.

Türkiye’de teknolojik alanda girişimciler, kendi bünyelerinde Ar-Ge’ye yatırım yapmalı ve sürekli olarak yeni ürün ve üretim süreçleri geliştirmeye çalışmalıdırlar.

2.3.1.5. Eğitim Sistemi Açısından Girişimcilik

Bilinçli olarak ve bilimsel olarak yaratıcı insanı yetiştirmenin yollu eğitimin içeriğini ve niteliğini değiştirmekle olur. Türkiye’de eğitim sistemi insanlara girişimcilik nitelikleri kazandırmaktan ve girişimcileri destekleyici olmaktan uzaktır. Türk insanı bilmediğini araştırmaktan ve sormaktan çekinmektedir. Bu çekingenliği üzerinden atarak bilgilenmenin önemini kavramalı ve bilgi toplumunda en önemli sermayenin bilgili ve iyi eğitilmiş insanlar olacağına farkına varmalıdır.

“Türkiye potansiyelinin altında, fakat imkanlarının üstünde yaşayan bir ülkedir.”¹⁸⁷ Gelişmiş ülkelere oranla daha genç nüfusa sahiptir. Bu nüfus nitelik olarak da hırslı bir nüfustur. Bu genç nüfusu girişimcilik konusunda bilgilendirmeli ve girişimcilik kültürü kazandırmalıyız. Ülkemizde girişimcilik kültürünün oluşabilmesi için gençlerimizi girişimcilik nitelikleriyle donatmak zorundayız. Eğitim ve öğretim programlarımızda girişimciliğe yer vermeli ve girişimciliğin meslekler arasındaki yerini yükseltmeliyiz.

Türkiye girişimcilik konusunda hem güçlü hem de zayıf taraflarını olduğunun bilincine varmalı ve buna göre politikalar, önlemler oluşturmalıdır. Güçlü yönlerini en iyi şekilde değerlendirmeli, zayıf yönlerini de güçlendirmenin yollarını aramalıdır. Girişimcilik konusunda Türkiye’nin en güçlü yanı, insanlarındaki cesaret ve buradan kaynaklanan riske girebilme gücü ve yeteneğidir; fakat, bu cesaretin, cehalete dayanan bir cesaret değil, hesaba, kitaba dayanan, rasyonel bir cesaret olabilmesi için, girişimci adaylarının en iyi şekilde eğitilmesi gerekir.¹⁸⁸

¹⁸⁷ Müftüoğlu, Alp, a.g.e, s.15.

¹⁸⁸ Tamer Müftüoğlu, *Dünyadaki Gelişmeler Işığında Türkiye’de Girişimcilik Paneli, Açılış Konuşması*, KOSGEB Yayınları, 16 Nisan 1993, Ankara, s.4.

Türkiye eğitim ile ilgili kaynaklarını arttırılmalı ve bu alanda yatırımlarını en kısa zamanda gerçekleştirmelidir. Türkiye'nin girişimci kapasitesini zenginleştirebilecek ve şu anda aktif olarak kullanmadığı iki önemli kaynağı mevcuttur. Bunlardan birincisi Türkiye'nin genç nüfusu, ikincisi ise kadınlardır. Her ikisinin de eğitime ihtiyacı vardır. Bu kesimlere yönelik özel eğitim programları düzenlenmelidir.

Genel eğitim programlarının yanında yöneticilik ve girişimcilik için gerekli olan özel yetenek ve bilginin öğretilmesine yönelik programlar hazırlanmalıdır. Örneğin, liseden başlayarak müfredat içine girişimcilik dersleri eklenebilir. Özellikle teknik lise ve meslek yüksek okulu eğitimi alanların girişimci olmasını teşvik edebilmek için onlara özel eğitimler verilmelidir. Okul sistemi dışında bizzat çalışan fakat girişimci olmak isteyen işgücüne ve/veya uygulamada bulunan girişimcilere yönelik özel sertifika programları düşünülmelidir. Buna ek olarak sürekli/ hayat boyu eğitim çerçevesinde girişimcilere yönelik programlar düzenlenmelidir. Bu eğitimlere fikri mülkiyet hakları konuları özellikle dahil edilmelidir.

Temel eğitimin ötesinde uluslararası nitelikte bir yönetici ve mühendis iş gücünün yetiştirilmesine çalışılmalıdır. Mezunların kendileri yeni şirketler kurmasalar dahi çalıştıkları şirketler içinde yenilikler geliştirerek örgüt-içi girişimciliği uygulayabileceklerdir. Ayrıca sadece şirketlere yönelik girişimcilerin eğitimine değil, toplumsal projeleri hayata geçirecek, kar amacı gütmeyen firmaların kurulmasını ve çalışmasını sağlayacak girişimcilere yönelik eğitimlere de ihtiyaç vardır.

Üniversiteler ve bilim kuruluşları ileri düzeyde bilimsel çalışmalar yaparak üniversitelerin araştırma potansiyelini arttırmalı, sanayinin ve toplumun ihtiyaçlarından kaynaklanan projeler üzerinde çalışmalı, böylece endüstriyel ve sosyal araştırmalar konusunda deneyimli mezunlar yetiştirilmelidir.¹⁸⁹

¹⁸⁹ Çetindamar, Pıncıoğlu, a.g.e, s.179,180.

2.3.2. Türkiye’de Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de girişimciliğin tarihsel gelişimini altı dönemde inceleyebiliriz.

Bu dönemler:

- Cumhuriyet öncesi dönem
- 1923-1930 arası dönem
- 1930-1950 arası dönem
- 1950-1970 arası dönem
- 1970-1980 arası dönem
- 1980 sonrası dönem’ dir.

2.3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türk girişimciliği açısından, Cumhuriyet öncesi dönem kapsamında, Osmanlı imparatorluğu ve daha da geriye gidilirse Selçuklu Devleti söz konusu edilebilir. O dönemlerde önemli bir yeri olan ahilik teşkilatına dayalı Türk girişimciliği, Sanayi Devrimi ve sonrasında hızla artış gösteren kitle üretimi ve sosyo-ekonomik gelişmelere ayak uydurmakta güçlük çekmiştir. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki girişimcilerin çoğunluğu, özellikle sanayi devriminden sonra batıyla sıkı ilişki içine giren yabancı asıllı Türk vatandaşlardır.

Ahilik düzeni daha çok ahlaki ve insani değerler üzerinde yoğunlaşmıştır. Üretimin artırılması, yaygın ticaret konularında pek bir yoğunlaşma olmamış ve esnaf ve sanatkarlılığa ilişkin düzenlemeleri içeren bir örgütlenme yapısı tesis edilmiştir. Sonuçta bugünkü ülke sanayinin oluşumuna bir temel olamamıştır.¹⁹⁰ Bu dönemdeki girişimcilik faaliyetlerinin, imparatorluk içindeki azınlıklar veya bunların işbirliğine gittikleri dışarıdaki yabancılar tarafından yürütülmesi Türk asıllı sanayicilerin sayısının oldukça az olmasına yol açmıştır. Kısa bir sürede olsa İttihat ve Terakki döneminde,

¹⁹⁰ Akdemir, Girişimcilik Kültürü, s.44.

Türk ve Müslüman girişimcilerin desteklenmesi, yabancı asıllı imparatorluk vatandaşlarına karşı alternatif bir eylem olarak algılanabilir.¹⁹¹

Osmanlıların İmparatorluk döneminde adeta imparatorluğu oluşturan topluluklar arasında bir iş bölümüne gidilmiş ve Türkler ticaretin, sanatkarlığın dışında bırakılarak bürokratik, ulemalık, askerlik, tarım ve hayvancılık gibi alanlara yönlendirilmişlerdir. Ticaret konusu ise daha çok Rum, Ermeni, Yahudi ve Arap toplumlarına bırakılmıştı. O dönemlerden gelen “Ermeni yapar, Rum satar” sözü bu gelişmelerin bir ürünü olarak değerlendirilmektedir.¹⁹² Cumhuriyet öncesi dönemin başlıca özelliği tarıma dayalı bir toplum olmanın yarattığı olumsuzlukların, girişimciliğin gelişmesindeki başlıca engellerden birisi olmasıdır. Batı dünyası Sanayi Devrimini yaşarken, Osmanlı İmparatorluğu yabancılara imtiyazlar tanımış, toprakları üzerinde demiryolu ulaşımı ve ticaretin neredeyse tamamını yabancılara denetimine bırakmıştır. Bu nedenle girişimciliğin gelişmesi için atılmaya çalışılan her adım sonuçsuz kalmıştır.¹⁹³

2.3.2.2. 1923-1930 Arası Dönem

Osmanlı imparatorluğundan yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne girişimciliğin gelişimini sağlayacak yeterli sermaye birikimi ve bu birikimi elinde tutabilecek girişimci bir sınıf bırakılmamıştır. Bu nedenle, 1923-1930 arası “ulusal ekonominin kurulması” dönemi olarak tanımlanabilir. Bu dönemde, bir yandan yabancılara değişik alanlardaki hakimiyetlerine son vermeye çalışılmış, diğer yandan girişimciliği teşvik etmek amacıyla bir dizi önlem alınmıştır. Tüm bunlara karşın, bazı yetersizlikler ve savaşın etkilerinin sürmesi nedeniyle önemli bir gelişme sağlanamamıştır.¹⁹⁴

Cumhuriyetin ilk yıllarında, ekonomi politikasının başlıca eksenleri 1923 yılı Şubat ayında toplanan İzmir İktisat Kongresinde belirlenmiştir. Bu kongredeki düzenlemeler siyasal bağımsızlığın kazanıldığı ve iç güvencenin sağlandığı bir ortamda, özel kesim aracılığıyla sağlanacak bir sanayileşmeyi öngörmüştür.¹⁹⁵ İzmir’de toplanan I.İktisat Kongresinin temel ilkelerinden biri Türk insanını girişimci yapmak olmuştur.

¹⁹¹ Çelik , Demirci, a.g.e, s26.

¹⁹² “Girişimcilik Kültürü”, Ekonomik Denge Dergisi, Ankara Ticaret Odası Yayın Organı, Sayı:8 Yıl:2, Eylül-Ekim 1997, s.10.

¹⁹³ TUGIAD, a.g.e ,19.

¹⁹⁴ A.g.e , s.19.

¹⁹⁵ Eyüboğlu, Anadolu Sanayinde Girişimci Özellikleri, s.17.

Ayrıca bu dönemde Kırım'dan, Makedonya'dan, Arap ülkelerinden ve Asya'nın diğer yörelerinden gelen göçmen Türkler, edindikleri üretim kültürünü Türkiye'ye taşımışlardır. Örneğin, tarım makinelerinin üretiminde, Tatar asıllı Türklerin, Kırım yöresinden getirdikleri pulluk ve orak makinelerinin payı vardır. 1929 Dünya ekonomik Krizi, özellikle ABD ve Avrupa ülkeleri ile beraber genç Türkiye Cumhuriyetinde de, ekonomik istikrar ve gelişmede devlet müdahaleciliğini ön plana çıkarmıştır. Sümerbank, Etibank, Merinos, vb. kuruluşların doğması ve geliştirilmesi bu anlamda değerlendirilebilir. Özellikle Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında, ülkemizi ekonomi açısından olumsuz yönde etkileyen sorunlardan birisi de yeterli sayıda, nitelikli girişimcilerin olmamasıdır. Bu nedenle söz konusu sorunların minimum düzeye düşürülebilmesi için, girişimcilerin niteliklerinin maksimum düzeye çıkarılmasına çalışılmıştır.¹⁹⁶

Cumhuriyetin ilk yıllarında devletin ekonomiye aktif biçimde katıldığını görülmektedir. Ancak bu müdahale yeterli girişimci olmaması ve sermaye almaması nedeniyle liberal ekonomi modelinin önünü açmak amacına yönelik olmuştur. Bu dönemde siyasal ve yönetimdeki kadrolara yakın bürokratlardan girişimci yaratılmaya çalışılmış, devlet kaynaklarıyla bu kesim desteklenmiştir. Bu amaçla, doğrudan Atatürk'ün desteğinde ekonomik kalkınmada özel girişimciliği desteklemek için 1924 yılında İş Bankası kurulmuştur. Diğer yandan devlet işletmelerini özel girişime devretmek amacıyla Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Bu dönemde uygulanan çok önemli bir diğer politika Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun çıkarılması olmuştur.¹⁹⁷

2.3.2.3. 1930-1950 Arası Dönem

Bu dönem Türkiye'de devletçilik politikalarının yoğun bir şekilde yaşandığı bir dönemdir. 1930-1950 arasındaki dönemde, özel sektörün yetersiz kaldığı alanlarda devletin yatırım yapmasını amaçlayan devletçilik politikası uygulanmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, özel sektörün gelişmesi için de bir dizi önlem alınmış, Beş Yıllık Sanayi Planları da bu dönemde hazırlanmıştır. Gerek sermaye ve nitelikli işgücü eksikliği, gerekse uluslar arası gelişmeler (1930 Bunalımı, II.Dünya Savaşı)

¹⁹⁶ Çelik, Demirci, a.g.e, s.26.

¹⁹⁷ Tamer Müftüoğlu, "Cumhuriyet Dönemi Türk Girişimciliği-I", *İş Fikirleri Dergisi*, Sayı:8, 1997, s.60.

girişimciliğin istenilen boyutta yaşanmasını engellemiştir. Ancak; özel sektörün girişimciliğinde bir önceki döneme göre kayda değer gelişmeler yaşanmıştır.¹⁹⁸

1940'lı yılların savaş ekonomisinin uygulandığı yıllar olması nedeniyle bu dönemde ekonomiye geniş ölçüde müdahale edilmiştir. 1940-1950 arası dönemde ticaret kapitalizmi önemli bir gelişme göstermiştir. Ticari faaliyetler oluşan karaborsa piyasaları içinde gelişmiş, bu dönemde önemli servet birikimleri olmuştur.¹⁹⁹

2.3.2.4. 1950-1970 Arası Dönem

1950-1970 arasındaki dönem ekonomide liberalleşme ve planlı ekonomiye geçiş dönemi olarak tanımlanabilir. 1950'ler ekonomide liberalleşme eğilimlerinin ön plana çıktığı yıllar olmuştur. Tarıma ağırlık verilmesinin yanı sıra, altyapı yatırımlarında da artış görülmüştür. Özel girişimin sanayideki payının yüzde 70'e çıkması ise bu dönemde görülen bir diğer kayda değer gelişmedir. 1960'lar ise planlı ekonomiye geçiş yıllarıdır. Bu dönemde iki tane Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Devletçilik ilkesinin etkileri devam etmesine karşın, planlı dönemde özel sektöre ağırlık verilmiş ve özel sektör yatırımları artış göstermiştir.²⁰⁰ Bu dönemde girişimcilik ve ticari faaliyetlerde büyük bir artış izlenmiş ve Türk girişimciliğinin gelişmesinde önemli adımlar atılmıştır. Girişimciliği özendirici pek çok politikaların uygulanması, tarım ve altyapı alanlarında yatırımlara öncelik verilmesi, özel kesimin güçlendirilmesine yönelik uygulamalar yapılmasına rağmen kalkınma stratejilerinin ana özellikleri değişmemiştir. İthal ikamesine dayalı sanayileşme bu dönemde özel ve kamu işbirliği ile devam etmiştir. Bunların arasında; tercihli kredi kullanılması, hükümet sözleşmeleri, ithalatçılara döviz kullanılması gibi uygulamalar sayılabilir.²⁰¹

1950 yılında Dünya Bankasının önerisiyle, amacı özel sektöre iç ve dış kredi sağlamak olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kurulmuştur. Bu dönemde özellikle

¹⁹⁸ TUGIAD, a.g.e, s.19.

¹⁹⁹ Tamer Müftüoğlu, "Cumhuriyet Dönemi Türk Girişimciliği- III", *İş Fikirleri Dergisi*, Sayı:10, 1997, s.97.

²⁰⁰ TUGIAD, a.g.e, s.20.

²⁰¹ Tamer Müftüoğlu, Asude Özsoy Tuncel, Yağmur Akbulut, "Tarihi Gelişim Süreci İçinde Türkiye'de Girişimcilik", *İlim ve Sanat Dergisi*, Sayı:43, Mart 1997, s.13.

ulaştırma, enerji ve haberleşme alanlarında yapılan altyapı yatırımlarıyla özel sektör için dışsal ekonomiler yaratılmıştır.²⁰²

2.3.2.5. 1970-1980 Arası Dönem

1970-1980 arası ithal ikamesi politikasının giderek yaygınlık kazandığı dönemdir. Bu dönemde, özel sektör girişimciliği ve sanayileşme eğilimleri artmıştır. Söz konusu dönemde temel amaçlardan birisi geleneksel mal üretimini bir ileri aşamaya taşımak olmuştur. Yaşanan petrol şokları ve Kıbrıs Harekatı sonuçları itibariyle dönemi etkileyen belli başlı olaylardır. Teşvik uygulamalarının giderek dönemin gereksinimlerine cevap vermekten uzaklaşmaya başlaması girişimcilik üzerinde olumsuz etkiler yapmıştır.²⁰³

2.3.2.6. 1980 Sonrası Dönem

1980 sonrası; ithal ikamesi politikasının terk edilerek, dışa açık büyüme modelinin benimsendiği yıllar olmuştur. Sanayi kesiminde gelişme hızının önceki döneme göre yavaş olmasına karşın, uluslar arası ilişkilerin gelişmesine paralel olarak bazı alanlarda, özellikle hizmet sektöründe, girişimciliğin hızlı bir artış gösterdiği dikkati çekmiştir. Ancak giderek kronikleşen enflasyona bağlı olarak süreklilik kazanan ekonomik istikrarsızlık girişimcilerin önündeki başlıca engeli oluşturmuştur.²⁰⁴ 1980'li yıllar yeni ekonomik politikaların uygulandığı bir dönemdir. Bir çoğu ani ve sık sık birbiriyle çelişen kararların alınması, belirsizlik ortamının doğmasına neden olmuştur. Bu durumda girişimcilerin geleceği görebilmesini ve plan yapmasını engellemiştir.

1980 sonrasında ekonomik büyüme ve kalkınma yönünde ciddi atılımlar gerçekleşmiştir. Ancak 1990'lı yıllardan sonra mevcut büyüme trendi devam ettirilememiştir. 1990'lı yıllarda, hem dışsal hem de içsel nedenlerden kaynaklanan ekonomik krizler yaşanmıştır.

Günümüzde girişimci sayımız istenilen düzeyde değildir. Türkiye'deki siyasal durumun ve ekonomideki koşulların belirsizliğinin yüksek olması, bürokratik engeller,

²⁰² Eyüboğlu, *Anadolu Sanayinde Girişimci Özellikleri*, s.19.

²⁰³ TUGİAD, a.g.e, s.20.

²⁰⁴ A.g.e, s.20.

sermaye kaynaklarının kıt olması, girişimcinin eğitimi, girişimcinin yönetim, pazarlama, kurumsallaşma gibi konularda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaması artışın istenen düzeyde olmamasının en önemli etkenleridir.²⁰⁵ Türkiye’de üretim ve yatırım kapasitesinin arttırılamaması istihdam sorununu beraberinde getirmektedir. Bu da ancak toplumda kapsamlı bir girişimcilik kültürünün oluşturulması ile sağlanabilir.

---

²⁰⁵ Barış Yıldız, “Girişimcilik Bir Hedef mi ? Yoksa Bir Tutku mu ? ”
www.ytukvk.org.tr/arsiv/barisyildiz1.htm, (01.07.2003).

Tablo 2.3: Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

CUMHURİYET ÖNCESİ	CUMHURİYET SONRASI
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Sanayi Mektebi Açılması (1867) ☐ Şirket kurmanın teşvik edilmesi (1867) ☐ Sanayi odalarının kurulması (1880) ☐ Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkatı (1913) ☐ Özel girişimlerle sanayileşme eğilimleri ☐ Sanayi sayımı (1915) ☐ Özel girişimlerin küçük el sanayinde yoğunlaşması ☐ Ticari girişimlerin genellikle yabancıların kontrolünde olması 	<p>1923-1930 Ulusal Ekonominin Kuruluşu</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Ulusal girişimciler yaratma çabaları ☐ İzmir İktisat Kongresi (1923) ☐ Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası'nın kurulması (1927) ☐ Teşvik-i Sanayi Kanunu (1927) ☐ Ulusal Ekonominin temellerinin atılması ☐ Ekonomide yabancıların hakimiyetine son verme girişimleri ☐ Osmanlı Bankası'nın yetkilerinin kısıtlanması (1924) ☐ İş Bankası'nın kurulması ☐ Özel sektörün tatminkar bir gelişme gösterememesi ☐ Sanayileşmede başarısızlık
<p style="text-align: center;">Engeller:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ İngilizlere tanınan imtiyazlar ☐ Devletin teşvik veremez hale gelmesi ☐ Verilen teşviklerin etkisiz kalması ☐ Eşgüdüm eksikliği ☐ Ekonomi hukukunun bulunmayışı ☐ Ticaretin daha çok yabancılara veya azınlıklara özgü bir iş olarak görülmesi ☐ Duyun-u Umumiye'nin mali yapı üzerindeki etkileri ☐ Tarıma dayalı bir toplum olunması ☐ Ticaret yapma geleneğinin bulunmaması 	<p style="text-align: center;">Engeller:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Gümrük tarifelerinin yükseltilmemesi ☐ Özel girişimi özendirici ve koruyucu düzenlemelerin yapılmaması ☐ Sermaye kavramının yeterince bilinmemesi ☐ I.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın etkileri ☐ Devralınan sınaî altyapının yetersizliği ☐ Piyasa ekonomisine geçişi sağlayacak güçlerin gelişme aşamasında olması ☐ Dönemin tek etkili ulaşım olanağı olan demiryollarının yetersiz ve yabancıların denetiminde olması ☐ Madenlerin denetiminin yabancılarda olması ☐ Ticari faaliyetlerin önemli bölümünün yabancıların veya azınlıkların elinde olması

Tablo2.3'ün devamı

1930-1950 Devletçilik Devresi	1950-1970
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Devletçilik politikasının benimsenmesi ☐ Özel sermayeye dayalı sınıai yapı kurulması politikası ☐ Ekonomik yaşama devlet müdahalesinin başlaması ☐ Ulusallaştırma uygulamaları ☐ Bazı KİT'lerin kurulması ☐ Beş Yıllık Sanayi Planları yapılması <ul style="list-style-type: none"> I. (1934) II. (1938) III. (1945) ☐ Milli Koruma Kanunu(1940) ☐ Varlık Vergisi Kanunu ☐ Milli Ekonomi Kongresi'nin toplanması(1948) ☐ Devletçiliğe yönelik ilk eleştirilerin gelmesi ☐ Özel girişimcilikte gelişme sağlanması ☐ Sanayide özel sektörün bir önceki döneme göre gözle görülür bir gelişme göstermesi 	<p data-bbox="885 317 1465 351">Liberal Ekonomi ve Planlı Dönem</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Devletçiliğin giderek belirginleşmesi ☐ Ticarete de devletin payının artması ☐ Marshall yardımları ☐ Özel girişimciliğin teşvik edilmesi ☐ Tarıma ağırlık verilmesi ☐ Kamunun altyapı yatırımlarının artması ☐ Özel girişimin sanayide payının yüzde 70'e yükselmesi ☐ 1950'li yılların sonuna doğru tırmanan enflasyon nedeniyle gayri menkule yönelinmesi ☐ Özel sektör yatırımlarında artış ☐ KİT'lerin maliyetlerinin altında fiyat belirlemesi ☐ Stabilizasyon kararları (1958) ☐ Tarım, sanayi ve finans kesiminde girişimciliğin yaygınlaşması. ☐ Beş Yıllık Kalkınma Planları <ul style="list-style-type: none"> I.(1963) II.(1968) ☐ Planlı Dönemde özel girişimciliğin ön plana alınması ☐ Planlı dönemde de özel sektör yatırımlarının artmaya devam etmesi ☐ 27 Mayıs harekatı
<p data-bbox="316 1451 885 1485">Engeller:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Sermaye yetersizliği ☐ Nitelikli işgücü eksikliği ☐ Yetersiz girişimciler ☐ 1930 Ekonomik Bunalımı ☐ II.Dünya Savaşı ☐ Savaş ekonomisi uygulamaları (1941-1945) 	<p data-bbox="885 1451 1465 1485">Engeller:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Aşırı yatırım sonucu para ve döviz sıkıntısı ☐ Artan enflasyon ☐ Devalüasyon ☐ İthal ikamesi politikasının benimsenmesi

Tablo 2.3'ün Devamı

1970-1980 İthal İkamesi Dönemi	1980 ve Sonrası Dışa Açık Büyüme
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Dönem başlarında kamu yatırımlarında düşme eğilimi ☐ Sanayileşme eğilimlerinin artması ☐ Özel sektör girişimciliğinin artması ☐ Geleneksel tüccar anlayışının yıkılmaya başlaması ☐ Sanayici kavramının yaygınlaşması ☐ Teşvik uygulamalarının olumlu sonuç vermesi ☐ Girişimci sayısında gözle görülür artışların gerçekleşmesi ☐ Kamu yatırımlarının hedeflenenin altında gerçekleşmesi 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ 24 Ocak İstikrar Tedbirleri ☐ 12 Eylül Harekatı ☐ Dışa açık büyüme politikası çerçevesinde ekonomide liberalleşme ☐ Özel sabit sermaye yatırımlarında reel azalma ☐ Kamu altyapı yatırımlarının ağırlık kazanması ☐ Özelleştirme tartışmaları ve uygulamaları ☐ Hizmet sektöründeki Gelişmeye paralel olarak bu alanda girişimci sayısının artması ☐ Finansal hizmetlerin gelişmesi ☐ İhracata dönük girişimciliğin yaygınlaşması ☐ Teknoloji yoğun işletmelerin oluşturulması çabaları ☐ Gelişen uluslar arası ilişkilerin yeni bir iş olanaklarının değerlendirilmesi ☐ Tarımda modern işletmecilik çabaları
<p>Engeller:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Siyasal ve ekonomik istikrarsızlık ☐ Yükselen enflasyon ☐ İthal ikamesi politikasının tıkanması ☐ Dışa açık olmamanın yarattığı olumsuzluklar ☐ Dış ticarete gereken önemin verilmeyişi ☐ Döviz sıkıntısı ☐ Teşvik uygulamalarının giderek koşullara uymayan bir yapıya kavuşması ☐ Kıbrıs Harekatı ve Ambargo ☐ Petrol şokları 	<p>Engeller:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Kronik enflasyon ☐ Ekonomik belirsizlik ☐ Ranta dayalı para kazanma olanaklarının yaygınlaşması ☐ Kamunun mali piyasalarda ağırlığını koruması ☐ Oluşan kaynakların önemli bölümünün kamuya transfer edilmesi ☐ Hukuki boşlukların tam anlamıyla giderilememesi ☐ Alınan tüm önlemlere karşın bürokratik yapının ve mevzuatın bir türlü basitleştirilememesi ☐ Koşullara uygun teşvik uygulamalarının hayata geçirilememesi ☐ İhracatın artışında sürekliliğin sağlanamaması

Kaynak: Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi Ve Değişen Girişimcilik Nitelikleri, TÜGİAD, Simge Ofis Matbaacılık, Şubat 1993, s, 21,22,23.

2.3.3. Türkiye’de Girişimciliği Engelleyen Faktörler

Türkiye, çağın gerektirdiği sanayileşmesini henüz tamamlayamamış, dünya piyasalarına yeni ürün ve hizmetlerle yeterince nüfuz edememiştir. Yanlış ekonomik kararlar nedeniyle yıllardır makro ekonomik dengeleri bozuktur. Türkiye, bu olumsuzluklara rağmen bilgi çağına geçişin gereklerini yerine getirerek genç nüfusuna ve toplumun bütününe daha iyi bir yaşam sağlamak zorunda olan ve bunu gerçekleştirebilecek kaynaklara sahip bir ülke konumundadır.

Özendirme, moral verme, teşvik etme girişimcinin başarısını arttıran faktörlerdir. Sürekli engellenen, ifade özgürlüğü kısıtlanan, bürokratik engellere takılan bir toplumda girişimcilerin başarılı olmaları zordur. Bilgi toplumunda en değerli üretim faktörü insandır. Ama bu insan ekonomik değerler yaratma konusunda gerekli niteliklerle donatılmış olmalıdır. Bu alanda tüm dünya insanlarıyla rekabet edebilecek durumda olmalıdır. Bu açıdan genç ve dinamik insanlar ülkelerinin en değerli kaynaklarıdır.. Bu kaynağı değerlendirmenin tek yolu onları en iyi şekilde eğitmekten geçmektedir. Oysa Türkiye’de, eğitim, bilgi ve danışmanlık hizmetleri, enformasyon sağlama ve finansman darboğazının aşılması girişimcilerin önlerindeki başlıca engellerdir.²⁰⁶

Ülkemizde yapılan yanlış bir değerlendirme de girişimcilik ile para sahibi olmanın aynı anlamda kullanılmasıdır. Yani girişimcilik için para sahibi olmanın yeterli olduğu konusunda bir düşünce hakimdir. Dolayısıyla, bir işletme kurabilmek için gereken parasal şartlara sahip olan kişi, kendisini girişimci olarak görmekte ve bir yatırıma girmekte, bu yatırımların çoğu da başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Bunun yanı sıra bir çok kişi, girişimcilik niteliğine sahip olduğu halde yeterli finansman bulamadığı ve yeterli olanaklara sahip olmadığı için bu alana inememekte, sahip olduğu yetenekleri kullanamamaktadır. Ancak hem finansman konusunda yeterli olmak, hem de gerekli niteliklere sahip olmak nadir rastlanan bir durumdur. Gelişmiş ülkelerde finansal imkanlara sahip olanlardan girişimcilik niteliklerine sahip olanlara fon aktarımı yapılarak, girişimcilik olgusunu geniş tabanlara yayılmakta ve girişimcilerin ekonomik

²⁰⁶ “Girişimcilik Kültürü”,*Ekonomik Denge Dergisi*, Sayı:8 Yıl:2, Eylül-Ekim 1997, s.15.

kalkınmaya yardımcı olabilmesi sağlanmaktadır.²⁰⁷ Bu nedenle ülkemizde parası olan kişilerin paralarını ceplerinden çıkarıp parası olmayan ama girişimcilik niteliklerine sahip kişilere aktarmalarını sağlayan mekanizmaların kurulması gereklidir. Bu mekanizmalar bankalar ve sermaye piyasası gibi kurumlardır. Fakat bankaların girişimcileri desteklediği pek söylenemez. Bankalar girişimcilere kredi verirken, girişimcilik niteliklerine göre değil de mal varlıklarına göre kredi vermektedir. Bankalar olumlu bir sicil ve teminat istemekte, bu durumda bilgiye dayalı faaliyetlerde bulunan girişimciler, bu talepleri yerine getirememektedir. Girişimciler kuruluş aşamasında sermaye ihtiyacını karşılamakta ciddi problemler yaşamaktadır. Bu nedenle girişimcilerin banka kredileri yanında alternatif finansman kaynaklarına erişimi sağlanmalıdır.

Türkiye’de girişimciliğe yönelik hükümet politikaları yoktur, girişimcilikle ilgili eğitim programları ve kuruluşlarının sayısı çok azdır ve girişimcilik için merkezi bir destek kuruluşu olma özelliği taşıyan KOSGEB Girişimcilik Enstitüsü’nün kaynakları yetersizdir.

Türkiye’de girişimciliği engelleyen bir çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden en önemlilerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:²⁰⁸

- Ekonomideki tutarsız devletçi uygulamalar, devletin davranışlarının (politikalarının) tahmin edilememesi, güvenilmezliği.
- Eğitimdeki devletçi uygulamalar, tek tip insan yetiştirme modelleri, özgür, girişken, yaratıcı, iç çelişkileri içinde bocalamayan insan tipinin üretilmemesi.
- Hukuki ve yasal düzenlemelerin karmaşıklığı, caydırıcılığı, günün gelişen koşullarına cevap verememesi.
- Teşvik mekanizmalarının tek yönlü çalışması ve teşviklerden daha çok büyük işletmelerin yararlandırılması, teşvik prosedürlerinin karmaşıklığı, zorluğu,

²⁰⁷ Çelik , Demirci, a.g.e, s.27.

²⁰⁸ Htner Şencan, ” Modern Kavramların Dilini Maveria Yönelimli Toplum Bilincine Uyarlama Ve Benzetişim Sürecinde Girişimcilik”, İlim ve Sanat Dergisi, Sayı:43, Mart 1997, s.19.

ilkelerin açık bir şekilde ortaya konmaması, siyasi iltimas uygulamalarıyla karşılaşılması.

- Kendi işletmesini kurmak isteyen kişilere bilgi, know-how desteği sağlayacak kurumların bulunmaması, mevcutların yetersizliği.
- Bürokrat ve memurların bir kısmında görülen “kenarından bizde yararlanalım” tutumu, iş ahlakının ve terbiyesinin iflas etmiş olması, devletin bürokrasi çarkının yavaş işlemesi, insanları afyonlaştıran mesai kavramı anlayışı.
- Toplumsal yapıda uzunca bir süredir yaşanan tecrübeler nedeniyle girişimcilere, işadamlarına karşı kuşkulu ve güvenmez bir bakış açısının gelişmesi
- Dünya ticaret sahnesinde etkin ve söz sahibi olma konusunda toplumda genel bir heyecan ve duyarlılığın, rekabetin, hırsın bulunmaması.

2.4. BİLGİ TOPLUMUNDA GİRİŞİMCİ ÖZELLİKLERİ

Girişimcilerin sahip olmaları öngörülen özellikler yelpazesi geniştir. Herhangi bir girişimci bu özelliklerin tümüne gereksinme duymaz. Girişimci özellikleri listesi, sahip olunması gereken ya da geliştirilmesi gereken özellikleri içermektedir. Bu özelliklerin çoğuna sahip olduğu sürece, girişimci olma şansı artacaktır. Bu özelliklerin çoğu birbiriyle ilintilidir. Özgüvenli insanlar büyük bir olasılıkla kendi kararlarının sorumluluğunu kabul edecekler, risk altına girecekler ve önder olacaklardır.

Hiçbir girişimci, kişisel özellikleri açısından bir diğerine benzemez; genellikle birbirlerinden belirgin biçimde farklıdırlar. Fakat, farklı kişilik özellikleri ve beceriler açısından bakıldığında; girişimciler bir kategori olarak, girişimci olmayanlardan belirgin biçimde ayrılırlar. Girişimcilerde, çoğunlukla özgüven, risk altına girme, esneklik, başarı ve bağımsızlık ihtiyacının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.²⁰⁹ Girişimcilik, bilgi, kültür ve kişilik özelliklerini içeren bir meslektir. Başarılı bir girişimci çalışma konusunu çok iyi bilmek, çalışma konusuna ilişkin piyasa, teknoloji ve diğer konulara ilişkin gelişmeleri sürekli izlemek durumundadır. Bilgi toplumunda girişimci özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

²⁰⁹ Dilek Eyüboğlu, *Girişimciliğin Geliştirilmesi*, MPM Yayınları, Ankara, 2003, s.12.

2.4.1. Vizyon Sahibi ve Hayal Gücü Kuvvetli Olma

Vizyon geleceği düşünmek ve tasarlamaktır.²¹⁰ Bu nedenle vizyon kavramı genel olarak, geleceği görme ve geleceğe başarı ile ulaşmayı ifade etmektedir.²¹¹ Girişimcilikte de sürekli yenilenen ve değişen bir dünya görüşü vardır. Girişimcinin böyle bir dünya görüşüne sahip olması ise, iyi bir vizyon sahibi ve hayal gücünün kuvvetli olmasına bağlıdır. Girişimciler, geleceğe yönelik kişilerdir, neyin gerçekleştirilebileceği konusunda vizyon sahibidirler. Zaman, para ve fikirlerini iş alanlarına aktarma eğilimindedirler.²¹² Girişimlerin nerede olduklarını ve nereye gitmek istediklerini bilmeleri gerekir. Bu nedenle girişimciler uzun vadeli düşünmeli, gelecek için yeni hedefler belirlemeli ve hedeflerini sürekli büyütmelidirler.

Bilgi toplumunun her gün biraz daha ileriye gitmesi; yenileşme, hız ve değişimin ivmesi ile baş döndürücü bir gelişme göstermektedir. Girişimciliğin çok önem kazandığı bu dönemde girişimci, görme yeteneği olan , bir olayı gözlemlerken neden, niçin, nasıl sorularını sorabilen kişilerdir. Görme yeteneğinin kaynağı da bilgidir. Ayrıca girişimci yaratıcı hayal kurabilen kişidir. İleriyi görebilmek hem görme yeteneğine hem de yaratıcı hayal gücüne sahip olmayı gerektirir. Çağımızın hızlı değişime ayak uyduracak, hedef ve amaçlara ulaşabilecek kişiler bu özellikleri taşıyan girişimcilerle olacaktır.²¹³ Girişimciler hayal ettikleri sürece başarılı olurlar. Hayallerini gerçekleştirmek için riske girerek atılımlarda bulunurlar. Vizyon sahibi girişimciler, başarıya ve amaçlarına daha kolay ulaşırlar. Bilgi toplumunda girişimciler, gelecekle ilgili planlar yapmalı ve bu planları gerçekleştirebilecek stratejiler geliştirmelidir.

2.4.2. Öz Güveni Yüksek ve Sorumluluk Sahibi Olma

Girişimciler risk taşıyan sonuçlara karşı sorumluluk hissederler ve kaynakları kontrol ederek kendi amaçlarına ulaşmak için bu kaynakları kullanırlar.²¹⁴ Girişimciler

²¹⁰ Ş.Şule Erçetin, **Lider Sarmalında Vizyon**, Nobel Yayın, 2.Baskı, Ankara, Temmuz 2000, s.93.

²¹¹ Ali Akdemir, **İşletme Bilimine Giriş**, s.175.

²¹² Gürol, a.g.e, s.28.

²¹³ Tamer Müftüoğlu, **Girişimcilik**, s.32.

²¹⁴ Şule Özkan, Fatma Gündoğdu, Ö Selçuk Emsen, Hayati Aksu, Sinan Başar, **KOBİ'lerde Girişimcilik- Yenilikçilik: Türkiye'de Gelişmiş ve Az Gelişmiş Bölge Düzeyinde Bir Analiz**, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:29, Erzurum, Nisan 2003, s.13.

amaçlarını gerçekleştirmede, güçlerine ve yeteneklerine güvenirlir. Giriştikleri eylemler sonucunda başarısızlık ya da olumsuzlukla karşılaştıkları zaman bu başarısızlığın kendi faaliyetlerinden kaynaklandığına inanırlar. Başkalarını suçlamak yerine hatayı kendilerinde ararlar. Karşılaştıkları problemleri çözmek için çaba harcarlar. Eksiklerini görür ve onları gidermeye çalışırlar.

2.4.3. Analitik ve Sentezci Düşünme Yeteneğine Sahip Olma

Girişimcinin izleyeceği değişmez bir kurallar dizisi yoktur. Onlar, her zaman detaylı düşünmek ve belirsizlik ortamında hızlı kararlar alarak uygulamaya geçmek zorundadır. Çünkü onun yaptığı temel olarak yenidir. Dolayısıyla girişimci özellikleri hızlı düşünme, belirsizlik altında karar alma, kararlı ve azimli olmayı içerir.²¹⁵ Sentezci düşünme yeteneğine sahip girişimciler, birbirinden kopuk bilgi ve kavramları değerli bir fikir ve ürün yaratmak için birleştirebilirler.²¹⁶ Bundan dolayı, bilgi toplumunda girişimciler olayları neden sonuç bağlantısı içerisinde değerlendirerek, olaylara farklı çözümü yolları bulabilecek yeteneğe sahip olmalıdır.

2.4.4. Eğitimli Olma

Bilgi toplumunda ki girişimcileri diğer toplum yapılarındaki girişimcilerden ayıran en önemli özellik bilgi toplumu girişimcilerinin eğitimli kişilerden oluşmasıdır. Bilgi toplumunda bireyler küçük yaşlardan itibaren girişimcilik konusunda eğitilmeli ve bireylerde girişimcilik kültürü oluşturulmalıdır. Eğitimli olmak, bir yandan girişimciliği özendirecek girişimci kültürünün oluşmasını sağlayacak, bir yandan da girişimcilik kabiliyet ve yeteneğinin artmasını sağlayacaktır.

Bilgi toplumunda yaşanan teknolojik gelişmelere ayak uyduran, değişimi yakalayan, kendini sürekli geliştiren eğitimli kişiler girişimcilikte başarıyı yakalayacaktır.

²¹⁵ Çetindamar, Pıncıoğlu, a.g.e, s.37.

²¹⁶ Asuman Uluçınar Türkel, *Globalleşen Dünyanın Süper Yöneticilerine*, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 1999, s.155.

2.4.5. İleriye Görebilme ve Analiz Yapabilme Yeteneğine Sahip Olma

İleriye görebilme yeteneği girişimcinin başarısında rol oynayan en temel özelliklerden birisidir. Bu nitelik girişimcinin değişen koşullara bağlı olarak ortaya çıkan fırsatlardan yararlanmasını ve tehditlere karşı koymasını kolaylaştırmaktadır. Diğer yandan girişimci fırsatları değerlendirebilmek için geniş kapsamlı durum analizi yapabilme yeteneğine sahip olmalıdır. Bu özellik girişimciye kazanç olanağının boyutunu, rekabet üstünlüğünü nasıl kullanabileceğini, bu üstünlüğün geçerli olduğu süreyi, gelecekteki olası rakiplerini, sermaye gereksinimini ve maliyetlerini belirlemede ayrıcalık kazandırmaktadır. Girişimci bu tür analizleri sürekli olarak yenilemeli ve daha önce yapılan benzer çalışmalardan yararlanmalıdır.²¹⁷ Girişimciler, sürekli ileriye bakmalı, dün yapmış olduklarından çok yarın ne yapabilecekleri ile ilgilenmelidir.²¹⁸

2.4.6. Risk Alabilme

Girişimci, giriştiği ekonomik etkinliğin bitiminde doğabilecek sonuçları önceden hesaplayan ve sonuçta doğacak riski üstlenmekten çekinmeyen kimsedir.²¹⁹ Fakat bu risk kumarbazca alınan bir risk değil, hesaplı risktir. Girişimciler kabul edilebilir riskleri göze almalı, gereksiz risklere katılmamalıdır. Riske girebilmek cesaretli olmayı gerektirmektedir. Cesaret, girişimcilerin yaşamlarını değiştiren bir faktördür. Girişimciler, cesaretli, fakat aynı zamanda dikkatli hareket etmelidir.

Girişimciler, toplumun gereksinin duyduğu, dolayısıyla talep edilebilir bir mal veya hizmeti bulup, üretmeye girişen ve yaratıcılığı ile buna ön ayak olan kişilerdir. Bu haliyle girişimciler, karlı gördüğü bir iş için sermayesini ve emeğini riske ederek pazara girme cesaretini gösteren kişilerdir.²²⁰ Girişimciler, vizyon ve hedeflerine ulaşmak için risk alırlar ve riskleri yönetmeye çalışırlar.²²¹ Girişimci kaybetmekten korkmaz, kaybetmenin sonuçlarına katlanabilir. Ancak bu kayıplara neden olanlar etmenleri belirleyerek gelecekte bu hataları tekrarlamayarak kayıpları kazanca dönüştürmelidirler.

²¹⁷ TUGİAD, *Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi Ve Değişen Girişimcilik Nitelikleri*, s.4.

²¹⁸ Özkan, Gündoğdu, Emsen, Aksu, Başar, a.g.e, s.13.

²¹⁹ Eytüboğlu, *Girişimciliğin Geliştirilmesi*, s.10.

²²⁰ Tutar, Küçük, a.g.e, s.162.

²²¹ Michael H. Morris, Donald F. Kuratko, *Corporate Entrepreneurship*, Harcourt College Publishers, 2002, p.26.

2.4.7. Problem Çözme ve Hızlı Karar Verme Özelliğine Sahip Olma

Globalleşen dünyada etkili ve pratik yoldan problem çözme ve hızlı karar verme günümüz girişimcilerinin önemli özelliklerinden biridir. Girişimci için karar verme önemlidir. Çünkü girişimin geleceği verilen kararlarla belirlenmektedir. Girişimciler problemleri fırsata dönüştürmek için hızlı kararlar almalıdır. Girişimcilerin, belirsizlik ortamında hızlı kararlar alması rakiplerine karşı rekabet avantajı sağlamalarına neden olmaktadır.

2.4.8. Yüksek Başarma Güdüsüne Sahip Olma

Girişimciler başarıya odaklanmış kişilerdir. Başarısızlıktan korkmazlar ve başarılması güç işleri seçerek başarı şanslarını yükseltmek isterler. Başarı güdüsü yüksek girişimciler rutin işlerden hoşlanmazlar, devamlı çalışma ve bir şeyler üretme, yeni fikirler yaratma arzusundadırlar.

McClelland'ın başarı ihtiyacı hakkındaki araştırmaları girişimcilerde var olan psikolojik özellikleri ortaya koyar ve bu düşüncelerden hareketle girişimcilerin özelliklerine yönelik üç tutum belirlemiştir. Bunlar:²²²

- Problem çözme, amaç belirleme ve bu amaçlara ulaşmada bireysel sorumluluk.
- Yüksek düzeyde hesaplanmış risk alma arzusu,
- Görevdeki başarısının sonuçlarına ait bilgi.

Girişimciler, yüksek düzeyde başarı güdüsüne sahip, hesaplı risk üstlenen ve işlerini sonuçlandırmak için kişisel sorumluluk üstlenme eğiliminde olan kişilerdir.²²³ Girişimcinin ulaşabileceği hedefin bir üst sınırı yoktur. O daima daha iyisini, daha çoğunu isteyecektir. Sürekli başarılı olma arzusu girişimci için hırs, enerji ve ataklık kaynağıdır.²²⁴

²²² Hisrich,R. ,Peters P. Michael, Entrepreneurship: Starting , Developing And Managing A New Enterprise, Third Ed, Richard D. Irvin Inc., 1985, p.53.

²²³ Daban, ag.e.

²²⁴ Ali Erkan Eke, Müteşebbislik, KOSGEB Yayınları, Ankara, Kasım 1993, s.12.

Birçok girişimci başarıya ulaşmadan önce mutlaka bir veya iki kere başarısız olmuştur. Bu nedenle başarılı girişimci, düştükten sonra ayağa kalkmayı, kendilerine çeki düzen vermeyi, geçmiş deneyimlerinden ders almayı başarabilmelidir. Deneyim, işlerin sarpa sarması durumunda, kişinin geçmiş tecrübelerinin ve başarısızlığın üstesinden gelebilme şeklinin başarı üzerinde büyük etkisi olduğunu göstermektedir.²²⁵

2.4.9. Esnek ve Sempatik Olma

Girişimcinin saplantısının olmamalıdır. Onun tek saplantısı, tutkusu sürekli girişimcilik olmalıdır. Bu nedenle yeni gelişmelere uyum sağlama kişiliğinde olması ve bu konuda gerekli çalışmaları yapması gereklidir. Ayrıca konulara başkalarının açısından bakabilmeli başkalarına reel göstergeleriyle iyi görünmeli, kendisini girişimciliğiyle, girişimcilik kültürüyle başkalarına beğendirmeye çalışmalıdır.²²⁶

2.4.10. Yenilikçilik ve Yaratıcılık Özelliklerine Sahip Olma

Yenilikçilik bir süreçtir. Yaratıcılık ise bu süreci mümkün kılan beceri veya doğal yatkınlıklar kümesidir. Yaratıcılık, yenilik getiren bir faaliyettir, yenilik ise yaratıcılığın cisimsel ve dışsal sonucudur.²²⁷ Yaratıcılıkta temel unsur, iki veya daha fazla fikrin bir araya gelmesi sonucu, tamamen yeni bir fikre erişilmesidir.²²⁸ Yaratıcılık yeniliğin temelidir. Yaratıcılık, yeni ve farklı fikirlerin ortaya konulması, yeni sonuçların üretilmesidir.

Yaratıcılık ve yenilikçilik, problemlere ve ihtiyaçlara yaratıcı, alışılmamış ve yeni çözümler aramayı ifade eder. Bu çözümler, yeni ürün ve hizmetler, yeni teknolojiler veya üretim süreçlerinin kullanılması şeklinde tanımlanabilir.²²⁹ Yaratıcılık ve yenilik girişimci için en gerekli özelliktir.²³⁰ Yenilikçilik, müşteri tatminine yönelik yeni kaynaklar yaratmaktır.²³¹ Yenilikçilik, girişimcilerin fırsatları pazarlanabilir fikirlere dönüştürdükleri girişimcilik süreci içerisinde yer alan anahtar bir fonksiyondur.

²²⁵ Gürol, a.g.e, s.31.

²²⁶ Akdemir, *Girişimcilik Kültürü*, s.87.

²²⁷ Alan Barker, *Yenilikçiliğin Simyası*, (Çev: Ahmet Kardam), MESS yayınları, İstanbul, Aralık 2002, s.23.

²²⁸ Gürol, a.g.e, s.40.

²²⁹ Başar, Tosunoğlu, Demirci, a.g.e, s.6.

²³⁰ Fry, a.g.e, p.30.

²³¹ Barker, a.g.e, s.22.

Girişimciler değişimi yaratan ve yöneten kişilerdir. Yenilik yaparak, girişimciler sürekli fırsatları yakalayıp kavrama yeteneği sergilerler.²³² Bu nedenle girişimcilik, kullanılmayan kaynakları bir araya getirerek yenilik yaratma sürecidir.²³³

Girişimci, yenilikçi ve yaratıcı düşünce gücünü kullanarak, olağan dışı fikirler üreten ve yeni iş alanları yaratan aynı zamanda varolan olanakları harmanlayarak yeni bileşimler oluşturabilen kişidir.²³⁴ Günümüzde girişimciler, fırsatları tanıyan ve yakalayan yenilikçi kişilerdir.²³⁵

Girişimciliğin çağdaş toplumdaki önemi, ardı arkası kesilmeyen yenilikleri gerçekleştirmek şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan modern girişimcilik, yenilik yapma ve yaptığı yenilikleri iş dünyasında somut ticari ürünlere dönüştürebilme kapasitesine dayanmaktadır. Bu bakımdan girişimci sürekli yenilik yapan kişi anlamında kullanılmaktadır.²³⁶ Bilgi toplumunda girişimciler, sorun ve fırsatları araştıran, yeni fırsatlar yakalayan, yeni ürünler geliştiren, yeni pazarlar bulan, yeni çözümler üreten, fark yaratan kişiler olmalıdır. Hızla değişen dünyada yaratıcı stratejilere ve yeni yöntemlere ihtiyaç vardır. Bu yöntemlerde ancak yaratıcı ve yenilikçi düşünceye sahip girişimcilerle sağlanabilir.

2.4.11. Zamanı Etkin Kullanma ve Yönetme Özelliğine Sahip Olma

Zaman, bireyler üzerinde baskı yapan evrensel bir kaynaktır. Girişimciler zamanı akıllıca planlamak ve kullanmak zorundadır. Çünkü, zaman tasarruf edilemeyen, ödünç alınamayan, kiralanamayan, satın alınamayan ve çoğaltılamayan bir kaynaktır.²³⁷

Bilgi toplumunda girişimci, zaman planlaması ile zaman yönetimini en etkin şekilde yapabilmelidir. Zaman, bir daha yerine getirilmesi mümkün olmayan tek unsurdur. Bu yüzden ikamesi ve telafisi olmayan bir güçtür.²³⁸ Geçmiş zaman bir daha

²³² Selahattin Atik, "Kültürün Girişimciliğe Etkisi", www.kho.edu.tr/yayinlar/bilimdergisi/bilimder/doc/2002-3/4_bilder.doc , (23.07.2003).

²³³ Michael H. Morris, Donald F. Kuratko, a.g.e, p.23.

²³⁴ Eytüboğlu, *Girişimciliğin Geliştirilmesi*, s.11.

²³⁵ Donald F. Kuratko, Richard M. Hodgetts, *Entrepreneurship a Contemporary Approach*, South-Western Thomson Learning, 2001, p.28.

²³⁶ Tutar, Küçük, a.g.e, s.161.

²³⁷ Eren, a.g.e, s.134.

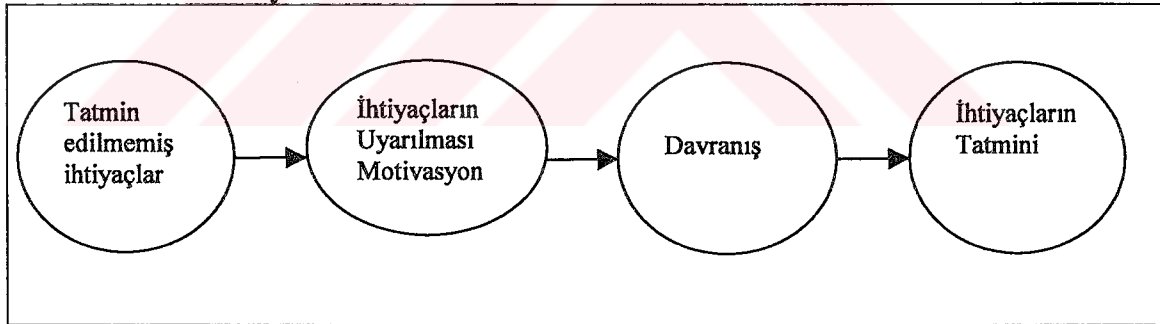
²³⁸ Dolgun, a.g.e, s.7.

geri gelmemektedir. Bu nedenle bilgi toplumunda, zamanı yönetebilme, kontrol edebilme ve onu etkin kullanabilme girişimcilerin yaşam tarzı olmalıdır.

2.4.12. Motivasyon Yeteneğine Sahip Olma

Motivasyon, örgütsel amaçlara ulaşmak için çaba safetme konusunda isteklilik şeklinde tanımlanabilir. Motivasyon bir tür faaliyet seviyesi, gözlenebilen bir davranış tarzıdır.²³⁹ Başka bir deyişle motivasyon, kişilerin belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere kendi arzu ve istekleri ile davranışları sürecidir.²⁴⁰ Motivasyon yönlendirici bir güçtür. Girişimcilerin çalışanlarını motive edebilmesi için, onları güdüleyen faktörleri bilmesi ve onların gereksinimlerini tahmin etmesi gerekmektedir. Motivasyon bir ihtiyacı gidermek için gerekli davranışları başlatan bir kuvvettir.²⁴¹ Motivasyon oldukça çeşitli insan ihtiyaçlarını gidermeye yönelik bir süreçtir. Girişimciler, kendi çalışanlarının ihtiyaçlarını anlamalı ve ona göre çalışanlarını örgütsel amaçlar doğrultusunda motive etmelidir. Diğer bir deyişle, çalışanların amaçlarını kendi amaçlarına hizmet edecek şekilde gerçekleştirmelidirler.

Tablo 2.4: Motivasyon Süreci

Kaynak: Salih Güney, *Yönetim ve Organizasyon*, Nobel yayın, 1.Baskı, Ankara, Temmuz 2001, s.226.

Günümüz rekabet ortamında örgütler varlıklarını sürdürmek için tüm kaynaklarını en etkili ve en verimli şekilde kullanmak durumundadırlar. Etkililik ve verimlilik ise, üretim süreçlerinde anahtar unsur olarak insan kaynağını ön plana çıkartmaktadır. Çünkü, insan, örgüt için hem bir kaynak hem de kaynakları bizzat

²³⁹ Brad Thompson, , *Yeni Yöneticinin El Kitabı-1 Yönetim Fonksiyonları*, (Çev: Vedat G. Diker), Hayat Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul, Kasım 1998, s.118.

²⁴⁰ Salih Güney, *Yönetim ve Organizasyon*, Nobel Yayın, 1.Baskı, Ankara, Temmuz 2001, s.225.

²⁴¹ Hasan Tutar, M. Kemal Yılmaz, Cumhur Erdönmez, *İşletme Becerileri ile Grup Çalışması*, Nobel Yayın, 1.Baskı, Ankara, Şubat 2003, s.161.

kullanan bir unsurdur. Bu nedenle bilgi toplumunda girişimciler, çalışanlarının davranışlarını anlayabilmeli, motivasyon eksikliğini nedenlerini ortaya çıkarabilmeli ve bunun nasıl giderileceğine yönelik çözümler üretebilmelidir.

2.4.13. Katılımcı Yönetim Anlayışına Sahip Olma

Katılımcı yönetim, çalışanların iş yerindeki sorunlara ilişkin problem çözme ve karar alma sürecine katılmasını öngören bir yaklaşımdır. Yönetime katılma kişilerin çalıştıkları işletmeleri ve işlerini etkileyen problemlerin çözümü amacıyla, fikirlerini ifade etme sürecidir.²⁴² Bilgi toplumunda katılımcı yönetimin temel ilkesi girişimciler ve çalışanların birlikte karar verme sürecidir. Böylece çalışanlarının motivasyonu artmakta ve yaptıkları işi daha anlamlı ve ilgi çekici bulmaktadırlar. Katılımcı yönetime önem veren girişimciler, entelektüel, teknik ve iletişim yeteneği de güçlü kişilerdir. Bilgi toplumunda katılımcı yönetimle, örgüt içerisinde özgürce düşünebilen, olayları sorgulayabilen, gördüğü yanlışları tartışabilen girişimcilerin yetişmesi sağlanabilmektedir. Katılımcı yönetim anlayışına sahip girişimci, tüm çalışanların yetenek ve becerilerinden yararlanma olanağı bulmaktadır. Böylece, düşüncelerini sağlıklı bir iletişim çerçevesinde tartışabilen, kararlara katılma olanağı bulan çalışanlar, yaratıcılıklarını kullanarak hizmet kalitesini en üst seviyeye çıkarabilmektedirler.

2.4.14. Entelektüel Kişiliğe Sahip Olma

Bilgi toplumunda girişimciler entelektüel kişilik özelliğine sahip olmalıdır. Entelektüel kişi, öncelikle çağının bilgisiyle tutarlılaşmış kişidir. Belli bir öğrenimi, bilgisi, görgüsü olan kişi olarak da tanımlanmaktadır. Fakat bilgi toplumunda belli bir öğrenim, bilgi ve görgü entelektüel olmaya yetmemektedir. Entelektüel olan kişi, çağdaş bilgi düzeyinde düşünceleri ve davranışları tutarlı olan kişidir. Bu ise, çağdaş ve bilimsel bir dünya görüşüne sahip olmakla gerçekleşebilmektedir.

Entelektüel, geleneksel anlamı içinde, düşünsel veya zihinsel etkinliğe yönelmiş, bilgili, değerlendirme ve eleştiri gücü yüksek, topluma öncülük etme misyonu

²⁴² Tutar, Yılmaz, Erdönmez, a.g.e, s.95.

yüklenmiş aydın, çağdaş kişi olarak da tanımlanabilmektedir. Entelektüel her şeyden önce yaratıcı bir düşün insanıdır.²⁴³

Entelektüel kişiliğe sahip girişimciler, basma kalıp düşüncelerden uzak, akılcı ve ilerci değerleri savunan, bilgi ve özgürlük temelli bir yaşamı benimseyen, uzun vadeli vizyonlar belirleyen, inandığı işi yapan, yeniliğe ve değişime açık kişilerden oluşmaktadır.

2.4.14. Entelektüel Liderlik Özelliğine Sahip Olma

Liderlik, insana bir kişi veya grubu önemli ölçüde etkileyebilme ayrıcalığı kazandıran kişisel özelliklerin bileşimidir.²⁴⁴ Liderlik bir süreci, lider ise bu süreçte insanları etkileyebilen ve yönetsel otoriteye sahip olan kişiyi ifade etmektedir.²⁴⁵ Bilgi toplumuna geçişle birlikte liderlerin entelektüel özellikleri ön plana çıkmaya başlamış, özellikle düşünsel gücü gelişmiş, yüksek bilgi ve beceriye sahip, iyi eğitilmiş entelektüel liderlere gereksinim artmıştır.

Entelektüel liderlik özelliğine sahip girişimciler, girişim kavramı ve süreci konusunda analitik düşünebilen, bilginin performansını sağlayarak değer yaratmaya odaklı, sorumluluğu paylaşabilen, çalışanlarına kendilerini motive edecek bir ortam yaratarak, kendini yönetme becerisiyle donatan, kritik ve stratejik durumlarda kendi kendilerine karar verici perspektifiyle gören kişilerdir. Entelektüel liderlik özelliğine sahip girişimciler, geçmişin kalıplaşmış uygulamaları ve alışkanlıkları ile yetinmecilik kavramlarına karşı yoğun bir savaş veren, garanti ve güvenlik kültürlerini yıkan, paradigma geliştirme performansı yüksek, yaratıcılık ve esneklik süreçlerinde başarı kriterinin sınırlarını zorlayan liderlik özelliklerine sahiptir.²⁴⁶

Bilgi toplumunda liderler iyi bir öğretmendirler ve bilgilerini çalışanlarıyla paylaşan, onlarla iyi ilişkiler kurmak için bilgi gücünüzü kullanan, çalışanlarını işlerinin

²⁴³ Ali Akdemir, "Entelektüel Liderlik", http://www.yenibir.com/articledisplay_kendinizitaniyin, (18.07.2004)

²⁴⁴ Thompson, a.g.e, s.118.

²⁴⁵ Güney, a.g.e, s.285.

²⁴⁶ Hüseyin Yılmaz, "Bilgi Çağı Sonrası Liderlik Modeli Olarak Entelektüel Liderlik", http://www.ceterisparibus.net/arsiv/h_yilmaz3.htm, (25.06.2004).

takipçileri haline getiren kişilerdir.²⁴⁷ Bilgi toplumunda motivasyon yeteneği ve entelektüel liderlik özelliğine sahip girişimciler, çalışanların ihtiyaçlarıyla işletmenin hedefleri arasında ilişki sağlayarak işletmenin verimliliğini arttırmaktadır.

2.4.16. Takım Çalışmasına Önem Verme

Takım, kendi kişisel ve organizasyonun hedeflerine ulaşmada birbirleri ile ilişkili ve bağımlı olarak çalışması gerekli kişilerden oluşan bir gruptur. Takım kurma bilinçli ve maksatlı bir şekilde ortak amaçları sağlamaya kendilerini adanmış bir grup yaratma sürecidir.²⁴⁸

Takım çalışması, her türlü çalışma ortamında verimi arttırmakta ve çalışanların güçlü bir tatmin duygusu yaşamalarını sağlamaktadır.²⁴⁹ Girişimciler, takım çalışması yaparak, çalışanlar arasındaki sorunların çözümünü, etkili üretim programlanması ve gelişmiş üretim hedeflerini belirlenmesini sağlamaktadırlar.²⁵⁰

Takım çalışması insanların gücünü, yaratıcılığını açığa çıkartmakta, sinerjiyi arttırmakta ve sosyal ihtiyaçları gidermektedir.²⁵¹ Girişimcilerin globalleşen dünyada rekabet avantajı sağlamak için takım çalışmasına önem vermesi sonucu, yenilikçi ve yaratıcı düşüncelerin ortaya çıkması kolaylaşacak, sorunların etkin bir şekilde ve kısa bir sürede çözülmesi sağlanacaktır.

2.4.17. Global Ölçekle Düşünme Yeteneğine Sahip Olma

Globalleşme olgusuyla birlikte büyük bir değişim ve dönüşümün yaşandığı günümüzde, bütün dünyada yoğun bilgi alışverişi ve transferi gerçekleşmektedir. Teknoloji, bilgi, bilişim ve iletişim sistemlerinde oluşan değişimler, ülkeler arasında yoğun bir rekabet ortamı yaratmaktadır. Böyle bir ortamda girişimcilerin rekabet gücü

²⁴⁷ Pat Heim, Elwood N. Chapman, *Liderliği Öğrenmek*, (Çev: Tülay Savaşer), Rota yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Temmuz 1997, s.26.

²⁴⁸ Türkel, a.g.e, s.222.

²⁴⁹ Joseph T. Straub, *Ekip Kurma ve Yönetme*, (Çev: Savaş Şenel), Hayat yayınları, İstanbul, Ocak 2002, s.17.

²⁵⁰ Rupert Eales-White, *Takım Lideri*, (Çev: Ali Çimen), Timaş yayınları, 1.Baskı, İstanbul, Haziran 1998, s.24.

²⁵¹ Straub, a.g.e, s.12.

kazanabilmeleri, etkin ve etkili bir yapıya kavuşmaları için global düşünme yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir.

2.4.18. Entelektüel Söylem Kültürü ve Dialog Yeteneğine Sahip Olma

Girişimci, olayları ve düşünceleri eleştirel yönden değerlendirebilmeli, sorgulayabilmeli ve öneriler sunabilmelidir. Girişimci, herkesle iletişim kurmalı, sorunları iletişimle çözme yoluna gitmelidir.

Günümüz girişimcilerinin önemli özelliklerinden biri de, işlerini şansa bırakmayı sevmemeleridir. Bunlar her şeye sıfırdan başlayıp, eğitim ve daha önceki iş yaşamlarında elde ettikleri tecrübeleri sermayelerine katabilmektedirler. Bütün bu avantajları ise, onları sektörlerinde başarıyla ilerletebilmektedir. Aynı zamanda günümüz girişimcilerinin önemli özelliklerinden biri de, profesyonelleşmeye önem vermeleridir.²⁵²

TÜGİAD tarafından yayınlanan “Ekonomik kalkınmada girişimciliğin önemi ve değişen girişimcilik nitelikleri” adlı çalışmada 2000’li yıllarda Türk Girişimcilerin nitelikleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

²⁵² TUGİAD,Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi ve Değişen Girişimcilik Nitelikleri, ,s.68.

Tablo 2.5: 2000’li Yıllarda Türk Girişimcilerinin Nitelikleri

-İyi bir eğitim almış	-Dünyadaki gelişmelere ayak uyduran
-Yeniliklere açık	-İleriye görebilen
-Yabancı dil bilen	-Analiz yeteneğine sahip
-Sermaye birikimine sahip	-Teknolojiyi yakından takibe alan
-Araştırmacı	-Risk üstlenen
-Kararlı	-Yaratıcı
-İyi bir çevreye sahip	-Bilgi birikimine sahip
-Çalışkan	-Katılımcı yönetime önem veren
-Lider	- Kendi pazarını iyi bilen
-Rasyonel	-“Hizmet” anlayışını ön planda tutan
-Kaliteye önem veren	-Başarma hırslı olan
-Sabırlı	-Heyecanlı
-Çevreye ve insana önem veren	-Eğitimci
-Paylaşımçı	-Çok nitelikli kadrolara sahip olan
-Atılgan	-Üretici ruhlu
-Takım Çalışmasına Önem veren	-İletişimi güçlü olan

Kaynak: TUGIAD, Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi ve Değişen Girişimcilik Nitelikleri, Simge Ofis Matbaacılık, Şubat 1993,s.68.

Girişimcilik kültürüne sahip olan ve bunu girişimcilik politikası amaçlarına uygun olarak kullanabilen toplumlar girişimcilikte başarılı olabilmektedirler. Girişim politikası amaçlarına uygun olarak yeni bir girişimci tipinin yetişmesi için, yeni bir girişim kültürü oluşturulmalıdır. Böyle bir kültürel yapının oluşturulması için, girişimci,

- Dünya pazarını kendi pazarı olarak görmeli,
- Serbest piyasa ve rekabet sistemini varlığının temel nedeni olarak algılamalı,
- Bilgi gelişimini ve değişimini sürekli yaşamalı, bu değişimi kendi amaçlarına uygun olarak kullanmalı ve değişimi önemli bir fırsat olarak değerlendiren bir yapıya sahip olmalı,

- Geçmiş ve şimdiki deneyimlerinden eğitici sonuçlar çıkaran bir eğilime sahip olmalı,
- Sürekli ve dengeli bir gelişme ve büyümeyi hedef almalı,
- Müşteri zevk ve tercihlerini ön planda tutmalı ve
- Yeniliklere açık, insan davranışlarını anlayabilen, iş ahlakına uygun davranabilen örnek bir kişiliğe sahip olmalıdır.²⁵³

Bu özellikler insanda rasgele ortaya çıkan özellikler değildir. Belli bir birikim sonucu oluşur ve gelişirler. Bilgi toplumunda bu tip insanları yetiştirecek, destekleyecek, özendirilecek bir ortam bulunmalıdır. Bu ortamı yaratmada eğitim ve kültürdür. Bu niteliklere sahip bir girişimci tipinin yetişmesi yeni bir kültür oluşturmayı gerektirmektedir. Bu nedenle, geleneksel toplum yapısının değişmesi zorunludur. Küreselleşen dünyada girişimcilerin ve işletmelerin rekabetçi bir avantaja sahip olması ve Türkiye'deki ekonomik koşullar toplumumuzun yaratıcı, atılcı ve girişimci olmasını zorunlu kılmaktadır. Buna bir de çağdaş gereksinimler eklendiğinde, yeni ufuklar açacak bir teknolojik ve ekonomik gelişme odağının yaratılması gerekli olmaktadır.

2.5. GİRİŞİMCİLERİN TOPLUMA SAĞLADIĞI KATKILAR

Girişimcilerin buldukları topluma karşı çok önemli görevleri ve katkıları bulunmaktadır. Bunları kısaca şöyle sıralayabiliriz.²⁵⁴

- Az gelişmiş ülkelerde en önemli sorunlardan biri işsizliktir. İşsizlik ürün/ hizmet üretimi için yeni yatırımların yapılmaması sonucunda doğar. İşsizlikten kurtulmanın en etkin yolu, kişilerin kendi işlerini kurmalarıdır. Girişimci sayısı ne kadar artarsa, istihdam oranı da artar.
- Girişimci sayısının artması ile toplumsal refah düzeyi, insanların hayat standartları da yükselecektir. Girişimcilikte asıl amaç, daha çok para kazanmak

²⁵³ Mahmut Tekin, "Girişimcilik Kültürü", *İş Fikirleri Dergisi*, 1998, yıl:2, sayı:19, s.42.

²⁵⁴ Barış Yıldız, "Girişimcilik Bir Hedef mi ? Yoksa Bir Tutku mu ? " www.ytukvk.org.tr/arsiv/barisyildiz1.htm, (01.07.2003).

olarak düşünülse de para sadece bütünün bir parçasıdır. Asıl amaç toplumsal yaşam kalitesini artırmaktır.

- Girişimciler hem bilim ve teknolojiyi kullanarak, hem de bu alanlara kaynak aktararak bilim ve teknolojinin gelişmesine ön ayak olurlar.
- Girişimciler yurtdışında, kendi ülkelerinin reklamını yaparlar.
- Girişimciler kullanılmayan potansiyelleri kullanarak, bunların atıl olmalarını önlerler. Örneğin turistik bölgelerde insanların evlerini pansiyon olarak kullanmaları.

2.6. BİLGİ TOPLUMUNDA GİRİŞİMCİLERİN ve GİRİŞİMCİLİK KÜLTÜRÜNÜN ÖNEMİ

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte en önemli olgulardan biride girişimcilik kavramı olmuştur. Bilgi toplumuna geçişte bilgi ve yaratıcı düşünce ön plana çıkmıştır. Bilgi ve yaratıcı düşünce de girişimciliğin önemini arttırmıştır. Bilgi toplumunda girişimcilik, parası olan kişilerin iş kurması değil; bilgi sahibi, yaratıcı ve yenilikçi düşünce yapısına sahip, gözlem yapabilen, fırsatları önceden görebilen ve bu fırsatları değerlendirebilen, risk üstlenen, kaynak yaratan, iş fikirlerini uygulayan kişilerin yaptığı bir meslek halini almıştır. Bilgi toplumunda, bilgiye ulaşmak, bilgiyi elde etmek çok kolaylaşmıştır. Fakat elde edilen bilgilerin ekonomik değer yaratacak şekilde girişimciler tarafından kullanılması büyük önem kazanmaktadır. Sanayi toplumlarında girişimcilik farklı bir gelişme eğrisi çizmesine rağmen kırdan kente göç sürecinin hızlı olduğu toplumlarda doğal bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Sanayi toplumlarında bireyler makine ve bilgi üretip bunları sık sık yenileyip geliştirerek refah düzeylerini arttırmaya veya mevcut refah düzeylerini korumaya çalışmışlar ve bu yüzden bireyler geçmişten getirdikleri bilgi birikimi sayesinde daha yaratıcı, daha yüksek gelir getiren alanlara yönelmişlerdir.²⁵⁵ Bilgi toplumunda ise, hızlı değişimin yönünü ve doğrultusunu iyi değerlendirebilen, teknolojik gelişmelerin mevcut

²⁵⁵ Çelik , Demirci, a.g.e, s.36.

kurumların değişmesinde etkilerini sezebilen ve bunu piyasaya yöneltip mal ve hizmet üreten girişimci tipi önem kazanmıştır.²⁵⁶

Girişimciler iş fırsatlarını görüp değerlendirme, gerekli kaynakları derleyerek onlardan yararlanma ve başarıya ulaşmak için etkinlikte bulunabilme becerisine sahip kişilerdir.²⁵⁷ Girişimcilik, iş dünyası kurulduğundan beri olan bir faaliyet olmakla birlikte, son dönemde yeni ekonominin temel taşlarından biri olarak görülmeye başlandığı için gittikçe önem kazanmıştır. 1990'lı yıllarda başlayan ekonomik değişimin temelini oluşturan teknolojik gelişmelerin ve yeniliğin dinamosunun, girişimcilik olduğu düşünülmektedir. Çünkü, sürekli ve hızlı bir şekilde gelişen bilimsel ilerlemenin ve yeniliğin ışığında, ortaya çıkan teknolojik fırsatları görebilen, bunların ekonomiye nasıl kazandırılacağı konusunda projeler geliştiren ve bizzat gerçekleştirilmesi için uğraşanlar girişimcilerdir.²⁵⁸ Kapitalizmin yayılması ile birlikte girişimci ve girişimcilik piyasa ekonomisinin önemli faktörlerinden biri olmuştur. Bilgi toplumunda ekonomik gelişme ve kalkınma girişimcilerin başarısına bağlıdır. Girişimci ekonomik değişimin anahtarı rolündedir ve ekonomik kaynakların düşük üretkenlik alanlarından yüksek alanlara aktarılmasında en önemli faktörlerden biridir. Çünkü, girişimci yarattığı yenilikleri ekonomiye kazandıran kişidir.

Girişimcilik kurumu ve girişimci tarihsel gelişimi içinde sürekli bir evrim geçirmiştir. Girişimcinin yüklendiği işler zaman içinde ve kapitalist üretim sürecinin geçirdiği evrimin doğrultusunda büyük değişimler göstermiştir. Dünün girişimcilik işlevlerinden bazıları günümüzde önemini yitirmiş ve bunun yerini başkaları almıştır. Kuşkusuz bu durum üretim sürecinin geçirdiği evrimle yakından ilgilidir. Üretim sürecinin zamanla daha karmaşık bir nitelik kazanması, girişimcinin üretim süreci içindeki yerini daha açık bir biçimde ortaya koymuştur. Günümüzün girişimcisi dün olduğu gibi kendi sınırlı sermayesini, işgücünü ve diğer olanaklarını ortaya koyup belli bir teknoloji düzeyine ve sınırlı işgücü kullanarak üretimde bulunan kişi değildir. Günümüzde girişimci yeni işlevler üstlenmiş; sadece arzı örgütlemekle kalmamış, talebi de yönlendirir hale gelmiştir. Bu gelişme ekonomik düşünce içinde girişimci kavramına

²⁵⁶ TÜSİAD, *Türkiye’de Girişimcilik İle İlgili Sorunlar ve Çözümler*, s.7.

²⁵⁷ Eyüboğlu, *Girişimciliğin Geliştirilmesi*, s.11.

²⁵⁸ Dilek Çetindamar, *Risk Sermayesi, Girişimcilik ve Türkiye’nin Geleceği*, [http://www.tugiad.org.tr/bultendosya/DILEKÇETİNDAMAR2\[1\].pdf](http://www.tugiad.org.tr/bultendosya/DILEKÇETİNDAMAR2[1].pdf), s.10.

yüklenen anlamı da değişikliğe uğratmıştır. Arz, talebi yönlendirir hale gelmiştir.²⁵⁹ Hızlı bir şekilde bilgi toplumu oluşturma yönünde ilerleyen teknoloji, dış dünya ile bütünleşme, iletişim ve haberleşme kolaylıkları, değişen rekabet şartları, girişimcilere yepyeni bir boyut kazandırmıştır. Toplumların gelişmesindeki temel faktör, ihtiyaçları ile kaynakları arasındaki uygun dengelerin kurulması için gerekli planların hazırlanmasıdır.²⁶⁰

Girişimcilik ve yenilik açısından en başarılı örnek olarak gösterilen ABD’de, toplumun girişimcileri desteklediği ve teşvik ettiği bir toplumsal yapı olduğu, bunun ise yeniliklerin temelini oluşturduğu söylenmektedir. Bu kültürel ortam sayesinde, araştırmacılar üniversite veya araştırma kurumlarındaki görevlerinden ayrılarak şirket kurma cesaretini bulmakta ve risk alabilmektedirler. Eğitim yolu ile girişimcilik özendirildiği ve girişimcilerin firma kurdukları zaman ihtiyaç duydukları yönetim yetkinlikleri ve kabiliyetleri geliştiği için girişimci kültürünün altyapısı sağlanmaktadır. Böylece, girişimciler sayesinde değişik teknolojilerin ve şirketlerin yarıştığı bir ortam oluşmaktadır. Piyasa koşullarında başarılı olan teknolojiler ve şirketler yaşamlarını sürdürürken, başarısız olanlar piyasadan çekilirler. Batan ve başarısız olan şirketlerde karşılaşılan sorunlar öteki şirketler için örnek oluşturur. Ayrıca başarısız şirketlerde çalışanlar başka şirketlere geçerek öğrendiklerini yeni ortamlara aktarır ve bu yeni ortamlarda eski bilgilerini daha farklı ürün ve teknoloji yaratılmasında kullanırlar. Kısacası başarısız olanlar şirketler ya da kişiler başarısızlıkları yüzünden cezalandırılmazlar, aksine onların tecrübelerinden faydalanılacağı düşünülür.²⁶¹

Girişimcilik, işsizlik sorununa önemli bir çözüm olanağı sunduğu gibi ayrıca ekonomik büyümenin önemli bir bileşenidir. Girişimci, ekonomik kaynakların düşük üretkenlik alanlarından yüksek alanlara aktarılma sürecinde baş aktördür, çünkü üretim kaynaklarını yeni bir tarzda birleştirerek kullanılmayan üretim faktörlerinin kullanılmasını sağlar. Ayrıca kullanılmakta olan üretim araçlarının ve mevcut girdilerinin değişik şekillerde kullanımı ile üretimi artırır. Bu yönüyle girişimci toplumsal fayda yaratan ekonomik bir aktördür. Bilgi toplumunda paradan çok

²⁵⁹ Eyüboğlu, *Girişimciliğin Geliştirilmesi*, s.15.

²⁶⁰ Açıkgöz, a.g.e, s.30.

²⁶¹ Dilek Çetindamar, *Risk Sermayesi, Girişimcilik ve Türkiye’nin Geleceği*, [http://www.tugiad.org.tr/bultendosya/DİLEKÇETİNDAMAR2\[1\].pdf](http://www.tugiad.org.tr/bultendosya/DİLEKÇETİNDAMAR2[1].pdf), s.43,44.

insanların kafalarındaki fikirler değerli olmaya başlamıştır. Artık en önemli unsur insandır. Yaratıcı, üretken ve girişimci insanlar toplumların en önemli zenginlikleridir. Bu tür insanların yetişmesi için toplumlarda girişimcilik kültürünün oluşması gereklidir.

Günümüzde, imalat sanayi yapısından, temelinde bilgi yatan ve bilginin kaynağı olan düşünce ve düşünce ağırlıklı bir ekonomiye geçiş yaşanmaktadır. Bir ekonominin değişim dönemleri ise girişimci yapısının genişlediği ve öneminin arttığı dönemlerdir. Zira değişim yenilik demektir ve yenilik dönemleri girişimcilerin ön plana çıktığı dönemlerdir. Yeni bilimsel buluşlar ve bu buluşların sanayiye uygulanması demek olan “yaratıcı yenilik” toplumun üretim kapasitesini genişletmekte ve derinleştirmektedir. Teknolojinin, doğal olarak teknolojik gelişmeyi sağlayan bilimin ilerlemesi hız kazandıkça ekonomide, beraberinde toplumsal yapıda büyük değişimler olmaktadır.²⁶² Sanayi toplumunun işçi- işveren yapısını bilgi toplumunda girişimciler alacaktır. Bilgi toplumunda eğitim, insanın ekonomik değerler yaratma gücünün geliştirilmesi yönünde olmalıdır.

Bilgi toplumunda girişimcilik gençler arasında bir meslek olarak seçilmekte, genç, dinamik, iyi eğitim almış kişiler kendi işlerini kurmak istemektedir. Bilgi toplumunda ekonomik değer yaratmada insanın fiziksel gücünden değil beyin gücünden yararlanılacak. Bilgi toplumunda girişimciliğin büyük önem kazanması ile daha çok sayıda, daha nitelikli girişimcilere sahip olmak için toplumlar genç beyinlere gereken önemi verecektir. Bilgi toplumunda, sanayi toplumundaki emek ve sermayenin yerini girişimcilik alacaktır ve sürekli ve hızlı bir şekilde gelişen bilimsel ilerlemenin ve yeniliğin ışığında, ortaya çıkan teknolojik fırsatları görebilen, bu fırsatları iş fikrine dönüştürebilen, yeni projeler geliştiren girişimciler önem kazanacaktır.

Bir kültür, bir ekonomi, bir işletme başka kültür, başka ekonomilerle yarışmaya hazır olmadıkça varlığını ve canlılığını koruyamaz. Kültür ve ekonomide ava çıkmayan ülkeler, başka kültür ve ekonomilerin avı olmaktan kurtulamazlar.²⁶³ Bilgi toplumunda teknolojik gelişmelerin yanında, dünya ticaretinin giderek serbestleşmesi ile beraber

²⁶² Müftüoğlu, *Girişimcilik*, s.5.

²⁶³ Nazif Gürdoğan, “Gelecek Yüzyılın Akıncıları Girişimciler Olacak”, *İlim ve Sanat Dergisi*, Sayı:43, Mart 1997, s.15

rekabet ortamı hızla yoğunlaşmıştır. Gelişmiş ülkeler kendi girişimcilerini destekleyerek, rekabet güçlerini artırıcı politikalar uygulamaktadır. Bilgi toplumunda girişimcilik kültürü, ekonomik koşullar ile artan eğitim ve kültür düzeyine paralel olarak, hızla değişmektedir. İyi eğitim görmüş, teknolojinin olanaklarından yararlanabilen girişimciler oluşmuştur. Ticaretin hız ve yoğunluk kazanacağı bir dünyada “alan el” olmaktan daha çok “veren el” olma yolunda yarışanlar güç kazanacaktır. Bu yarışın öncüleri, ekonomik, sosyal ve siyasi alanda ürün, hizmet ve bilgi üreten girişimciler olacak. Girişimciler artık hangi alanda faaliyet gösterirse gösterecekler, başarıları maliyetlerini düşürmede yarışmalarına bağlı kalacak. Girişimcilerin dünya pazarlarında yer tutabilmeleri için, dünya maliyetlerinde üretim yapmaları zorunludur. İşletmeler arasındaki yarışta kar gibi kısa vadeli amaçlardan çok, pazar payı, maliyetlerin düşürülmesi ve kalitenin artırılması gibi uzun vadeli amaçlar önem kazanmaktadır.

Toplumda her birey iş kurma ve girişimde bulunma arzusu taşımaz. Bu nedenle toplumda girişimcilik kültürünün oluşturulması ve girişimciliğin desteklenmesi gerekir. Girişimciliği geliştirmek ve desteklemek için girişimcilerin önlerindeki engelleri kaldırmak, onlara sermaye ve kaynak yaratmak gerekir.

Bir çok kişi kendi işini kurmanın ve kendi kendinin patronu olmanın hayalini kurar. Bu nedenle girişimci olmak ister. Ancak kişinin kendi işini kurmadan önce yapması gereken ilk şey neden girişimci olmak istediğini belirlemesidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BİLGİ TOPLUMUNDA GİRİŞİMCİLİK PROFİLİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ ve GENÇ İŞADAMLARINA YÖNELİK BİR
UYGULAMA

3.1. UYGULAMANIN AMACI

Bilgi toplumunda, ekonomik kalkınma, istihdam yaratma ve sosyal gelişmenin temel faktörü olarak kabul edilen girişimcilerin, bilgi toplumunun girişimci özelliklerine ne derecede sahip olduklarının belirlenmesidir.

3.2. UYGULAMANIN KONUSU ve ÖNEMİ

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş süreci incelendiğinde, bilgi ve yaratıcı düşüncenin ön plana çıktığı, bu durumun da girişimciliğin önemini arttırdığı görülmektedir. Bilgi toplumunda girişimcilik ekonomik büyümede, endüstriyel yapının ilerlemesinde, istihdamın artırılmasında ve rekabet gücünün gelişmesinde önemli bir paya sahiptir. Girişimci ve girişimci özellikleri tarih boyunca toplumsal yapıya göre değişiklikler göstermiş olup girişimcinin yüklendiğinde işler de bu değişimlere bağlı olarak, özellikle de kapitalist üretimin geçirdiği evrim doğrultusunda gelişmeler göstermiştir.

Bilgi toplumunda ekonomik gelişme ve kalkınma ekonomik gelişmenin anahtarı rolündeki girişimcilerin başarısına bağlıdır. Sanayi toplumunun temelini oluşturan “sermayenin” yerini bilgi toplumunda “bilginin”, emek ve sermayenin yerini ise girişimciliğin alması ile birlikte bilimsel gelişmeleri ve teknolojik yenilikleri kullanan girişimciler bilgi toplumunun en önemli gücü olmuştur. Bilgi toplumunda paradan çok

insanların kafalarındaki fikirler değerli olmaya başlamış, yaratıcı, üretken ve girişimci insanlar toplumların en önemli zenginlikleri haline gelmiştir.

Günümüzde toplumların en değerli ekonomik varlığı eğitim düzeyi yüksek, gelişmeleri ve değişimi izleyen, dinamik, atılgan ve hırslı genç nüfusedir. Türkiye’de sahip olduğu genç ve dinamik nüfus yapısıyla bu konuda büyük bir potansiyele sahiptir. Bu çalışma genç girişimcilerin, bilgi toplumunun girişimci özelliklerine ne ölçüde sahip olduklarının belirlenmesi, başarılı olabilmeleri için ne tür özelliklere sahip olmaları gerektiğinin ortaya çıkarılması ve eksikliklerinin görülmesi açısından önemlidir.

3.3. UYGULAMANIN HİPOTEZLERİ

Bilgi toplumunda girişimcileri etkileyen bilgi teknolojileridir. Bu dönemde girişimcilerin başarılı olabilmesi bu teknolojileri iyi kullanmasına bağlıdır.

Bilgi toplumunda girişimciler yeni yönetim tekniklerini kullanarak başarılı olabilirler.

Bilgi toplumuna geçişle birlikte girişimciler, girişimcilik görevini aileden devralmamakta, kendi işini kendisi kurmaktadır.

Eğitim düzeyi yüksek girişimciler bilgi toplumunun girişimci özelliklerine daha yüksek oranda sahiptirler.

3.4. UYGULAMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma, bilgi toplumunda girişimci profilinin özelliklerini değerlendirmeyi amaçladığından ilişkisel türden betimsel bir araştırmadır.²⁶⁴ Bu araştırmanın amacı çerçevesinde, girişimcilerin özelliklerini ortaya koymak amacıyla araştırmacı tarafından bir veri toplama aracı geliştirilmiştir. Bu araç 5’li Likert tipi olarak geliştirilmiş ve böylece analiz aşamasında kolaylık sağlanmıştır.

Bu araştırmanın evrenini girişimciler, örneklemini ise Ankara Genç İşadamları Derneği üyeleri oluşturmaktadır. Araştırma, derneğe kayıtlı üyelerden 78 katılımcı

²⁶⁴ Niyazi Karasar , *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1998, s.22.

üzerinde yürütülmüştür. Bu yolla toplanan veriler Spss 12.0 programına aktarılarak veri çözümlene için uygun hale getirilmiştir.

Girişimci özelliklerinin belirlenmesi, açıklanması ve değerlendirilmesi amacıyla elde edilen veriler çapraz tablolar şekline dönüştürülmüş, ve bu çapraz tablolar üzerinde “ki kare” analizi yapılarak sonuçlar yorumlanmaya çalışılmıştır.²⁶⁵

Uygulama bölümünün değerlendirmesi yapılırken, örneklem grubuna ait betimsel istatistiklerin belirlenmesine yönelik sorular ve katılımcıların anket sorularına verdikleri cevaplar yüzde dağılımı yöntemi ile tablolar halinde sunulmuştur. Hipotezlere yönelik bulguların değerlendirilmesinde Ki Kare Testi Yöntemi yöntemi kullanılmıştır.

Ki Kare testi (Chi-Square Test) kategorik bir değişkenin düzeylerine giren birey ya da nesnelere anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test eden istatistiksel bir yöntemdir. Ki-Kare testi tek örneklem üzerinde kategorik değişkenin sınıflarının gözlenen değerlerinin beklenen değerlerine uygun olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılır. Ki-Kare testinin bu kullanım amacına uyum iyiliği testi denir. Bu testin aşamaları aşağıdaki gibidir.

- Gözlenen ve beklenen frekansların belirlenmesi
- Gözlenen ve beklenen frekanslara göre χ^2 (Ki-kare) değerinin hesaplanması.
- Serbestlik derecesinin belirlenmesi.
- Hesaplanan χ^2 (Ki-kare) değerinin tablo değeriyle karşılaştırılması ve karar verilmesi.

Gözlenen ve beklenen değerlerden oluşturulan ki-kare çapraz tablosunda bir hücreye düşen veri sayısı 5'ten küçük olduğunda birbirine yakın olan kategorilerde birleştirme yapılabilir²⁶⁶. Bu işlem verilerin daha geçerli olmasını sağlar. Bu nedenle uygulama bölümünde oluşturulan Ki-Kare tablolarında anketin beş seçenektan oluşan cevapları üç seçeneğe indirilmiştir ve “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri

²⁶⁵ Şener Büyüköztürk , *Veri Analizi El Kitabı*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2003, s.139.

²⁶⁶ Sidney Siegel, *Nonparametric Statistics For The Behavioral Sciences*, McGraw-Hill, New York, 988. p.111.

“katılıyorum” şeklinde, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri de “katılmıyorum” şeklinde birleştirilmiştir. Hesaplanan Ki-Kare değeri tablo değerinden küçük bulunursa hipotezimiz kabul edilir. Kullanılan formüller aşağıda verilmiştir.

Ki-Kare formülü

$$\chi^2 = \sum \frac{(f_g - f_b)^2}{f_b}$$

f_g =Gözlenen değer

f_b =Beklenen değer

3.5. UYGULAMADA KULLANILAN ÖRNEKLEM GRUBUNA AİT BETİMSSEL İSTATİSTİKLER

Bu bölümde, araştırmanın hipotezlerinin çözümlenmesi amacıyla hazırlanan veri toplama aracının uygulanması sonucunda elde edilen verilere ait betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve bu aracın güvenilirliği ve geçerliğini test etmek amacıyla bir takım istatistiksel analize yer verilmiştir.

Tablo 3.1: Uygulama Grubunun Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	7	9.0
Erkek	71	91.0
Toplam	78	100.0

Araştırmaya katılan deneklerin cinsiyet özellikleri incelendiğinde, katılımcıların % 91’inin erkek % 9’unun ise kadın olduğu görülmüştür.

Tablo 3.2 : Uygulama Grubunun Yaş Dağılımı

Yas	Frekans	Yüzde
25-29	16	21.0
30-34	16	21.0
35-39	20	26.0
40-44	14	18.0
45-49	8	10.0
50-54	3	4,0
Toplam	77	100

Araştırmaya katılan denekler yaş özelliklerine göre 6 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilerde kişi sayılarına bakıldığında, deneklerin % 42 gibi büyük bir kısmının 35 yaşından genç olduğu görülmektedir. Buradan hareketle katılımcıların büyük bir kısmının genç ve orta yaşlarda olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.3 : Uygulama Grubunun Doğum Yerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	Frekans	Yüzde
Köy	12	15.4
Kasaba	3	3.8
İlçe	7	9.0
İl	55	70.5
Toplam	78	100.0

Araştırmaya katılan denekler doğum yerlerine göre dört gruba ayrılmıştır. Bu kategorilere göre katılımcıların doğum yerleri incelendiğinde, deneklerin %70.5'inin doğum yerinin şehir olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4 : Uygulama Grubunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim	Frekans	Yüzde
İlkokul	1	1.3
Ortaokul	3	3.8
Lise	13	16.7
Lisans	40	51.3
Yüksek Lisans	18	23.1
Doktora	2	2.6
Toplam	78	100.0

Araştırmaya katılan deneklerin eğitim durumuna bakıldığında %77 gibi büyük bir çoğunluğunun en az üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bu da katılımcıların eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.5 : Uygulama Grubunun Yabancı Dil Bilgisi Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	56	71.8
Hayır	20	25.6
Toplam	78	100.0

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların % 71 gibi büyük bir kesiminin yabancı dil bildiği görülmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun en az üniversite mezunu olduğu düşünüldüğünde bu bulgu normal gözükmemektedir.

Tablo 3.6 : Uygulama Grubunun Girişimcilik İle İlgili Ders Alıp Almaması Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	25	32.1
Hayır	49	62.8
Toplam	78	100.0

Araştırmaya katılan katılımcıların büyük bir çoğunluğunun girişimcilik ile ilgili bir ders almadığı görülmüştür. Bu nedenle katılımcıların girişimcilik ile ilgili herhangi bir formal eğitim almadığı söylenebilir.

Tablo 3.7 : Uygulama Grubunun İş Koluna Ait Bilgiler

İş Kolu	Frekans	Yüzde
Hizmet	30	38.5
Üretim	19	24.4
Ticaret	27	34.6
Diğer	1	1.3
Toplam	78	100.0

Araştırma grubunun iş kolu ile bilgiler incelendiğinde, grubun iş kolunun Hizmet, Üretim ve Ticaret üzerinde dağıldığı görülmektedir. Araştırma grubunun her üç iş kolundan katılımcılardan oluşması, araştırma sonunda elde edilecek bulguların bu iş kollarının tamamına yorumlanabilmesini sağlaması açısından önemlidir.

Tablo 3.8 : Uygulama Grubunun Bilgisayar Kullanma Durumları

	Frekans	Yüzde
Evet	73	93.6
Hayır	4	5.1
Toplam	78	100.0

Araştırma grubuna ait deneklerin tamamına yakın bir kısmı bilgisayar kullanmaktadır. Bu bulgu, teknolojinin girişimciler için vazgeçilmez olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3.9 : Uygulama Grubunun İnternet Kullanma Durumları

	Frekans	Yüzde
Evet	73	93.6
Hayır	4	5.1
Toplam	78	100.0

Araştırma grubunun tamamına yakını internet kullanan kişilerden oluşmuştur. Bu sonuç, Tablo 3.8'deki bilgisayar kullanımı ile ilişkili olabilir.

Tablo 3.10 : Uygulama Grubunun e-posta Adreslerinin Olup Olmaması Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	73	93.6
Hayır	5	6.4
Toplam	78	100.0

Araştırma grubunun %93.6'lık gibi büyük bir kesimi e-posta adresi kullanmaktadır. Bu bulgu Tablo 3.8 ve Tablo 3.9'da verilen bilgi teknolojisi bulguları ile tutarlı sonuçlar vermektedir.

Tablo 3.11 : Uygulama Grubunun Web Adreslerinin Olup Olmaması Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	35	44.9
Hayır	39	50.0
Toplam	78	100.0

Araştırma grubunun %50.0'lık bir kısmının web adresi bulunmaktadır. Bilgi toplumunda sanal organizasyon yapılarının önemi düşünüldüğünde, girişimcilerin web adresi kullanım oranlarının daha yüksek çıkması beklenmektedir.

Tablo 3.12: Uygulama Grubunun İş Kurma Durumları

	Frekans	Yüzde
Aile mesleği	36	46.2
Kendim kurdum	36	46.2
Toplam	78	100.0

Tablo 12 'de katılımcıların yaptıkları işin aileden mi geldiği yoksa kendilerinin mi kurduğunu bakıldığında eşit bir durum ortaya çıkmaktadır. Bilgi toplumunda girişimcilerin işlerini kendilerinin kurduğu düşünüldüğünde Türkiye'de halen çoğunlukla aile mesleğinin sürdürülmekte olduğu görülmektedir.

Ankete katılan katılımcıların betimsel istatistikleri incelendiğinde, katılımcıların %91 erkek, yüzde %9 kadın girişimcilerden oluşmaktadır. Katılımcılardan kadın girişimcilerin sayısı erkek girişimcilere oranla oldukça düşüktür. Bu nedenle kadın girişimcilerin ekonomide yer alması için girişimciliği özendirici politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin girişimci kapasitesini zenginleştirecek iki önemli kaynağı bulunmaktadır. Bunlar gençler ve kadınlardır. Her ikisi içinde eğitim programları düzenlenmeli, girişimci olmalarını sağlamak için politikalar oluşturulmalıdır. Kadınların girişimci olmaları özendirilmeli, toplumdaki cinsiyet temelli tutumlar değiştirilmeli ve kadınların girişimci olmalarının önündeki engeller kaldırılmalıdır.

Katılımcıların çoğu 25-45 yaş arasındadır. Anketin Ankara Genç İşadamları Derneği üyelerine yapılması nedeniyle girişimciler genç kişilerden oluşması normal bir sonuçtur.

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında lisans ve yüksek lisans eğitimi almış kişilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. ANGIAD üyelerinin eğitim düzeyi

yüksek girişimcilerden oluştuğu görülmektedir. Girişimcilerin eğitim düzeyinin yüksek olması girişimcilerin bilgi teknolojilerinin ve yeni yönetim tekniklerinin kullanım oranlarının artmasına neden olmaktadır. Genç girişimciler, değişim ve gelişime daha açıktır.

Katılımcıların %71.8'i yabancı dil bilmektedir. Katılımcıları eğitim durumu açısından lisans ve yüksek lisans mezunu kişiler olduğu düşünüldüğünde yabancı dil bilme oranı normal düzeydedir. Yabancı dil bilgisi girişimcilerin uluslararası ilişkiler kurmalarında ve küreselleşen ekonomi içerisinde uluslararası pazarlara yönelmelerinde önemli avantaj sağlamaktadır.

Katılımcıların %62.8'i üniversitede girişimcilikle ilgili bir ders almamıştır. Türkiye'de üniversitelerde girişimcilik eğitime gereken önem verilmemektedir. Girişimcilik eğitiminin verileceği önemli dallardan biri olan işletme eğitiminde dünya kalitesinde eğitim verilmemektedir. Türkiye'de eğitime yeterli kaynak ayrılmalı, bilgi ve yaratıcılığa dayalı bilgi ekonomisinin kurulabilmesi için yönetim, girişimcilik ve yenilik alanlarında bilgi ve yetenek kazandıran eğitim programlarına üniversitelerde yer verilmelidir.

Katılımcıların %38.5'i hizmet, %34.6'sı ticaret, %24.4'ü de üretim sektöründe çalışmaktadır. Sanayi toplumunda üretim sektörü önemli iken bilgi toplumunda üretim sektörünün yerini hizmet sektörü almıştır. Girişimcilerin hizmet ve ticaret sektöründe yoğunlaştığı üretim sektörünün geri planda kaldığı görülmektedir.

Katılımcıların %93.6'sı bilgisayar kullanmayı bilmekte, %93.6'sı internet kullanmakta ve %93.6'sının e-posta adresi, % 44.9 ise web sitesi bulunmaktadır. Girişimcilerin çoğu bilgi teknolojilerini kullanmakta ve bilgi teknolojilerinden yararlanmaktadır.

Katılımcılar, aile mesleğini devam ettirmeleri yada kendi işlerini kendileri kurmaları bakımından incelendiğinde eşit bir dağılım görülmektedir. Belirleyici bir fark yoktur. Türkiye'de genç girişimcilerin kendi işlerini kurmaları için politikalar belirlenmeli, girişimcilerin önlerindeki engeller kaldırılmalıdır.

3.6. ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMLARI

Bu bölümde araştırma probleminin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulara ve bu bulgulara ait yorumlara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda katılımcıların anket sorularına verdikleri cevaplar sayı ve yüzde belirtilerek verilmiştir.

Tablo 3.13: Uygulama Grubunun Anket Sorularına Verdikleri Cevaplar

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1) Girişimciler amaçlarını gerçekleştirmede güçlerine ve yeteneklerine güvenen kişilerdir.	-	-	3	3.8	-	-	35	44.9	40	51.3
2) Girişimcilerin izleyeceği değişmez kurallar yoktur.	10	12.8	24	30.8	11	14.1	20	25.6	13	16.7
3) Girişimci, karşılaştığı problemleri ve fırsatları neden sonuç ilişkisi içinde değerlendirmeli ve buna göre karar vermelidir.	3	3.8	-	-	4	5.1	42	53.8	29	37.2
4) Girişimciler belirsizlik ortamında hızlı kararlar alarak bu kararları uygulamaya geçirmelidir.	13	16.7	25	32.1	5	6.4	19	24.4	16	20.5
5) Girişimci ileriye görebilmek ve etrafındaki fırsatları değerlendirebilmek için geniş kapsamlı durum analizi yapabilme yeteneğine sahip olmalıdır.	-	-	1	1.3	1	1.3	37	47.4	39	50
6) Girişimciler her türlü riski değil, hesaplı riskleri göze almalıdır.	24	30.8	29	37.2	10	12.8	10	12.8	5	6.4
7) Geleceğimi planlarken hayallerime ve sezgilerime göre değil gerçeklere göre hareket ederim.	2	2.6	17	21.8	16	20.5	21	26.9	22	28.2
8) Hatalarımın ve başarısızlıklarımın başkaları tarafından bilinmesinden ve çevremdekilerin beni eleştirmesinden rahatsız olurum.	21	26.9	29	37.2	6	7.7	19	24.4	3	3.8
9) Girişimcilik doğuştan gelen bir özelliktir. Eğitimle girişimci olunmaz.	18	23.1	25	32.1	17	21.8	10	12.8	8	10.3
10) Sahip olduğum bilgi bana özeldir. Çalışanlarımla paylaşmam.	39	50	26	33.3	4	5.1	8	10.3	1	1.3
11) Girişimci bir konuda başarısız olursa o konudan vazgeçmeli ve yeniden denememelidir.	30	38.5	21	26.9	13	16.7	9	11.5	5	6.4

Tablo 3.13'ün Devamı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
12)Girişimci ileriye düşünüp, uzun vadeli hedefler belirlemelidir.	4	5.1	8	10.3	5	6.4	23	29.5	38	48.7
13)Girişimci esnek bir yapıya sahip olmalı, değişimlere ayak uydurmalıdır.	-	-	1	1.3	1	1.3	22	28.2	54	69.2
14)Girişimcilerin iletişim yeteneği kuvvetli olmalıdır.	-	-	-	-	2	2.6	23	29.5	53	67.9
15)Yaptığım işi kolaylaştıran ve geliştiren teknikler bulurum.	-	-	-	-	1	1.3	43	55.1	34	43.6
16)Girişimciler, farklı ve yaratıcı düşünceler üretebilen ve bunları karlı iş alanlarında uygulayabilen kişilerdir.	-	-	3	3.8	3	3.8	38	48.7	34	43.6
17)Yenilikçi bir vizyona sahibim.	-	-	-	-	6	7.7	38	48.7	34	43.6
18)Girişimci, uzun vadeli düşünmeli, sürekli yenilenen ve değişen bir dünya görüşüne sahip olmalıdır.	-	-	-	-	1	1.3	34	43.6	43	55.1
19)Girişimciler hayal ettikleri sürece başarılı olurlar.	9	11.5	6	7.7	10	12.8	31	39.7	22	28.2
20)Sahip olduğum bilgi benim için bir güç kaynağıdır.	1	1.3	-	-	1	1.3	31	39.7	45	57.7
21)Girişimciler girişimde bulunma kararı vermeden önce bu konuda eğitim almalıdır.	1	1.3	11	14.1	15	19.2	27	34.6	24	30.8
22)Farklı kaynaklardan yeni bilgiler araştırırım.	-	-	-	-	5	6.4	46	59	27	34.6
23)Kendi alanımda bir kurs açılrsa katılırım. Kendimde bu ihtiyacı hissediyorum.	3	3.8	10	12.8	18	23.1	24	30.8	23	29.5
24)Eğitim düzeyi arttıkça girişimcilik eğiliminin de arttığını düşünüyorum.	4	5.1	15	19.2	12	15.4	25	32.1	22	28.2
25)Girişimci değişen şartlar karşısında fikrini ve çalışma metodlarını değiştirmelidir.	6	7.7	7	9	3	3.8	32	41	30	38.5
26)Çalışanlarından gelen fikir, öneri ve buluşlarla çok ilgiliyimdir. Ekip çalışması yaparak ve beyin fırtınası grupları oluşturarak her türlü bilgi ve becerinin paylaşılmasını ve yaratıcı çözümlerin tartışılmasını sağlarım.	2	2.6	2	2.6	1	1.3	38	48.7	35	44.9
27)Girişimciler için, internet yeni pazarlara ulaşmada önemli bir araçtır.	-	-	-	-	6	7.7	30	38.5	42	53.8

Tablo 13'ün Devamı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
28) Girişimciler başarılı olmak için, sanal organizasyon yapısına sahip olmalıdır.	2	2.6	8	10.3	16	20.5	35	44.9	17	21.8
29) İşletmemde yeni bilgi teknolojilerinden yararlanıyorum.	1	1.3	2	2.6	4	5.1	40	51.3	31	39.7
30) İşim ile ilgili olarak bilgisayar kullanıyorum ve internette faydalaniyorum.	1	1.3	4	5.1	3	3.8	27	34.6	43	55.1
31) Bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hızlı ve güvenli hizmet sunabiliyorum.	1	1.3	10	12.8	5	6.4	28	35.9	34	43.6
32) Bilgi teknolojilerinin kullanılması girişimcilere rekabet avantajı sağlar.	-	-	1	1.3	4	5.1	42	53.8	31	39.7
33) Girişimciler kendi bünyelerinde Ar-Ge'ye yatırım yapmalı ve sürekli olarak yeni ürün ve üretim süreçleri geliştirmeye çalışmalıdır.	-	-	-	-	3	3.8	29	37.2	46	59
34) Teknolojik gelişmelerin yakından takip edilmesi için Ar-Ge harcamalarının artırılması gerekir.	1	1.3	2	2.6	9	11.5	35	44.9	31	39.7
35) Girişimciler için, klasik pazarlama yöntemi rekabet avantajı sağlamada en etkili yöntemdir.	10	12.8	28	35.9	18	23.1	17	21.8	5	6.4

Tablo 3.14: Uygulama Grubunun Eğitim Durumu İle Ekip Çalışmasına Verdikleri Önem Arasındaki İlişki

		Katılmıyoru m	Kararsız m	Katılıyoru m	Topla m	X ²	P
İlkokul	Değer	1	0	0	1		
	Beklenen Değer	.1	.0	.9	1.0		
Ortaokul	Değer	2	0	1	3		
	Beklenen Değer	.2	.0	2.8	3.0		
Lise	Değer	1	0	12	13		
	Beklenen Değer	.7	.2	12.2	13.0		
Lisans	Değer	0	0	40	40		
	Beklenen Değer	2.1	.5	37.4	40.0		
Yüksek Lisans	Değer	0	1	17	18		
	Beklenen Değer	.9	.2	16.8	18.0		
Doktora	Değer	0	0	2	2		
	Beklenen Değer	.1	.0	1.9	2.0		
Toplam	Değer	4	1	72	77		
	Beklenen Değer	4.0	1.0	72.0	77.0		

Katılımcıların, ekip çalışmasının önemli olup olmadığı ile ilgili görüşlerinin, eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ki-kare testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, ilkokul mezunu katılımcıların 1, ortaokul mezunu katılımcıların 2 ve lise mezunu katılımcıların 1 tanesinin ekip çalışmasının önemli olmadığını düşündüğü görülmektedir. Üniversite ve daha yüksek düzeyde eğitim sahibi olanların ise hiçbirisi ekip çalışmasının önemsiz olduğunu düşünmemektedir. İlkokul mezunu katılımcılar arasında ekip çalışmasının önemli olduğunu düşünen hiç yokken, ortaokul mezunu katılımcıların yalnızca 1 tanesi ekip çalışmasını önemli bulmaktadır. Buna karşılık lise ve yüksek lisans mezunu olan deneklerin tamamına yakını, lisans ve doktora mezunu deneklerin ise tamamı ekip çalışmasının önemli olduğunu düşünmektedir. Bu sonuçlara göre eğitim düzeyi yükseldikçe ekip çalışmasına

verilen önemin arttığı görülmektedir. Girişimcilerin eğitim düzeyi ile ekip çalışmasına verdikleri önem arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. ($X^2=47.965$, $p<.01$).

Tablo 3. 15: Uygulama Grubunun Eğitim Durumu İle İnternetin Yeni Pazarlara Ulaşmada Önemli Bir Araç Olduğu Görüşüne Katılma Durumları Arasındaki İlişki

		Kararsızım	Katılıyorum	Toplam	X^2	P
İlkokul	Değer	1	0	1		
	Beklenen Değer	.1	.9	1.0		
Ortaokul	Değer	0	3	3		
	Beklenen Değer	.2	2.8	3.0		
Lise	Değer	1	12	13		
	Beklenen Değer	1.0	12.0	13.0		
Lisans	Değer	3	37	40		
	Beklenen Değer	3.1	36.9	40.0		
Yüksek Lisans	Değer	1	17	18		
	Beklenen Değer	1.4	16.6	18.0		
Doktora	Değer	0	2	2		
	Beklenen Değer	.2	1.8	2.0		
Toplam	Değer	6	71	77		
	Beklenen Değer	6.0	71.0	77.0		

Katılımcıların , internetin yeni pazarlara ulaşmada önemli bir araç olup olmadığı ile ilgili görüşlerinin eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin kay-kare testi sonuçları yukarıda verilmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, ilkokul mezunu katılımcıların bu konuda kararsız oldukları görülmektedir.Eğitim düzeyi yükseldikçe katılımcıların internetin yeni pazarlara ulaşmada önemli bir araç olduğuna katılım oranlarının da arttığı görülmektedir. Bu sonuçlara bakarak girişimcilerin eğitim düzeyi ile internet kullanım oranları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. ($X^2=12.386$, $p<.05$)

Tablo 3. 16:Uygulama Grubunun Yabancı Dil Bilgisi İle Bilgi Teknolojilerini Kullanım Oranları Arasındaki İlişki

		Katılmıyorm	Kararsızım	Katılıyorm	Toplam	X ²	P
Evet	Değer	0	4	52	56	9.929	0.007
	Beklenen Değer	2.2	2.9	50.8	56.0		
Hayır	Değer	3	0	17	20		
	Beklenen Değer	.8	1.1	18.2	20.0		
Toplam	Değer	3	4	69	76		
	Beklenen Değer	3.0	4.0	69.0	76.0		

Katılımcıların, yabancı dil bilmeleri ile yeni bilgi teknolojilerini kullanımları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için oluşturulan ki-kare testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, yabancı dil bilen tüm katılımcıların işletmelerinde yeni bilgi teknolojilerinden yararlandığı görülmekte iken, yabancı dil bilmeyen arasında bu duruma katılmayan 3 kişinin olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre yabancı dil bilme oranı ile yeni teknolojileri kullanım oranı arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. ($X^2=9.929$, $p<.01$)

Tablo 3.17: Uygulama Grubunun Bilgisayar Kullanım Oranları İle Yeni Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Oranları Arasındaki İlişki

		Katılmıyorm	Kararsızım	Katılıyorm	Toplam	X ²	P
Evet	Değer	2	2	69	73	23.144	0.000
	Beklenen Değer	2.8	3.8	66.4	73.0		
Hayır	Değer	1	2	1	4		
	Beklenen Değer	.2	.2	3.6	4.0		
Toplam	Değer	3	4	70	77		
	Beklenen Değer	3.0	4.0	70.0	77.0		

Katılımcıların, bilgisayar kullanım oranları ile yeni bilgi teknolojilerinden yararlanma oranları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemeye yönelik ki-kare testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, bilgisayar kullanmayı bilen katılımcılardan büyük çoğunluğunun yeni teknolojilerinin kullanımına katıldıkları görülmektedir. Bilgisayar kullanmayı bilmeyenler içersinden 1 kişi işletmede yeni teknolojilerinin kullanımına katılmaktadır. Bu sonuçlara göre bilgisayar kullanım oranı ile yeni teknolojileri kullanım oranı arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. ($X^2=23.144$, $p<.01$)

Tablo 3.18: Uygulama Grubunun Bilgisayar Kullanım Oranları İle İşlerinde Bilgisayar Ve İnterneti Kullanma Oranları Arasındaki İlişki

		Katılmıyoru m	Kararsız m	Katılıyoru m	Toplam	X^2	P
Evet	Değer	2	3	68	73	32.624	0.000
	Beklenen Değer	4.7	2.8	65.4	73.0		
Hayır	Değer	3	0	1	4		
	Beklenen Değer	.3	.2	3.6	4.0		
Toplam	Değer	5	3	69	77		
	Beklenen Değer	5.0	3.0	69.0	77.0		

Katılımcılardan, bilgisayar kullanmayı bilenlerin işinde bilgisayar ve interneti kullanma oranları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemeye yönelik ki-kare testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, bilgisayar kullanmayı bilen katılımcılardan büyük çoğunluğunun işleriyle ilgili olarak internet ve bilgisayarı kullandığı görülürken, bilgisayar kullanmayı bilmeyenlerin işlerinde bilgisayar ve internetten yararlanmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre girişimcilerin bilgisayar kullanımı ile işlerinde bilgisayar ve internetten yararlanma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. ($X^2=32.624$, $p<.01$)

Tablo 3.19: Uygulama Grubunun Bilgisayar Kullanım Oranları İle Bilgi Teknolojilerini Kullanarak Müşterilere Hızlı Ve Güvenli Hizmet Sunabilme Düşüncesine Katılım Oranları Arasındaki İlişki

		Katılmıyoru m	Kararsız m	Katılıyoru m	Toplam	X ²	P
Evet	Değer	8	5	60	73	12.727	0.002
	Beklenen Değer	10.4	4.7	57.8	73.0		
Hayır	Değer	3	0	1	4		
	Beklenen Değer	.6	.3	3.2	4.0		
Toplam	Değer	11	5	61	77		
	Beklenen Değer	11.0	5.0	61.0	77.0		

Katılımcıların bilgisayar kullanım oranı ile bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hızlı ve güvenli hizmet sunabilme düşüncesine katılım oranları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemeye yönelik ki-kare testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, bilgisayar kullanmayı bilenlerin büyük bir çoğunluğunun bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hızlı ve güvenli hizmet sunabildiklerine katıldığı görülürken, bilgisayar kullanmayı bilmeyenlerin ise bu görüşe katılmadıkları görülmektedir. Bu sonuçlara göre bilgisayar kullanım oranı arttıkça girişimcilerin bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hızlı ve güvenli hizmet sunma eğilimlerinin de artacağı söylenebilir. Girişimcilerin bilgisayar kullanımı ile bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hizmet vermeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. ($X^2=12.727$, $p<.01$)

Tablo 3.20: Uygulama Grubunun İnternet Kullanım Oranı İle Bilgi Teknolojilerini Kullanarak Müşterilere Hızlı Ve Güvenli Hizmet Sunabilme Düşüncesine Katılım Oranları Arasındaki İlişki

		Katılmıyorm	Kararsızım	Katılıyorm	Toplam	X ²	P
Evet	Değer	7	5	61	73	25.315	0.000
	Beklenen Değer	10.4	4.7	57.8	73.0		
Hayır	Değer	4	0	0	4		
	Beklenen Değer	.6	.3	3.2	4.0		
Toplam	Değer	11	5	61	77		
	Beklenen Değer	11.0	5.0	61.0	77.0		

Katılımcıların internet kullanım oranı ile bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hızlı ve güvenli hizmet sunabilme düşüncesine katılım oranları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemeye yönelik ki-kare testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, internet kullananların büyük bir çoğunluğunun bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hızlı ve güvenli hizmet sunabilme düşüncesine katıldıkları, internet kullanmayanların ise bu duruma katılmadıkları görülmektedir. Bu sonuçlara göre internet kullanım oranı arttıkça girişimcilerin bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hızlı ve güvenli hizmet sunma eğilimlerinin de artacağı söylenebilir. Girişimcilerin internet kullanımı ile bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hizmet vermeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. (X²=25.315, p<.01)

Tablo 3.21: Uygulama Grubunun İnternet Kullanım Oranı İle Bilgi Teknolojilerinin Kullanımının Girişimcilere Rekabet Avantajı Sağlaması Düşüncesine Katılım Oranları Arasındaki İlişki

		Katılmıyoru m	Kararsız m	Katılıyor m	Toplam	X ²	P
Evet	Değer	0	4	69	73		
	Beklenen Değer	.9	3.8	68.3	73.0		
Hayır	Değer	1	0	3	4		
	Beklenen Değer	.1	.2	3.7	4.0		
Toplam	Değer	1	4	72	77		
	Beklenen Değer	1.0	4.0	72.0	77.0		

Katılımcıların internet kullanım oranı ile bilgi teknolojilerinin kullanımının girişimcilere rekabet avantajı sağlama düşüncesine katılım oranları arasında bir ilişkinin olup olmadığına yönelik ki-kare testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, internet kullanmayı bilenlerin büyük bir çoğunluğunun bilgi teknolojilerini kullanarak girişimcilerin rekabet avantajı sağladıkları düşüncesine katıldıkları, 4 kişinin kararsız olduğu ve bu düşünceye katılmayan kimsenin olmadığı görülmektedir. İnternet kullanmayı bilmeyenlerden ise 1 kişinin bu duruma katılmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre internet kullanım oranı arttıkça girişimcilerin bilgi teknolojilerini kullanarak rekabet avantajı sağlama görüşüne katılım oranlarının da arttığı görülmektedir. Girişimcilerin internet kullanım oranları ile bilgi teknolojilerinin kullanımının girişimcilere rekabet avantajı sağlama düşüncesine katılım oranları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. ($X^2=18.624$, $p<.01$)

Tablo 3.22: Uygulama Grubunun Yaş Dağılımı İle Bilgi Teknolojilerinin Kullanımının Girişimcilere Rekabet Avantajı Sağlaması Düşüncesine Katılım Oranları Arasındaki İlişki

		Katılmıyorm	Kararsızım	Katılıyorm	Toplam	X ²	P
25-29	Değer	0	1	15	16		
	Beklenen Değer	.2	.6	15.2	16.0		
30-34	Değer	0	0	16	16		
	Beklenen Değer	.2	.6	15.2	16.0		
35-39	Değer	0	1	19	20		
	Beklenen Değer	.3	.8	19.0	20.0		
40-44	Değer	0	1	13	14		
	Beklenen Değer	.2	.5	13.3	14.0		
45-49	Değer	0	0	8	8		
	Beklenen Değer	.1	.3	7.6	8.0		
50-54	Değer	1	0	2	3		
	Beklenen Değer	.0	.1	2.8	3.0		
Toplam	Değer	1	3	73	77		
	Beklenen Değer	1.0	3.0	73.0	77.0		

Katılımcıların yaşları ile bilgi teknolojilerinin kullanımının girişimcilere rekabet avantajı sağlaması düşüncesine katılım oranları arasında bir ilişkinin olup olmadığına yönelik ki-kare testi sonuçları yukarıdaki tabloda verilmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 49 yaşın altındaki katılımcıların çoğunluğunun bilgi teknolojilerini kullanarak girişimcilerin rekabet avantajı sağladıkları düşüncesine katıldıkları, bu düşünceye katılmayan katılımcının olmadığı görülmektedir. 50 yaşın üstündeki katılımcılardan 1 kişinin bu görüşe katılmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre daha genç yaştaki katılımcılarda, girişimcilerin bilgi teknolojilerini kullanarak rekabet avantajı sağlama görüşüne katılım oranlarının da arttığı görülmektedir. Girişimcilerin yaşları ile bilgi teknolojilerinin kullanımının girişimcilere rekabet avantajı sağlaması düşüncesine katılım oranları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. ($X^2=26.714$, $p<.01$)

Katılımcıların anket sorularına verdikleri cevaplara ve ki-kare testi sonuçlarına bakarak bilgi toplumunun girişimci özelliklerine ne ölçüde sahip olduklarını belirlenebilir. Katılımcıların % 51.3'ü, “girişimciler amaçlarını gerçekleştirmede güçlerine ve yeteneklerine güvenen kişilerdir” şeklindeki görüşe kesinlikle katılıyorum, %44.9'u ise katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplara bakılarak özgüveni yüksek girişimciler oldukları söylenebilir.

Katılımcıların %51.3'ü “girişimcilerin izleyeceği değişmez kurallar dizisi yoktur” şeklindeki görüşe kesinlikle katılmadıklarını, “girişimcilerin belirsizlik ortamında hızlı kararlar alması gerektiğine” %32.1'i katılmadıklarını, %16.7'si de kesinlikle katılmadıklarını, “girişimcilerin karşılaştıkları problemleri ve fırsatları neden sonuç ilişkisi içinde değerlendirmesi ve buna göre karar vermesi gerektiği” görüşüne %53.8'i katıldıklarını bildirmiştir. Bu sonuçlara bakarak katılımcıların belirsizlik ortamında hızlı kararlar almadıkları görülmektedir. Girişimciler, bilgi toplumunda girişimci için çok önemli olan karar alma, zamanı etkin kullanma gibi konularda eğitim almalıdır. Analitik ve sentezci bir düşünme yeteneğine sahip olmaları için bu tür eğitimler gereklidir.

Katılımcıların ileriye görme ve analiz yapabilme yeteneğinin olup olmadığını belirlemek amacıyla sorulan “girişimci ileriye görebilmek ve etrafındaki fırsatları değerlendirebilmek için geniş kapsamlı durum analizi yapabilme yeteneğine sahip olmalıdır” şeklindeki görüşe % 47.4 katıldıklarını, %50'si ise kesinlikle katıldıklarını bildirmişlerdir. “Girişimci ileriye düşünüp, uzun vadeli hedefler belirlemelidir” şeklindeki görüşe %48'si kesinlikle katıldıklarını, %29.5 ise katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlara bakarak katılımcıların geleceği düşündüğünü, gelecek için plan yapmanın önemini anladıklarını ve ileriye görebilme ve analiz yapabilme özelliklerine sahip olduklarını söyleyebiliriz.

Katılımcıların % 37.2'si girişimcilerin “her türlü riski değil hesaplı riskleri almalıdır” şeklindeki görüşe katılmadıklarını, %30.8 'i ise kesinlikle katılmadıklarını belirtmiştir. Girişimciler her türlü riske değil hesaplı risklere girmelidir. Katılımcıların risk almaya hazırlıklı ve istekli oldukları görülmektedir. Ancak yeterince hesaplanmamış ve analiz edilmemiş riskler almak girişimci üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Bu nedenle girişimcilerin risk yönetimi konusunda eğitilmesi

gerekmektedir. Eğitim yoluyla iş kurmada karşılaşacağı riskler ve sorunları çözmeye konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

“Hatalarımın ve başarısızlıklarımın başkaları tarafından bilinmesinden ve çevremdekilerin beni eleştirmesinden rahatsız olurum “şeklindeki görüşe katılımcıların %37.2’si katılmadıklarını, %26.9’u ise kesinlikle katılmadıklarını bildirmiştir. “Girişimci bir konuda başarısız olursa o konudan vazgeçmeli ve yeniden denememelidir” şeklindeki görüşe ise, %38.5’i kesinlikle katılmadıklarını, %26.9’u da katılmadıklarını belirtmiştir. Buradan katılımcıların eleştirilere açık, başarısızlıktan ve hata yapmaktan korkmadıkları, yüksek başarıma güdüsüne sahip oldukları sonucuna varabiliriz. Girişimciler başarısızlıktan korkmadığı için fırsatları daha iyi değerlendirmektedir. Türkiye’de girişimciliğin geliştirilmesi sağlamak için toplumun girişimcileri başarısızlıkları yüzünden cezalandırmasını önlemek gerekmektedir.

“Girişimci esnek bir yapıya sahip olmalı, değişimlere ayak uydurmalıdır” şeklindeki görüşe katılımcıların %69.2’si kesinlikle katıldıklarını belirtmiştir. “Girişimci değişen şartlar karşısında fikrini ve çalışma metodlarını değiştirmelidir” şeklindeki görüşe ise katılımcıların %38.5 kesinlikle katıldıklarını, %41’i ise katıldığını bildirmiştir. Katılımcıların değişime önem verdiği, globalleşen dünyada değişimin kaçınılmaz olduğunun farkında oldukları ve esnek bir yapıya sahip oldukları söylenebilir.

“Yaptığım işi kolaylaştıran ve geliştiren teknikler bulurum” şeklindeki görüşe %55.1’i katıldığını, %43.6’sı ise kesinlikle katıldığını, %59’u “farklı kaynaklardan yeni bilgiler araştırdığını” belirtmiştir. “Girişimciler, farklı ve yaratıcı düşünceler üretebilen ve bunları karlı iş alanlarında uygulayabilen kişilerdir” görüşüne ise katılımcıların %48.7’si katıldığını, %43.6’sı kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Bilgi toplumunda yaratıcı ve yenilikçi olma girişimciler için önemli bir özelliktir. Bilgi ve iletişim teknolojileri, globalleşen rekabet, kısalan ürün ömürleri, araştırma geliştirme faaliyetlerinin artması gibi birçok neden girişimcilerin yenilikçi ve yaratıcı olmasını gerektirmektedir. Bilgi toplumunu ile yaşanan global rekabet ortamında ancak ve ancak yeni değerler üretebilen, katma değeri arttıran ve rekabet gücünü sürekli olarak iyileştiren daha da önemlisi farklılaştıran yenilikler yapabilen girişimciler başarılı olacaktır. Yukarıdaki sonuçlara bakarak katılımcıların yenilikçi ve yaratıcı özelliklere

sahip olduklarını, yeniliğe açık olduklarını, yenilikçi bir vizyona sahip olduklarını söyleyebiliriz. Böylece katılımcıların bilgi toplumu girişimci özelliklerinden biri olan yenilikçilik ve yaratıcılık özelliğine sahip olduklarını söyleyebiliriz.

“Girişimciler, hayal ettikleri sürece başarılı olurlar” görüşüne katılımcıların %39.7’si katıldığını, %28.2’si kesinlikle katıldığını belirtirken, “Geleceğimi planlarken hayallerime ve sezgilerime göre değil gerçeklere göre hareket ederim” görüşüne %28.2’si kesinlikle katılıyorum, %26.9’u katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Buradan girişimcilerin hayal kurma yeteneğine önem verdiklerini fakat planlarını hayallerine göre değil günün gerçeklerine göre yaptıkları anlaşılmaktadır. Global rekabet ortamında ayakta kalmanın yolu, sürekli yenilik yapmaktan geçmektedir. Bu sebeple girişimcilerin yaratıcılıkları ve hayal güçleri son derece önemlidir.

Katılımcılar, girişimde bulunma kararı vermeden önce bu konuda eğitim alınması gerektiğini, eğitim düzeyi arttıkça girişimcilik eğiliminin de arttığını kabul etmektedir. Kendi alanlarında bir kurs açılrsa katılabileceklerini, eğitimle girişimci olunabileceğini düşünmektedirler. Katılımcıların girişimcilik eğitime önem verdikleri fakat çoğunun böyle bir eğitim almadığı görülmektedir. Türkiye’de girişimcilik eğitimi veren kuruluşların ve danışma merkezlerinin sayısı artırılmalıdır. Bu eğitim kuruluşları sayesinde girişimcilerin ihtiyaç duyacağı yetenek ve bilgiler girişimcilere kazandırılmalıdır.

Katılımcıların %57.7’si sahip oldukları bilginin bir güç kaynağı olduğunu, bilgilerini çalışanları ile paylaştıklarını belirtmişlerdir. “Çalışanlarımdan gelen fikir, öneri ve buluşlarla çok ilgiliyimdir. Ekip çalışması yaparak ve beyin fırtınası grupları oluşturarak her türlü bilgi ve beceriyi paylaşılmasını ve yaratıcı çözümlerin tartışılmasını sağlarım” şeklindeki görüşe katılımcıların %48.7’si katıldığını, % 44.9’u kesinlikle katıldığını belirtmektedir. Katılımcıların paylaşım kültürüne sahip oldukları, bilgi toplumunda en önemli gücün bilgi olduğunun farkında oldukları ve yeni yönetim tekniklerini kullandıklarını söyleyebiliriz.

Katılımcılar, girişimciler için, internetin yeni pazarlara ulaşmada önemli bir araç olduğunu, başarılı olmak için, sanal organizasyon yapısına sahip olmaları gerektiğini düşünmektedir. İşletmelerinde yeni bilgi teknolojilerinden yararlandıklarını, işleriyle

ilgili olarak bilgisayar ve internet kullandıklarını, bilgi teknolojilerinin kullanılmasının rekabet avantajı sağladığını, bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hızlı ve güvenli hizmet sunabildiklerini, teknolojik gelişmelerin yakından takip edilmesi için Ar-ge harcamalarının artırılması gerektiğini düşünmektedirler. Katılımcılar bilgi toplumunda rekabet avantajı sağlamak için sanal organizasyon yapısına sahiptir ve bilgi teknolojilerini işlerinde kullanmaktadırlar. Girişimcilere Ar-ge faaliyetlerinin ve yenilik yaratmanın zor olmadığı , bu çabalar sonucunda elde edilecek fikri mülkiyet haklarının getireceği kazançların anlatılması, bu konuda eğitim verilmesi gerekmektedir. Bilgi toplumunda çağın gerisinde kalmamak için teknolojik gelişmeleri gerçekleştiren ya da teknoloji uygulamalarını başarıyla yerine getiren girişimcilere ihtiyaç vardır.

Tablo 3.17’de Girişimcilerin bilgisayar kullanım oranları arttıkça yeni bilgi teknolojilerinden yararlanma oranlarının da arttığı görülmektedir. Tablo 3.18 ve Tablo 3.20’de ise bilgisayar ve internet kullanan girişimcilerin, işlerinde bilgisayar ve İnterneti kullandıkları, Tablo 3.19 incelendiğinde bilgisayar ve internet kullanan girişimcilerin bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hızlı ve güvenli hizmet sunabilme düşüncesine katılım oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 3.21 incelendiğinde ise internet kullanan girişimcilerin bilgi teknolojilerinin kullanımının girişimcilere rekabet avantajı sağlaması düşüncesine katılım oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara bakarak “ bilgi toplumunda girişimcileri etkileyen bilgi teknolojileridir. Bu dönemde girişimcilerin başarılı olması bu teknolojileri iyi kullanmasına bağlıdır.” hipotezinin doğruluğunu kabul edebiliriz.

Tablo 3.14 incelendiğinde girişimcilerin eğitim düzeyi arttıkça ekip çalışmasına verdikleri önemde arttığı, Tablo 3. 15 incelendiğinde ise girişimcilerin eğitim düzeyi arttıkça, internetin yeni pazarlara ulaşmada önemli bir araç olduğu görüşüne katılma oranlarının da arttığı görülmektedir. Katılımcılardan “eğitim düzeyi arttıkça girişimcilik eğiliminin de arttığını düşünüyorum” görüşüne %32.1 katıldığını, %28.2’si ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların %51.3’ü lisans, %23.1’i ise yüksek lisans mezunu kişilerden oluşmaktadır. Bu sonuçlara bakarak “ eğitim düzeyi yüksek girişimciler bilgi toplumunun girişimci özelliklerine daha yüksek oranda sahiptir” hipotezinin doğruluğunu kabul edebiliriz.

Katılımcıların iş kurma durumları incelendiğinde %46.2'sinin aile mesleğini devam ettirdiği, %46.2'sinin ise kendi işini kurduğu görülmektedir. Bu sonuçlara bakarak “bilgi toplumuna geçişle birlikte girişimciler, girişimcilik görevini aileden devralmamakta, kendi işini kendisi kurmaktadır” hipotezinin doğruluğunu kabul edemeyiz. Türkiye’de halen girişimciler aile mesleğini devam ettirmektedir. Uygulama sonucunda bu durumun eşit çıkmasına rağmen ANGIAD üyelerinden ankete katılmayanlarda düşünüldüğünde büyük bir çoğunluğunun aile mesleğini sürdürdüğü gözlenmiştir.

Anket sonuçları incelendiğinde ANGIAD üyelerinin bilgi toplumu girişimci özelliklerinden bir çoğuna sahip olduklarını söyleyebiliriz. Genç girişimciler, eğitime önem vermektedir fakat çoğu girişimcilik eğitimi almamıştır. Bu nedenle girişimcilik eğitimi veren özel sertifika programları düzenlenmeli ve girişimcilerin eğitim alması sağlanmalıdır. Risk alma konusunda istekli oldukları fakat her türlü riski göze aldıkları görülmektedir. Kumarbazca alınan, hesaplanmamış riskler girişimciyi başarısızlığa itmektedir. Bu nedenle girişimcilerin risk alma konusunda da eğitime ihtiyacı vardır. Risk yönetimi konusunda eğitim verilmelidir.

3.7. SONUÇ ve ÖNERİLER

Toplumsal değişim ve gelişimde girişimcilik unsuru hemen her dönem de çok önemli bir işleve ve yere sahip olmuştur. Bilgi toplumuna geçişle birlikte girişimcilik daha da önem kazanmış ve ekonomik kalkınma, istihdam yaratma ve sosyal gelişmenin temel faktörü olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bilgi toplumunda insanın ekonomik değer yaratma kaynağı ve yeteneği, fiziki gücünden çıkıp tamamen beyinde toplanmıştır.

Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler, toplumların yapısını da hızla değiştirirken, bunun bir parçası olarak girişimcinin ve girişimciliğin ekonomik değerini ve toplumdaki önemini de arttırmıştır. Bu nedenle bireye ve bireysel yeteneğe dayalı girişimcilik ön plana çıkmış ve insanın entelektüel üretkenlik kabiliyeti önem kazanmıştır. Bilgi toplumunda sadece para ve sermaye sahibi olmak, girişimci olmaya yetmemektedir. Girişimci, kendi bilgi ve yeteneklerini ile birlikte emek, sermaye, doğal kaynaklar ve hammaddeyi bir araya getirerek üretim ve dağıtım süreçlerini gerçekleştirip yöneten kişidir. Bu nedenle de girişimcilik bilgi toplumunda büyük önem kazanmıştır.

Türkiye girişimcilik konusunda büyük bir potansiyele sahiptir. Genç, sağlıklı, hırslı nüfus yapısı bu potansiyelin başlıca kaynağını oluşturmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin girişimcilik potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmesi, plan ve stratejiler oluşturması, genç, dinamik, atılgan, zeki ve iyi eğitilmiş gençleri girişimci bireyler olarak yetiştirmelerini sağlaması gerekmektedir. Bunun içinde gençleri ekonomik değerler yaratma konusunda mesleki yönden eğitmeli, dünyaya açılabilmesi için gerekli çağdaş teknik ve beceriler kazandırılmalı ve girişimcilerin girişimcilik özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Bilgi toplumunda en değerli üretim faktörü insandır. Ama bu insanın ekonomik değerler yaratma konusunda gerekli niteliklerle donatılmış olması gerekmektedir. Bu alanda tüm dünya insanlarıyla rekabet edebilecek durumda olmalıdır. Bu açıdan Türkiye'nin genç ve dinamik insanları en değerli servetidir. Bu serveti değerlendirmenin tek yolu onları en iyi şekilde eğitmekten geçmektedir.

Yapılan araştırmanın sonuçları doğrultusunda Türkiye’de girişimcilerin bilgi toplumu girişimci özelliklerine sahip olması ve girişimcilik profiline oluşabilmesi için, ilk olarak girişimcilik öğreniminin ve eğitiminin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Eğitim ve öğretim hem mevcut girişimciler, hem de girişimci adayları açısından önem taşımaktadır. Bilgi toplumunda girişimciliğin ayrılmaz parçası olarak değerlendirilen yaratıcılık ve yenilikçilik özelliklerinin genç kuşaklara küçük yaşlarda kazandırılması için, ülkemizde eğitim ve öğretim sistemi yeniden düzenlenmelidir.

Türkiye’de üniversiteler de girişimcilik ile ilgili dersler verilmeli ve girişimciliğin geliştirilebilmesi için üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanması gerekmektedir. Gerek sanayi kesiminin uygulama alanında, gerekse üniversite kesiminin teorik ve uygulama alanlarındaki bilgi eksiklikleri ortadan kaldırılmalıdır.

Bilgi toplumu olmanın ön şartı teknolojiyi izlemektir. Bunu işletme bazında düşündüğümüzde, bir girişimci piyasa da var olmak istiyorsa, uzun vadede geleceğini güvence altına alabilmek için tüm üretim sistemlerinde yeni teknolojileri kullanmak zorundadır. Teknolojik değişimdeki hız ürünlerin yaşam süresini kısaltarak, talepte değişimler yaratmaktadır. Bu değişime ayak uydurmak ise, hem ileriye görebilme yeteneğine hem de yaratıcı hayal gücüne sahip olmayı gerektirir. Dolayısıyla bu değişimi sağlayacak çeşitli hedef ve araçlara ulaşabilecek kişiler ise bu özellikleri taşıyan girişimcilerdir. Bu nedenle girişimcilerin hayal gücünün kuvvetli olması gerekir. Gerçekler kadar hayal ve sezgilerine de önem vermeli hayallerini gerçekleştirmek için risk almalıdır.

Bilgi toplumunda girişimciler, girişimlerini teknoloji ile bütünleştirmelidir. Yeni teknolojilerle önemli maliyet avantajları, üretim sürecinde radikal değişiklikler yaratabilir, müşterilerine ek fayda sunabilir ve onlara en ucuz yolla -örneğin internet-iletişim kurabilirler. Bu nedenle girişimcilerin, global rekabet ortamında başarılı olmaları için, bilim ve teknoloji alanında yaşanan yenilikleri ve gelişmeleri sıkı bir biçimde takip ederek gelişen teknolojiye ayak uydurmaları gerekmektedir.

Bu nedenle, Türkiye'nin bilgi toplumu ve bilgi ekonomisi biçiminde yeniden yapılanan küresel sosyo-ekonomik düzende, etkin, saygın ve gelişimci bir ülke olabilmesi için, bilgi ve yönetim teknolojisinin sağladığı imkanlardan yararlanan yenilikçi ve girişimci bireyler yetiştirmesi ve bu doğrultuda sosyal, ekonomik, siyasal, hukuksal ve kültürel alanlarda kaynağını bilgi ve teknolojiden alan bilimsel politikalar oluşturması gerekmektedir. Toplumsal gelişmenin süreklilik kazanabilmesi için, araştırma ve geliştirme faaliyetleri özendirilmeli, yenilik yapma, teknoloji üretme ve izleme gibi konulardaki sınırlamalar kaldırılmalı, bilgi ve teknoloji üretme ve izleme gibi konularda sınırlamalar kaldırılmalı, bilgi ve teknoloji üretimine yönelik araştırmalar desteklenmeli, bilgi ve hizmet sektöründe çalışan girişimciler desteklenmelidir.

EKLER

ANKET SORULARI

Cinsiyetiniz: Kadın Erkek

Yaşınız: .....

Doğum yeriniz: Köy Kasaba İlçe İl

Eğitim Durumunuz: İlkokul Ortaokul Lise Lisans Yüksek Lisans Doktora

Eğer üniversite mezunu iseniz hangi alanda eğitim aldınız?.....

Yabancı dil biliyor musunuz? Evet Hayır

Üniversitede girişimcilikle ilgili bir ders aldınız mı? Evet Hayır

Hangi iş kolunda çalışmaktasınız? Hizmet Üretim Ticaret Diğer

Bilgisayar kullanmayı biliyor musunuz? Evet Hayır

İnternet kullanıyor musunuz? Evet Hayır

E-mail adresiniz var mı? Evet Hayır

Web Siteniz var mı? Evet Hayır

Yaptığınız iş aile mesleğini yoksa kendinizi kurdunuz?

Aile mesleği Kendim kurdum.

**Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı, ilgili kutulara çarpı işareti(X)
koyarak belirtiniz. Seçenekler aşağıdaki gibidir.**

1: Kesinlikle katılmıyorum

2: Katılmıyorum

3: Kararsızım

4: Katılıyorum

5: Kesinlikle katılıyorum

1. Girişimciler amaçlarını gerçekleştirmede güçlerine ve yeteneklerine güvenen kişilerdir.

1 2 3 4 5

2. Girişimcinin izleyeceği değişmez kurallar vardır ve girişimci bu kurallara uymalıdır.

1 2 3 4 5

3. Girişimci, karşılaştığı problemleri ve fırsatları neden sonuç ilişkisi içinde değerlendirmeli ve buna göre karar vermelidir.

1 2 3 4 5

4. Girişimciler belirsizlik ortamında hızlı kararlar alarak bu kararları uygulamaya geçirmemelidir.

1 2 3 4 5

5.Girişimci ileriye görebilmek ve etrafındaki fırsatları değerlendirebilmek için geniş kapsamlı durum analizi yapabilme yeteneğine sahip olmalıdır.

1   2   3   4   5

6.Girişimciler sadece hesaplı riskleri değil her türlü riski göze almalıdır.

1   2   3   4   5

7. Geleceğimi planlarken hayallerime ve sezgilerime göre değil gerçeklere göre hareket ederim.

1   2   3   4   5

8. Hatalarımın ve başarısızlıklarımın başkaları tarafından bilinmesinden ve çevremdekilerin beni eleştirmesinden rahatsız olurum.

1   2   3   4   5

9. Girişimcilik doğuştan gelen bir özelliktir. Eğitimle girişimci olunmaz.

1   2   3   4   5

10. Sahip olduğum bilgi bana özeldir.Çalışanlarımla paylaşmam.

1   2   3   4   5

11. Girişimci bir konuda başarısız olursa o konudan vazgeçmeli ve yeniden denememelidir.

1   2   3   4   5

12.Girişimci bugünü düşünüp , uzun vadeli hedefler değil kısa dönemli hedefler belirlemelidir.

1   2   3   4   5

13.Girişimci esnek bir yapıya sahip olmalı, değişimlere ayak uydurmalıdır.

1   2   3   4   5

14.Girişimcilerin iletişim yeteneği kuvvetli olmalıdır.

1   2   3   4   5

15.Yaptığım işi kolaylaştıran ve geliştiren teknikler bulurum.

1   2   3   4   5

16.Girişimciler, farklı ve yaratıcı düşünceler üretebilen ve bunları karlı iş alanlarında uygulayabilen kişilerdir.

1   2   3   4   5

17. Yenilikçi bir vizyona sahibim.

1   2   3   4   5

18. Girişimci, uzun vadeli düşünmeli, sürekli yenilenen ve değişen bir dünya görüşüne sahip olmalıdır.

1   2   3   4   5

19. Girişimciler, hayal ettikleri sürece başarılı olurlar.

1   2   3   4   5

20. Sahip olduğum bilgi benim için bir güç kaynağıdır.

1   2   3   4   5

21. Girişimciler girişimde bulunma kararı vermeden önce bu konuda eğitim almalıdır.

1   2   3   4   5

22. Farklı kaynaklardan yeni bilgiler araştırırım.

1   2   3   4   5

23. Kendi alanımda bir kurs açılrsa katılıırım. Kendimde bu ihtiyacı hissediyorum.

1   2   3   4   5

24. Eğitim düzeyi arttıkça girişimcilik eğiliminin de arttığını düşünüyorum.

1   2   3   4   5

25. Girişimci değişen şartlar karşısında fikrini ve çalışma metodlarını değiştirmemelidir.

1   2   3   4   5

26. Çalışanlarımdan gelen fikir, öneri ve buluşlarla çok ilgiliyimdir. Ekip çalışması yaparak ve beyin fırtınası grupları oluşturarak her türlü bilgi ve becerinin paylaşılmasını ve yaratıcı çözümlerin tartışılmasını sağlarım.

1   2   3   4   5

27. Girişimciler için, internet yeni pazarlara ulaşmada önemli bir araçtır.

1   2   3   4   5

28. Girişimciler başarılı olmak için, sanal organizasyon yapısına sahip olmalıdır.

1   2   3   4   5

29. İşletmemde yeni bilgi teknolojilerinden yararlanıyorum.

1   2   3   4   5

30. İşim ile ilgili olarak bilgisayar kullanıyorum ve internetten faydalanıyorum.

1   2   3   4   5

31.Bilgi teknolojilerini kullanarak müşterilere hızlı ve güvenli hizmet sunabiliyorum.

1   2   3   4   5

32.Bilgi teknolojilerinin kullanılması girişimcilere rekabet avantajı sağlar.

1   2   3   4   5

33.Girişimciler kendi bünyelerinde Ar-ge'ye yatırım yapmalı ve sürekli olarak yeni ürün ve üretim süreçleri geliştirmeye çalışmalıdır.

1   2   3   4   5

34.Teknolojik gelişmelerin yakından takip edilmesi için Ar-ge harcamalarının arttırılması gerekir.

1   2   3   4   5

35. Girişimciler için, klasik pazarlama yöntemi rekabet avantajı sağlamada en etkili yöntemdir.

1   2   3   4   5

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AÇIKGÖZ Ruhi, **Müteşebbisliğin Oluşumunda Sosyo-Kültürel Faktörler** , Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Haziran 1990.

AKAT İlter, BUDAK Gönül, BUDAK Gülay, **İşletme Yönetimi**, Barış Yayınları,4.Baskı, İzmir, Nisan 2002.

AKDEMİR Ali ,**Girişimcilik Kültürü**, Kütahya, 1996.

....., **İşletme Bilimine Giriş**, 1.Baskı, Birlik Ofset Yayıncılık, Kütahya, 1996.

AKTAŞ Ziya, **Türkiye’de Bilgi Toplumuna Nasıl Erişiriz?** , 1.Basım, TÜBİTAK Matbaası, Türkiye Bilimler Akademisi Forumu Sıra No:15, Ankara, Şubat 2003.

ALAKUŞ Meral, **Bilgi Toplumu**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.

ALEMDAR Korkmaz, Erdoğan İrfan, **Popüler Kültür ve İletişim**, Ümit Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara, Kasım 1994.

ANTHONY Robbins, **Sınırsız Güç**, İnkilap Kitapevi, Çev:Mehmet Değirmenci, İstanbul, 1992.

AYDIN Emin D., **Değişen Bilgi Toplumu**, Beta Basım Yayım, 1.Baskı, İstanbul, Ocak 1996.

BARKER Alan, **Yenilikçiliğin Simyası**, MESS yayınları, Çev: Ahmet Kardam, İstanbul, Aralık 2002.

BARUTÇUGİL İsmet, **Bilgi Yönetimi**, Kariyer Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2002.

BAŞAR Mehmet, TOSUNOĞLU B.Tuğberk, DEMİRCİ Emre, **Girişimcilik ve Girişimciliğin Yol Haritası İş Planı**, Eskişehir Ticaret Odası Yayını, Eskişehir, 2001.

BENSGHİR Türksel Kaya, “**Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim**”, TODAİE Yayın No:274, 1.Baskı, Ankara, Haziran 1996.

BOZKURT Veysel, **Enformasyon Toplumu ve Türkiye**, Sistem Yayıncılık, 2.Basım, İstanbul, Kasım 1997.

....., **Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, Alfa Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Ekim 2000.

BÜYÜKÖZTÜRK Şener , **Veri Analizi El Kitabı**, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2003.

ÇELİK Adnan, DEMİRCİ Tahir, **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,1998.

ÇETİNDAMAR Dilek, PINARCIOĞLU Melih, **Türkiye’de Girişimcilik**, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş, TÜSİAD, Aralık 2002.

ÇOBAN Hasan, **Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş**, İnkılap Kitapevi, 2.Basım, Mart 1996.

DAFT Richard L., **Management**, 4.B., Forth Worth: Dryden Pres, 1997.

DEMİR M. Ceyhan, **Örgütler ve Yönetimi**, Bilgehan Basımevi, İzmir, 1985.

DİNÇER Ömer, FİDAN Yahya, **İşletme Yönetimine Giriş**, İz Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul, 1995.

DRUCKER Peter F., **Kapitalist Ötesi Toplum**, İnkılap Kitapevi, Çev: Belkıs Çorakçı, İstanbul 1994.

DOLGUN Uğur, **Girişimcilik**, Alfa Basım, 1.Baskı, İstanbul, Ağustos 2003.

DURA Cihan, Atik Hayriye, **Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye**, Literatür Yayıncılık, 1.Basım, İstanbul, Mart 2002.

EKE Ali Erkan, **Müteşebbislik**, KOSGEB Yayınları, Ankara, Kasım 1993.

EKİN Nusret, **Küresel Bilgi Çağında Eğitim-Verimlilik, İstihdam**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 1997.

ERÇETİN Ş.Şule, **Lider Sarmalında Vizyon**, Nobel Yayın, 2.Baskı, Ankara, Temmuz 2000.

ERDOĞAN İlhan, **İşletmelerde Davranış**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1983.

EREN Erol, **Yönetim Ve Organizasyon**, Beta Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, Ocak 2001.

ERKAN Hüsnü, **Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4.Baskı, Eylül 1998.

EYÜBOĞLU Dilek, **Girişimciliğin Geliştirilmesi**, MPM Yayınları, Ankara, 2003.

FINDIKÇI İlhami, **Bilgi Toplumunda Yöneticilerde Kendini Geliştirme**, Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1996.

FRY Fred L., **Entrepreneurship: A Planning Apporoach**, West Publishing Company, Mineapolis, 1993.

GERBER Michael E., **Girişimcilik Tutkusu**, Sistem Yayıncılık, Çev:Tayfur Keskin, Şubat 1997.

GÜLTAN Seçkin, **Bilgi Toplumu Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye**, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi No:19, Ankara, 2003.

GÜNEY Salih, **Yönetim ve Organizasyon**, Nobel Yayın, 1.Baskı, Ankara, Temmuz 2001.

GÜROL Mehmet Ali, **Türkiye’de Kadın Girişimci Ve Küçük İşletmesi**, Atılım Üniversitesi Yayını-2, Ankara, Ekim 2000.

HEİM Pat, CHAPMAN Elwood N., **Liderliği Öğrenmek**, Rota yayınları, 1. Baskı, (Çev: Tülay Savaşer), İstanbul, Temmuz 1997.

HISRICH R., MİCHAEL P. Peters , **Entrepreneurship: Starting, Devoloping and Managing a New Enterprise**, Third Ed, Richard D. Irvin Inc, 1985.

- KARALAR Hakan, **Ülkemizde Girişimcilik Ve Risk Sermayesi**, ANGIAD Yayınları, Ankara 1992.
- KARAMAN Abdullah, **Profesyonel Yöneticilerde Güç Yönetimi**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 1999.
- KARASAR Niyazi , **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1998.
- KIRÇOVA İbrahim, **İşletmeler Arası Elektronik Ticaret**, Mega Ajans, Reklamcılık, Matbaacılık, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, Eylül 2001.
- KOÇEL Tamer, **İşletme Yöneticiliği**, Beta Basım, 5.Baskı, İstanbul, Ekim 1995.
- KUMAR Krishan, **Sanayi Sonrası Toplumdan Post –Modern Topluma**, Dost Kitap Evi Yayınları, (Çev:Mehmet Küçük), 1.Baskı, Ankara, Eylül 1999.
- KURATKO Donald F., HODGETTS Richard M., **Entrepreneurship a Contemporary Approach**, South-Western Thomson Learning, 2001.
- KUTLU Erol, **Bilgi Toplumunda Kalkınma Stratejileri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2000.
- MASUDA Yoneji, **Managing in the Information Society: Releasing Synergy Japanese Style**, MASS. U.S.A, Basil Blackwall, 1990.
- MORRIS Michael H., KURATKO Donald F., **Corporate Entrepreneurship**, Harcourt College Publishers, 2002.
- MUCUK İsmet, **Modern İşletmecilik**, Der Yayınları, 4.Basım, İstanbul , 1989.
- MÜFTÜOĞLU Tamer, DURUKAN Tülin, **Girişimcilik ve KOBİ'ler**, Gazi Kitapevi, Ankara, Şubat 2004.
- MÜFTÜOĞLU Tamer, ALP Sinan, **Yeni Yüzyılda Girişimci Ruhu ve KOBİLER**, Ortak Konferanslar Dizisi, Kitap-5, TOBB Yayınları.

MÜFTÜOĞLU Tamer, **Girişimcilik**, Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Ders Kitapları Yayın No:18, 5.Baskı, Eskişehir, Kasım 2000.

OKUR Abdurrahman, **Girişimcilik**, YA-PA Yayın, 1.Baskı, İstanbul, 2003.

ÖĞÜT Adem, **Bilgi Çağında Yönetim**, Nobel Yayın, 1.Basım, Kasım, 2001.

ÖZKAN Şule, GÜNDOĞDU Fatma, EMSEN Ö.Selçuk, AKSU Hayati, BAŞAR Sinan, **KOBİ'lerde Girişimcilik- Yenilikçilik: Türkiye'de Gelişmiş ve Az Gelişmiş Bölge Düzeyinde Bir Analiz**, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:29, Erzurum, Nisan 2003.

SABUNCUOĞLU Zeyyat, TOKOL Tuncer, **İşletme I-II**, Furkan Ofset Yayıncılık, Bursa, 1997.

SARIHAN İnceler Halime, **Rekabette Başarının Yolu Teknoloji Yöntemi**, Desnet Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, Mayıs 1998.

SIEGEL Sidney, **Nonparametric Statistics For The Behavioral Sciences**, McGraw-Hill, New York, 1988.

STRAUB Joseph T., **Ekip Kurma ve Yönetme**, Hayat yayınları, Çev: Savaş Şenel, İstanbul, Ocak 2002.

TEKELİ Hasan, **Bilgi Çağı**, Simavi Yayınları, Nisan 1994.

THOMPSON Brad, **Yeni Yöneticinin El Kitabı-1 Yönetim Fonksiyonları**, Hayat Yayıncılık, Çev: Vedat G. Diker, 1.Baskı, İstanbul, Kasım 1998.

TİTİZ Tınaz, **Girişimcilik**, İnkilap Kitapevi, Ankara 1994.

TOFFLER Alvin, **Üçüncü Dalga**, Altın Kitaplar Basımevi, 3.Basım, İstanbul, Eylül 1996.

TOKAT Bülent, ŞERBETÇİ Derya, **İşletmecilik Bilgisi**, 3.Baskı, İstanbul, 1998.

TUGİAD, **Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi ve Değişen Girişimcilik Nitelikleri**, Simge Ofset Matbaacılık, Şubat 1993.

TUTAR Hasan, KÜÇÜK Orhan, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi**, Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara, Ağustos 2003.

TUTAR Hasan, YILMAZ M. Kemal, ERDÖNMEZ Cumhuriyet, **İşletme Becerileri ile Grup Çalışması**, Nobel Yayın, 1.Baskı, Ankara, Şubat 2003.

TÜRKEL Uluçınar Asuman, **Globalleşen Dünyanın Süper Yöneticilerine**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 1999.

TÜSİAD , **Avrupa Birliği Yolunda Bilgi Toplumu ve e-Türkiye**, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri , Haziran 2001.

TÜSİAD, **Türkiye’de Girişimcilik İle İlgili Sorunlar ve Çözümler**, TÜSİAD Yayınları, Ekim 1987, İstanbul.

WHITE Rupert Eales, **Takım Lideri**, Timaş yayınları, (Çev: Ali Çimen), 1.Baskı, İstanbul, Haziran 1998.

YAHYAGİL Mehmet Y., **KOBİ’lerde Bilgisayar Teknolojileri Uygulamaları**, Su Matbaacılık, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2001.

YAZMAN İrfan, **KOBİ’ler için Bilgi İşlem Ağının Uygulanması, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Türkiye Esnaf Sanatkarlar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü Yayınları, TES-AR Tartışma Notları No:5, Ankara, 1996.

YOZGAT Uğur, **Yönetim Bilişim Sistemleri**, Beta Basım, 1.Baskı, İstanbul, Eylül 1998.

YURTSEVEN Rıdvan, **Yaratıcı Yönetim**, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, Çanakkale, Temmuz 2001.

MAKALELER

AKTAN Coşkun Can, TUNÇ, Mehtap, “Bilgi Toplumu ve Türkiye”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yıl:4, Sayı:9, Ocak-Şubat 1998.

- BAYDUR Mithat, "Bilgi Toplumunun Açılımı Üzerine Notlar", **İlim ve Sanat Dergisi**, Sayı:41, Nisan 1996.
- ÇELEBİ Sami, " İki Bin Yılında Bilgi Toplumu ve Öğretmen", **Çağdaş Eğitim Dergisi**, sayı:236, yıl:22, Ekim 1997.
- DİNÇMEN Murat, "Bilgi Yönetimi", **Mercek Dergisi**, Sayı:21, yıl:6, Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Yayınları, Ocak 2001.
- GÜRDOĞAN Nazif, "Gelecek Yüzyılın Akıncıları Girişimciler Olacak", **İlim Ve Sanat Dergisi**, Sayı:43, Mart 1997.
- KAVİ Hüsamettin, "2000'li Yıllarda Girişimciliğin Önemi", **Mercek Dergisi**, Sayı:17, Ocak 2000.
- KILAVUZ Raci, "Kamu Hizmetlerinde Etkililik ve Verimlilik Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisine Yönelik Bir Uygulama" **Verimlilik Dergisi**, sayı: 2, 1992.
- MÜFTÜOĞLU Tamer, TUNCEL Özsoy Asude, AKBULUT Yağmur, "Tarihi Gelişim Süreci İçinde Türkiye'de Girişimcilik", **İlim Ve Sanat Dergisi**, Sayı:43, Mart 1997.
- MÜFTÜOĞLU Tamer, Cumhuriyet Dönemi Türk Girişimciliği-I, **İş Fikirleri Dergisi**, Sayı:8, 1997.
- ....., Cumhuriyet Dönemi Türk Girişimciliği- III, **İş Fikirleri Dergisi**, Sayı:10, 1997.
- ŞENCAN Hüner, "Modern Kavramların Dilini Maveria Yönelimli Toplum Bilincine Uyarlama Ve Benzetişim Sürecinde Girişimcilik", **İlim Ve Sanat Dergisi**, Sayı:43, Mart 1997.
- TEKELİ İlhan, İLKİN Selim, "Küreselleşme Ulus-Devlet Etkileşimi Bağlamında AB-Türkiye İlişkilerinin Yorumlanması", **Doğu Batı Dergisi**, Sayı:10, Ankara, Şubat-Mart 2000.
- TEKİN Mahmut, Girişimcilik Kültürü, **İş Fikirleri Dergisi**, Dünya Süper Veb Ofset, 1998, yıl:2, sayı:19

TUNA Yusuf, “Bilgi Toplumu ve Gelişmekte Olan Ülkeler”, **İlim ve Sanat Dergisi**, sayı:41, Nisan 1996.

“Bilgi toplumuna Doğru Ulusal Enformasyon Altyapısı”, **Bilim ve Teknik Dergisi**, Sayı:334, Eylül 1995.

“Girişimcilik Kültürü”, **Ekonomik Denge Dergisi**, Ankara Ticaret Odası Yayın Organı, Sayı:8 Yıl:2, Eylül-Ekim 1997.

İNTERNET KAYNAKLARI

AKDEMİR Ali, “Entelektüel Liderlik”,

http://www.yenibir.com/articledisplay_kendinizitaniyin, (18.07.2004).

AKIN Bahadır, “21. Yüzyılın Eşiğinde Küreselleşme ve Küresel İşletmeler”, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=262 , (20.02.2004).

ATİK Selahattin, “Kültürün Girişimciliğe Etkisi”,

www.kho.edu.tr/yayinlar/bilimdergisi/bilimder/doc/2002-3/4_bilder.doc, (23.07.2003).

BULUT Mehmet, “Tarım Toplumundan Bilgi Toplumuна Ekonomide İç Ve Dış Dinamiklerin Etkin Kullanımında Belli Başlı Ülkeler”, www.ceterisparibus.net/kongre/kocaeli_1.htm, 1.Ulusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi Tebliğleri, (16.03.2003).

BÜKE Ahmet, “Bilgi Toplumu ve İnternet”, www.izto.org.tr/rapor/ab/bt/htm, (27.11.2002).

ÇAĞLAR İrfan, “Yönetim-Kültür Bağlamında Türk Yönetim Modelinin Saptanmasına Yönelik Kavramsal Bir Çalışma”, <http://dergi.iibf.gazi.edu.tr/pdf/3308.pdf>, (27.07.2003).

ÇETİNDAMAR Dilek, **Risk Sermayesi, Girişimcilik ve Türkiye'nin Geleceği**, [http://www.tugiad.org.tr/bultendosya/DİLEKÇETİNDAMAR2\[1\].pdf](http://www.tugiad.org.tr/bultendosya/DİLEKÇETİNDAMAR2[1].pdf).

DABAN Yahya, Girişimcilik Kùltürü, www.daban.8m.com/kobi26.htm, (01.07.2003).

ERDOĞAN Saffet, KURT Mustafa, “Girişimcilik Profiline Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Analizi”, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mklgos.php?nt=208 ,(18.07.2003).

ERKAN Hüsntü, “Bilgi Toplumu ve Bilgi Toplumuna Geçiş”, www.bilgivetoplum.com./erkan1.html. (26.11.2002).

HİRA İsmail, “Bilgi Toplumu Bağlamında Toplumların Yapısal Dönüşümü ve Türkiye Gerçeği”, www.ceterisparibus.net/kongre/kocaeli_1.htm , 1.Ulusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi Tebliğleri, (16.03.2003).

ÖZGÜLER Canbey Verda, “Yeni Ekonomide Bilişim İletişim Teknolojileri ve Bilgi İşçileri”, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=224, (01.05.2004).

ŞENTÜRK Ünal, “Bilgi Toplumu Parametreleriyle Türkiye'nin Sorgulanışı”, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=195 , s.263 (18.06.2002).

TEKİN Mahmut, ÇİÇEK Ercan , “Bilgi Çağında Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi” www.ceterisparibus.net/kongre/kocaeli/, 1Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, (18.06.2002).

TUSİAD, Avrupa'da Girişimcilik,

www.tusiad.org/turkish/rapor/yesilkitap/yesilkitap.pdf.

YILDIZ Barış, “Girişimcilik Bir Hedef mi ? Yoksa Bir Tutku mu ? ” www.ytukvk.org.tr/arsiv/barisyildiz1.htm, (01.07.2003).

YILMAZ Hüseyin, “Bilgi Çağı Sonrası Liderlik Modeli Olarak Entelektüel Liderlik”,http://www.ceterisparibus.net/arsiv/h_yilmaz3.htm. , (25.06.2004).

YÜCEL İsmail Hakkı, Bilim –Teknoloji Politikaları ve 21.Yüzyılın Toplumu, DPT, Temmuz 1997, www.ekutup.dpt.gov.tr/bilim. (05.08.2003).

“Bilgi Toplumu ve Bilgi Toplumunda Yönetici Nitelikleri”, yayın 1999,
<http://www.kho.edu.tr/yayinlar/btym//yayinlistesi//yayinlar//Yayin1999/217-bilgitoplumu.htm>. (26.11.2002).

“Bilgi Toplumu”, www.deltur.ccc.eu.int/kitap/bilgitop.html. Türkçeleştirilmiş AB Yayınları-Broşürleri, (26.11.2002).

YAYINLANMAMIŞ ARAŞTIRMALAR

EYÜBOĞLU Dilek, **Anadolu Sanayinde Girişimci Özellikleri**, Milli Prodüktivite Merkezi, Yayınlanmamış Araştırma, Ankara, 2000.

KONFERANS VE PANEL NOTLARI

EYÜBOĞLU Dilek, **Başarı Açısından Girişimciliğimizin Tarihsel Gelişimi**, Konferansı, Milli Prodüktivite Merkezi Ege Bölge Müdürlüğü, Verimlilik Haftası Etkinlikleri, İzmir, 25 Aralık 2002.

“Dünyadaki Gelişmeler Işığında Türkiye’de Girişimcilik Paneli”, KOSGEB Yayınları, 16 Nisan 1993, Ankara.

DİZİN**-A-**

Analitik, 51,91,98,130
 Analiz, 11,25,40,55,58,67,91,92,
 101,111,112,130,138

-B-

Bilgi, 11,12,13
 Bilgi çağı, 10,12,13,14,25,26,
 29,32,37,43,72,87
 Bilgi toplumu, 9,10,14,15,16,
 17,18,19,22,23,27,28,35,43,49
 Bilgi işçileri, 25,26
 Bilgisayar, 15,18,26,28,29,30,31,
 32,34,37,45,72,115,124,133

-E-

Edilgen Bilgi, 12
 Entelektüel kişilik, 97
 Entelektüel Liderlik, 98

-G-

Genetik bilgi, 12
 Girişimci, 48,49,50,51,52,53,
 54,55,56,58
 Girişimcilik, 59,60,64,65,66,67,
 68,69,70,72
 Girişimcilik kültürü, 58,59,60,
 62,63, 64,65,66,67,68,69,70,
 72,73,74,91,94,101,106,107
 Globalleşme, 24,25,32,103

-İ-

İletişim Teknolojileri,15,16,29,
 33,131
 İnternet,
 30,31,32,33,34,116,118,123,127,1
 28,132,133,136

-K-

Katılımcı yönetim, 97,101
 Kültür, 37,41,57,98,100,101,
 102,105,106,107,132,136

-M-

Mikro Elektronik, 31,32,33
 Motivasyon,13,39,35,71,96,97,98,
 Multi-Medya, 34

-P-

Profesyonel Yönetici, 49,51

-R-

Risk ,47,48,49,50,51,52,53,54,56,59,65,
 71,76,89,90,92,93,101,103,105,130,131,
 134,136

-S-

Sanayi Toplumu, 3,4,5,6,7,8,9,10,11,15,16,
 17,18,19,22,23,24,25,26,
 Sanayi Devrimi, 4,5,6,8,11,15,70,78,79
 Sentezci düşünme, 91

-T-

Takım Çalışması, 48,99,101
 Tarım Toplumu, 3,4,6,7,10,39,
 Teknoloji, 15,16,17,18,19,23,24,25,26,27,28,
 29,30,32
 Tümleşik Devreler, 31,32

-V-

Vizyon, 37,53,59,90,92,98,132

-Y-

Yaratıcılık, 36,39,53,65,66,68,73,74,
 94,97,98,132
 Yenilikçilik, 94,132
 Yönetici, 34,47,48,49,50,51,56,61,63,77